รายงานการพิจารณาศึกษา
แนวทางการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ
: กรณีศึกษาการแก้ปัญหาระดับจุลภาคประเทศไทย

ของคณะกรรมาธิการการแก้ปัญหา
ความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ วุฒิสภา

สำนักกรรมาธิการ ๓
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

รายงานการพิจารณาศึกษา

แนวทางการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ

: กรณีศึกษาการแก้ปัญหาระดับจุลภาคประเทศไทย

ของคณะกรรมาธิการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ
วุฒิสภา

สำนักกรรมาธิการ ๓
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมาธิการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ วุฒิสภา

ที่ สว ๐๐๑๙.๑๙/(ร ๙) วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ วุฒิสภา

กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภาครั้งที่ ๑๗/๒๕๖๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ที่ประชุมวุฒิสภา ได้ลงมติตั้งคณะกรรมาธิการสามัญประจำวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๑) ซึ่งคณะกรรมาธิการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ วุฒิสภา เป็นคณะกรรมาธิการสามัญประจำวุฒิสภา มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมโอกาส สิทธิ ความสามารถ การเข้าถึงทรัพยากร ความเท่าเทียม การเติบโตอย่างมีส่วนร่วม การเข้าถึงบริการ สวัสดิการ ของประชาชนและชุมชน เพื่อบูรณาการในการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม รวมทั้งติดตามการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในทางปฏิบัติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคณะกรรมาธิการคณะนี้ประกอบด้วย

๑. นายสังศิต พิริยะรังสรรค์	ประธานคณะกรรมาธิการ
๒. นายอำพล จินดาวัฒนะ	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง
๓. นายพลเดช ปิ่นประทีป	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง
๔. นายคำนูณ สิทธิสมาน	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม และโฆษกคณะกรรมาธิการ
๕. นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่
๖. นายอภิชาติ โตดิลกเวชช์	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่ห้า
๗. นายภาณุ อุทัยรัตน์	เลขานุการคณะกรรมาธิการ
๘. นายวีระศักดิ์ ภูครองหิน	โฆษกคณะกรรมาธิการ
๙. พลอากาศเอก มนัส รูปขจร	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๐. พลเอก ณัฐ อินทรเจริญ	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๑. พลเอก ธงชัย สาระสุข	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๒. พลเอก สกล ชื่นตระกูล	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๓. นายสุธี มากบุญ	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๔. นายขวัญชาติ วงศ์ศุภรานันต์	กรรมาธิการ

๑๕. นาย...

๑๕. นายจรินทร์ จักกะพาก กรรมาธิการ

๑๖. นางสาวภัทรา วรามิตร กรรมาธิการ

อนึ่ง นายวีระศักดิ์ โควสุรัตน์ รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง ได้ลาออกจากคณะกรรมาธิการ ในวันอังคารที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๓ ต่อมานายธานี สุโชดายน รองเลขานุการคณะกรรมาธิการ ได้ลาออกจากคณะกรรมาธิการ ในวันพฤหัสบดีที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓ และในคราวประชุมวุฒิสภาครั้งที่ ๑๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) เป็นพิเศษ วันจันทร์ที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ได้มีมติตั้ง นายเกียว แก้วสุทอ สมาชิกวุฒิสภา เป็นกรรมาธิการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ แทนตำแหน่งที่ว่าง

บัดนี้ คณะกรรมาธิการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษา เรื่อง แนวทางการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ : กรณีศึกษาการแก้ปัญหาระดับจุลภาคประเทศไทย เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวต่อวุฒิสภาตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๘

จึงกราบเรียนมาเพื่อได้โปรดทราบและนำเสนอรายงานของคณะกรรมาธิการต่อที่ประชุมวุฒิสภาต่อไป

ลงชื่อ สังศิต พิริยะรังสรรค์

(นายสังศิต พิริยะรังสรรค์)
ประธานคณะกรรมาธิการ
การแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ
วุฒิสภา

สำเนาถูกต้อง

(นายประเสริฐ สีเลิศ)
ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ
การแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ
วุฒิสภา

กลุ่มงานคณะกรรมาธิการวิสามัญ ๕
สำนักกรรมาธิการ ๓ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๓๐

ว่าที่ร้อยตรี ปฐมภณณ์ พิมพ์
กวี/ประเสริฐ ทาน

รายนามกรรมาธิการ
การแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ

นายสังศิต พิริยะรังสรรค์
ประธานคณะกรรมาธิการ

นายอำพล จินดาวัฒนะ
รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

นายพลเดช ปิ่นประทีป
รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

นายคำนูณ สิทธิสมาน
รองประธานคณะกรรมาธิการ
คนที่สาม
และโฆษกคณะกรรมาธิการ

นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ
รองประธานคณะกรรมาธิการ
คนที่สี่

นายอภิชาติ โตดิลกเวชช์
รองประธานคณะกรรมาธิการ
คนที่ห้า

นายภาณุ อุทัยรัตน์
เลขานุการคณะกรรมาธิการ

นายธานี สุโชดายน
รองเลขานุการคณะกรรมาธิการ

นายวีระศักดิ์ ภูครองหิน
โฆษกคณะกรรมาธิการ

พลอากาศเอก มนัส รูปขจร
ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

พลเอก ธงชัย สาระสุข
ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

พลเอก สกล ชื่นตระกูล
ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

พลเอก ณัฐ อินทรเจริญ
ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

นายสุธี มากบุญ
ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

นายขวัญชาติ วงศ์ศุภรานันต์
กรรมาธิการ

นายจรินทร์ จักกะพาก
กรรมาธิการ

นางสาวภัทรา วรามิตร
กรรมาธิการ

นายเกียว แก้วสุทอ
กรรมาธิการ

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์คณะกรรมาธิการ
การแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ

นายกรรณภว์ ธนภรรคภวิน

พลโท จเรศักณิ์ อานุภาพ

นายเชิดศักดิ์ สันติวรวุฒิ

นายสัญชัย จุลมนต์

พลเอก สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์

นายดำรงชัย พุ่มสงวน

นายโกวิทย์ ดอกไม้

ว่าที่พันตรี สรชาติ วิชย สุวรรณพรหม

ศ.ศรีราชา วงศารยางค์กูร

นายปริญญา จุฑาสงฆ์

นายมโน เลาหวณิช

นายกนก ยนต์ชัย

นายทวีวัฒน์ ธีระกุลสถิตย์

รายนามอนุกรรมาธิการ
ติดตาม เสนอแนะและเร่งรัดการปฏิรูปเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ

นายพลเดช ปิ่นประทีป
ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

นายธานี สุโชดายน
รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

พลเอก ธงชัย สาระสุข
อนุกรรมาธิการ

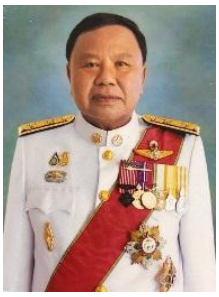

พลเอก สกล ชื่นตระกูล
อนุกรรมาธิการ

นายรุจชรินทร์ ทองใหญ่
อนุกรรมาธิการ

นายสมพันธ์ เตชะอธิก
อนุกรรมาธิการ

นางวณี ปิ่นประทีป
อนุกรรมาธิการ

ผศ.ดวงมณี เลาวกุล
อนุกรรมาธิการ

นางรัตนา สมบูรณ์วิทย์
อนุกรรมาธิการ

นายวันชัย บุญประชา
อนุกรรมาธิการ

นางปรีดา คงแป้น
อนุกรรมาธิการและเลขานุการ

นางสาวบุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์
อนุกรรมาธิการและผู้ช่วยเลขานุการ

รายนามที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
ติดตาม เสนอแนะและเร่งรัดการปฏิรูปเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ

นายสังศิต พิริยะรังสรรค์

นายอำพล จินดาวัฒนะ

รายงานการพิจารณาศึกษา
เรื่อง แนวทางการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ
: กรณีศึกษาการแก้ปัญหาระดับจุลภาคในประเทศไทย
ของคณะกรรมาธิการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ
วุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗/๒๕๖๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ที่ประชุมวุฒิสภา ได้ลงมติตั้งคณะกรรมาธิการสามัญขึ้นคณะหนึ่ง ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๑) เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริม โอกาส สิทธิ ความสามารถ การเข้าถึงทรัพยากร ความเท่าเทียม การเติบโตอย่างมีส่วนร่วม การเข้าถึงบริการ สวัสดิการ ของประชาชนและชุมชน เพื่อบูรณาการในการแก้ปัญหา ความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม รวมทั้งติดตามการน้อมนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในทางปฏิบัติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บัดนี้ คณะกรรมาธิการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำ : กรณีศึกษาการแก้ปัญหาระดับจุลภาคในประเทศไทย เสร็จเรียบร้อย แล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวต่อวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๘ ดังนี้

๑. การดำเนินงาน

๑.๑ คณะกรรมาธิการได้มีมติเลือกตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑.๑ นายสังศิต พิริยะรังสรรค์	เป็นประธานคณะกรรมาธิการ
๑.๑.๒ นายวีระศักดิ์ โควสุรัตน์	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง
๑.๑.๓ นายอำพล จินดาวัฒนะ	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง
๑.๑.๔ นายพลเดช ปิ่นประทีป	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม
๑.๑.๕ นายคำนูณ สิทธิสมาน	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่ และโฆษกคณะกรรมาธิการ
๑.๑.๖ นายภาณุ อุทัยรัตน์	เป็นเลขานุการคณะกรรมาธิการ
๑.๑.๗ นายธานี สุโชดายน	เป็นรองเลขานุการคณะกรรมาธิการ
๑.๑.๘ นายวีระศักดิ์ ภูครองหิน	เป็นโฆษกคณะกรรมาธิการ
๑.๑.๙ พลอากาศเอก มนัส รูปขจร	เป็นประธานที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

๑.๑.๑๐ พลเอก ณัฐ อินทรเจริญ	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑.๑.๑๑ พลเอก ธงชัย สาระสุข	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑.๑.๑๒ พลเอก สกล ชื่นตระกูล	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑.๑.๑๓ นายสุธี มากบุญ	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑.๑.๑๔ นายขวัญชาติ วงศ์ศุภรานันต์	เป็นกรรมาธิการ
๑.๑.๑๕ นายจรินทร์ จักกะพาก	เป็นกรรมาธิการ
๑.๑.๑๖ นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ	เป็นกรรมาธิการ
๑.๑.๑๗ นางสาวภัทรา วรามิตร	เป็นกรรมาธิการ
๑.๑.๑๘ นายอภิชาติ โตดิลกเวชช์	เป็นกรรมาธิการ

อนึ่ง นายวีระศักดิ์ โควสุรัตน์ รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง ได้ลาออกจากคณะกรรมาธิการ ในวันอังคารที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๓ ต่อมานายธานี สุโชดายน รองเลขานุการคณะกรรมาธิการ ได้ลาออกจากคณะกรรมาธิการ ในวันพฤหัสบดีที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓

ปัจจุบันคณะกรรมาธิการประกอบด้วย

๑. นายสังศิต พิริยะรังสรรค์	เป็นประธานคณะกรรมาธิการ
๒. นายอำพล จินดาวัฒนะ	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง
๓. นายพลเดช ปิ่นประทีป	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง
๔. นายคำนูณ สิทธิสมาน	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม และโฆษกคณะกรรมาธิการ
๕. นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่
๖. นายอภิชาติ โตดิลกเวชช์	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่ห้า
๗. นายภาณุ อุทัยรัตน์	เป็นเลขานุการคณะกรรมาธิการ
๘. นายวีระศักดิ์ ภูครองหิน	เป็นโฆษกคณะกรรมาธิการ
๙. พลอากาศเอก มนัส รูปขจร	เป็นประธานที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๐. พลเอก ณัฐ อินทรเจริญ	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๑. พลเอก ธงชัย สาระสุข	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๒. พลเอก สกล ชื่นตระกูล	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๓. นายสุธี มากบุญ	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๔. นายขวัญชาติ วงศ์ศุภรานันต์	เป็นกรรมาธิการ
๑๕. นายจรินทร์ จักกะพาก	เป็นกรรมาธิการ
๑๖. นางสาวภัทรา วรามิตร	เป็นกรรมาธิการ
๑๗. นายเกียว แก้วสุทอ	เป็นกรรมาธิการ

๑.๒ คณะกรรมาธิการได้มีมติแต่งตั้ง นายประเสริฐ สีเลิศ ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมาธิการวิสามัญ ๕ และนายกวี จันทจิราภา นิติกรชำนาญการพิเศษ สำนักกรรมาธิการ ๓ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการประจำคณะกรรมาธิการ ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘๗ วรรคสี่

๑.๓ คณะกรรมาธิการได้มีมติตั้งคณะอนุกรรมาธิการติดตาม เสนอแนะและเร่งรัดการปฏิรูปเพื่อแก้ความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อศึกษา ติดตาม เสนอแนะ มาตรการและนโยบายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวทางในการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ จัดทำรายงานผลการศึกษาเสนอต่อคณะกรรมาธิการ และปฏิบัติงานอื่น ตามที่คณะกรรมาธิการมอบหมาย ทั้งนี้ ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘๙ ซึ่งคณะอนุกรรมาธิการคณะนี้ ประกอบด้วย

๑.๓.๑ นายพลเดช ปิ่นประทีป	เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการ
๑.๓.๒ นายธานี สุโชดายน	เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
๑.๓.๓ พลเอก ธงชัย สาระสุข	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑.๓.๔ พลเอก สกล ชื่นตระกูล	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑.๓.๕ นายรุจชรินทร์ ทองใหญ่	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑.๓.๖ นายสมพันธ์ เตชะอธิก	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑.๓.๗ นางวณี ปิ่นประทีป	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑.๓.๘ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดวงมณี เลาวกุล	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑.๓.๙ นางรัตนา สมบูรณ์วิทย์	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑.๓.๑๐ นายวันชัย บุญประชา	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑.๓.๑๑ นางปรีดา คงแป้น	เป็นอนุกรรมาธิการและเลขานุการ
๑.๓.๑๒ นางสาวบุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์	เป็นอนุกรรมาธิการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๓.๑๓ นายสังศิต พิริยะรังสรรค์	เป็นที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
๑.๓.๑๔ นายวีระศักดิ์ โควสุรัตน์	เป็นที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
๑.๓.๑๕ นายอำพล จินดาวัฒนะ	เป็นที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

อนึ่ง นายวันชัย บุญประชา และนางปรีดา คงแป้น อนุกรรมาธิการ ได้ลาออกจากคณะอนุกรรมาธิการ ในวันจันทร์ที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓ นายธานี สุโชดายน รองประธานอนุกรรมาธิการ ได้ลาออกจากคณะอนุกรรมาธิการ ในวันพฤหัสบดีที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓ ต่อมา นายสัมพันธ์ เตชะอธิก ได้ลาออกจากคณะอนุกรรมาธิการ ในวันพุธที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๓

ปัจจุบันคณะอนุกรรมาธิการประกอบด้วย

๑. นายพลเดช ปิ่นประทีป	เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการ
๒. พลเอก ธงชัย สาระสุข	เป็นอนุกรรมาธิการ
๓. พลเอก สกล ชื่นตระกูล	เป็นอนุกรรมาธิการ
๔. นายรุจชรินทร์ ทองใหญ่	เป็นอนุกรรมาธิการ
๕. นางวณี ปิ่นประทีป	เป็นอนุกรรมาธิการ
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดวงมณี เลาวกุล	เป็นอนุกรรมาธิการ

๗. นางรัตนา สมบูรณ์วิทย์	เป็นอนุกรรมาธิการ
๘. นายปาลิต วรพงษ์พิบูลย์	เป็นอนุกรรมาธิการ
๙. นางสาวมณฑล์กาญจน์ คำผิว	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑๐. นางสาวบุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์	เป็นอนุกรรมาธิการและเลขานุการ
๑๑. นายเศรณี พงษ์พันธุ์	เป็นอนุกรรมาธิการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๒. นายสังศิต พิริยะรังสรรค์	เป็นที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
๑๓. นายอำพล จินดาวัฒนะ	เป็นที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
๑๔. นายไชยวัฒน์ สุโชดายน	เป็นที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

๒. วิธีการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ : กรณีศึกษาการแก้ปัญหาระดับจุลภาคในประเทศไทย โดยการจัดประชุมหารือร่วมกัน และดำเนินการศึกษาข้อมูล ข้อเท็จจริง เอกสารจากหน่วยงาน เอกสารวิชาการ รายงานวิจัย บทความ ข่าว และหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ และนำข้อมูลและข้อคิดเห็นดังกล่าวมาสรุปและวิเคราะห์ผล

๓. ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ : กรณีศึกษาการแก้ปัญหาระดับจุลภาคในประเทศไทย โดยได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมาธิการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปเพื่อแก้ความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ดำเนินการพิจารณาศึกษากรณีดังกล่าว และคณะกรรมาธิการได้พิจารณารายงานของคณะอนุกรรมาธิการด้วยความละเอียดรอบคอบแล้ว และได้มีมติให้ความเห็นชอบกับรายงานดังกล่าว โดยถือเป็นรายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการ

จากการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมาธิการจึงขอเสนอรายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการ โดยมีรายละเอียดตามรายงานท้ายนี้ เพื่อให้วุฒิสภาได้พิจารณา หากวุฒิสภาให้ความเห็นชอบด้วยกับผลการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการ ขอได้โปรดแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาและดำเนินการตามแต่จะเห็นสมควรต่อไป ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนสืบไป

(นายภาณุ อุทัยรัตน์)
เลขานุการคณะกรรมาธิการ
การแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ
วุฒิสภา

บทสรุปผู้บริหาร
กรณีศึกษาการแก้ปัญหาความยากจนระดับจุลภาคในประเทศไทย

กรณีศึกษาการแก้ปัญหาความยากจนระดับจุลภาคในประเทศไทย เป็นส่วนหนึ่งของการหารูปแบบที่เหมาะสม เปรียบเทียบกับกรณีศึกษาต่างประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ สาเหตุความยากจน และนโยบายรัฐในการแก้ปัญหาความยากจนในหลายรูปแบบที่ผ่านมา เป็นการศึกษาพื้นที่รูปธรรมการแก้ปัญหาความยากจนในระดับชุมชน หมู่บ้าน วิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนานโยบายสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบมุ่งเป้าสู่การปฏิบัติในระยะต่อไป

ระเบียบวิธีการศึกษา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ Qualitative Study โดยค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารเป็นหลัก (Review Literature) ทำการประมวล วิเคราะห์เปรียบเทียบ สังเคราะห์และค้นหานวัตกรรมในด้านรูปแบบและแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทยโดยผ่านการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคณะทำงานกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง

กรณีรูปธรรมที่เลือกมาทำการศึกษามี ๙ กรณีจากภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ ๑. หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม ๒. SME แก้จนที่แม่ฮ่องสอน ๓. ชุมชนพอเพียงสระแก้ว ๔. ชุมชนเข้มแข็งบ้านขาม ๕. ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ตำบล.เขาชก จังหวัด.ชลบุรี ๖. รัฐบาลชุมชนบ้านดอนศาลเจ้า (สุพรรณบุรี) ๗. กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลวังใหม่ (สระแก้ว) ๘. กองทุนสามัคคีตุ้มโฮม (อุดรธานี) และ ๙. โครงการ “คู่เสี่ยวเกี่ยวก้อย แก้จนคนขอนแก่น”

ข้อค้นพบจากการศึกษา

ตัวอย่างแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนในระดับจุลภาค ทั้ง ๙ กรณีศึกษา เป็นจุดเรียนรู้ความสำเร็จเล็ก ๆ จากการลงมือทำงานในระดับพื้นที่ ซึ่งยังมีตัวอย่างที่ดี ๆ อีกมากมายที่แฝงฝังตัวอยู่ตามชุมชนท้องถิ่นในทุกภูมิภาค แต่ละโมเดลต่างมีจุดแข็งและข้อจำกัดอยู่ในตัว การนำไปใช้ต้องการความเข้าใจในแก่นของแนวคิด วิธีการและบริบทเฉพาะของแต่ละที่อย่างเหมาะสม รวมทั้งการออกแบบใหม่ (Redesign) โดยปรับให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ใหม่

ในแง่ผู้ริเริ่ม กรณีศึกษาโดยส่วนใหญ่จะเป็นการริเริ่มโดยหน่วยงานส่วนกลาง จึงมีลักษณะ Top Down ในมิติของการกำหนดเป้าหมายการแก้ปัญหาความยากจนอย่างเฉพาะเจาะจง

เกือบทั้งหมดล้วนเป็นการแก้ปัญหาในระดับภาพรวมของกลุ่มและชุมชน ยกเว้นกรณีโครงการผูกเสี่ยวเกี่ยวก้อยฯ ของจังหวัดขอนแก่นเท่านั้นที่กำหนดเป้าหมายระดับครัวเรือนที่ยากจนอย่างเฉพาะเจาะจง

ในมิติของเครื่องมือ เครื่องมือหลักที่ใช้ในการขับเคลื่อน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกเป็นการริเริ่มจากหน่วยงานและองค์กรภายนอกชุมชน ซึ่งมีสถานะที่เหนือกว่าทุกด้าน เครื่องมือที่ใช้ในการขับเคลื่อนจึงเป็นเรื่องของเทคโนโลยี องค์ความรู้วิชาการสมัยใหม่ รวมทั้งงบประมาณและเงินทุนต่าง ๆ ส่วนที่เหลือเป็นความริเริ่มด้วยตนเองของชุมชน ชาวบ้าน ซึ่งมักจะใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านและฐานทุนของชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน

ในมิติของความต่อเนื่อง รวมทั้งการขับเคลื่อนที่ครบวงจรและการพึ่งตนเองได้ มักพบว่ากลุ่มที่ชาวบ้านริเริ่มเองจะดำเนินการกันไปแบบช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไป ไม่มีกำหนดเวลามาเป็นตัวเร่ง จะสามารถยืนระยะได้อย่างยาวนาน ต่อเนื่อง

ผิดกับกลุ่มที่เกิดจากความปรารถนาดีขององค์กรภายนอกที่มักจะมาด้วยความมุ่งมั่นที่อยากเห็นผลงานเร็วด้วยข้อกำหนดระยะเวลา กลุ่มนี้มักบังเกิดผลสำเร็จที่สามารถนำมาประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานของหน่วยงานได้อย่างรวดเร็ว แต่เมื่อพี่เลี้ยงจากไป ผลงานก็กลายเป็นอดีต

ในมิติการจับคู่แก้ปัญหา การจับคู่ช่วยแก้ปัญหาความยากจนแบบโมเดลของประเทศจีนในกรณีโครงการคู่เสี่ยวเกี่ยวก้อย แก้จนคนขอนแก่น นับเป็นความริเริ่มที่น่าสนใจ แต่เนื่องจากเพิ่งเริ่มโครงการ จึงยังไม่สามารถบอกได้ว่าจะประสบความสำเร็จหรือมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง

ในมิติของปัจจัยความสำเร็จ ทั้งหมดเป็นกรณีศึกษาชุมชนในชนบท ซึ่งพบว่ามีปัจจัยร่วมที่ช่วยให้การแก้ปัญหาความยากจน ได้แก่ การตื่นรู้ของประชาชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและภาคี การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง การยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การกระจายทรัพยากร การใช้ข้อมูลความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีธรรมาภิบาล

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ประเทศไทยมีความเคลื่อนไหวเรื่องชุมชนเข้มแข็งและเศรษฐกิจพอเพียงมาอย่างยาวนานร่วม ๔ ทศวรรษ จึงมีรูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนในระดับจุลภาคที่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาอย่างหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ในทุกภูมิภาคของประเทศ นับพันนับหมื่นตัวอย่าง แต่กลไกที่ไปสนับสนุนส่งเสริมยังขาดความเข้าใจและความตั้งใจมุ่งมั่น โดยหน่วยงานราชการมักเข้าไปทำงานตามภารกิจขององค์กร มีข้อจำกัดด้วยเงื่อนไขเวลาตามปีงบประมาณและตัวชี้วัดจากหน่วยเหนือ ในที่สุดจึงทำแบบฉาบฉวยเพื่อนำผลงานไปใช้ประโยชน์ในการรายงานสำหรับหน่วยงาน มิได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ลองผิดลองถูก ไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ไม่เกิดองค์ความรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง ในที่สุดจึงไม่ยั่งยืน

จึงควรที่รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะได้ทบทวนในเรื่องแนวคิด แนวทางและหลักการทำงานสนับสนุนชุมชนเข้มแข็งกันอย่างจริงจัง

๒) หน่วยงานรัฐมีจุดแข็งในเรื่องอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ทรัพยากร องค์ความรู้เทคโนโลยีและงบประมาณ สามารถทำงานในลักษณะวงกว้าง เป็นระบบแบบแผนและในภาพรวมแบบมหภาค แต่มีข้อจำกัดในด้านขอบเขตที่กว้างมากจนไม่สามารถดูรายละเอียดในเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะในจุดเล็กๆที่มีปัญหาความละเอียดอ่อนและเข้าถึงยาก ส่วนองค์กรภาคประชาสังคม หรือองค์กรพัฒนาเอกชนอิสระ (เอ็นจีโอ) มีจุดแข็งในการทำงานเชิงคุณภาพในจุดเล็ก ๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและต้องการเวลาความอดทนและความละเอียดอ่อน

จึงน่าจะถึงเวลาที่ต้องสร้างกระบวนการทำงานแบบ “พันธมิตรการพัฒนาที่ยั่งยืน” ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความยากจนและผู้รับผลกระทบจากสถานการณ์พิบัติภัยต่าง ๆ รวมทั้ง COVID-๑๙

๓) รูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนในระดับจุลภาคกรณีศึกษาทั้ง ๙ นี้ เป็นตัวอย่างที่ยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า “คนไทยทำได้” “ประชาชนทำได้” ขอเพียงรัฐบาลและหน่วยราชการปรับเปลี่ยนมุมมอง เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคประชาสังคมได้แสดงบทบาทอย่างเป็นอิสระและเต็มศักยภาพ

จึงถึงเวลาที่ภาครัฐควรเปลี่ยนบทบาท แทนที่จะผู้ทำเองหรือเป็นคุณพ่อรู้ดี ควรหันไปเล่นบทเป็นพี่เลี้ยง เป็นครูฝึกและเป็นเพื่อน เพื่อบรรลุเจตนารมณ์ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติกำหนดไว้ “SDG 17 : Partnership for the Goals.”

๔) ในการแก้ปัญหาความยากจนโดยกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ยังต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก แต่ควรเป็นกลไกสนับสนุนที่มีความเข้าใจต่อธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่นและกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งหน่วยงานแบบราชการมักมีข้อจำกัด ในขณะที่หน่วยงานรัฐแบบองค์การมหาชน หรือ หน่วยงานแบบสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ **(สำนักงาน กปร.)** หรือ มูลนิธิปิดทองหลังพระ ที่เป็นหน่วยงานรัฐที่ทำงานแบบเอกชน หรือหน่วยงาน SDU แบบอื่น ๆ (Special Delivery Unit) กลับสามารถทำงานกับกระบวนการชุมชนได้ยืดหยุ่นมากกว่า

จึงควรพิจารณาอย่างจริงจังในการปรับเปลี่ยนสถานภาพและบทบาทของหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อการบูรณาการการแก้ปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีรูปแบบและศักยภาพที่เหมาะสมต่อภารกิจ รวมทั้งมีแผนแม่บทสำหรับบูรณาการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ มีงบประมาณที่เพียงพอ และมีวิถีการทำงานแบบใหม่.

สารบัญ

	หน้า
รายนามคณะกรรมาธิการ	ก
รายนามคณะอนุกรรมาธิการ	จ
รายงานพิจารณาศึกษา	ฌ
บทสรุปผู้บริหาร	ฐ
สารบัญ	ณ
สารบัญตาราง	ด
สารบัญแผนภาพ	ต
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาของการพิจารณาศึกษา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๒
๑.๓ ขอบเขตการพิจารณา	๒
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ	๒
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๓
๑.๖ กรอบการพิจารณา	๓
บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง	๕
๒.๑ ความหมายของความยากจน	๕
๒.๒ สถานการณ์ความยากจน	๘
๒.๓ นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน	๑๗
๒.๔ ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม	๑๙
๒.๕ การแก้ปัญหาลดความเหลื่อมล้ำ วิเคราะห์ความยากจนรายจังหวัด	๒๕
บทที่ ๓ วิธีการพิจารณาศึกษา	๒๘
บทที่ ๔ ผลการศึกษารายงาน	๒๙
กรณีศึกษาที่ ๑ โครงการ “หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม”ฯ	๒๙
กรณีศึกษาที่ ๒ โครงการต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดแม่ฮ่องสอน	๓๐
กรณีศึกษาที่ ๓ ชุมชนพอเพียงต้นแบบ หมู่บ้านโสนน้อย จ.สระแก้ว “ชุมชนริเริ่มเอง”	๓๘
กรณีศึกษาที่ ๔ บ้านขาม ต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง บูรณาการกองทุนสร้างการผลิตในชุมชนฯ	๓๙
กรณีศึกษาที่ ๕ การแก้ไขปัญหาความยากจนและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นฯ	๔๐
กรณีศึกษาที่ ๖ บ้านดอนศาลเจ้าโมเดล ชุมชนจัดการตนเองด้วยหลักพอเพียง พึ่งตนเองฯ	๔๑
กรณีศึกษาที่ ๗ กองทุนสวัสดิการชุมชนวังใหม่ ต้นแบบ "บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ" ฯ	๔๔
กรณีศึกษาที่ ๘ กองทุนสามัคคี ตุ้มโฮม (อุดรธานี)	๔๖
กรณีศึกษาที่ ๙ โครงการ “คู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้จน คนขอนแก่น”	๔๙
บทที่ ๕ วิเคราะห์ สรุปและข้อเสนอแนะ	๕๑
๕.๑ วิเคราะห์เปรียบเทียบ ๙ กรณีศึกษา	๕๑
๕.๒ ปัจจัยความสำเร็จของการแก้ไข/ลดปัญหาความยากจน	๕๗
๕.๓ บทสรุป	๕๘

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๕.๔ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๕๘
บรรณานุกรม	๖๐
ภาคผนวก	๖๑
ภาคผนวก ก คำสั่งแต่งตั้ง	๖๒
ภาคผนวก ข ฝ่ายเลขานุการประจำคณะ	๖๕

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ ๑ แสดงเส้นความยากจน (ด้านรายจ่าย) พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑ จำแนกตามภาคและจังหวัด ๘
ตารางที่ ๒ แสดงความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ภายในภาค ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ๑๒
ตารางที่ ๓ แสดงรายชื่อ ๑๐ จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดหรือมีความยากจนหนาแน่นสูงที่สุด ฯ ๑๕
ตารางที่ ๔ แสดงงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๐ และ พ.ศ.๒๕๖๑ ฯ ๒๐
ตารางที่ ๕ แสดงรายละเอียด ๖ โมเดลต้นแบบ ๗ กิจกรรม ๑๐ กลุ่มวิสาหกิจ ๓๑
ตารางที่ ๖ สรุปเปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษา ๙ กรณี ๕๑

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ ๑ กรอบการพิจารณา	๓
แผนภาพที่ ๒ แสดงเส้นความยากจน (Poverty Line) จำแนกตามภาคและพื้นที่ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑	๘
แผนภาพที่ ๓ แสดงการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยมยั่งยืน	๒๑
แผนภาพที่ ๔ แสดงทีมต่าง ๆ ของส่วนราชการ/หน่วยงานที่ลงปฏิบัติในพื้นที่	๒๒
แผนภาพที่ ๕ แสดงนโยบายประชารัฐสวัสดิการ	๒๔
แผนภาพที่ ๖ แสดงมาตรการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยเพิ่มเติม	๒๔
แผนภาพที่ ๗ แสดงระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า	๒๕
แผนภาพที่ ๘ แสดงการจัดกลุ่มเป้าหมายเพื่อออกแบบนโยบายแก้จน	๒๖
แผนภาพที่ ๙ แสดงหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก/ร่วม และสนับสนุน SDGs	๒๗
แผนภาพที่ ๑๐ บ้านดอนศาลเจ้า หมู่ที่ ๑๓	๔๑

บทที่ ๑
บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาของการพิจารณาศึกษา

ในช่วงที่ผ่านมาแม้ประเทศไทยจะมีนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำหลากหลายประการ แต่อีกด้านหนึ่งก็พบว่า ปัญหายังคงถูกคลี่คลายได้ช้า ไม่ว่าจะเป็นการไม่มีกลไกระดับชาติที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรง ภารกิจการแก้ปัญหาความยากจนถูกแยกไปอยู่ตามกระทรวงทบวง กรมต่าง ๆ เป็นการแก้ปัญหาแบบแยกส่วน ขาดประสิทธิภาพ ซ้ำซ้อน และสิ้นเปลืองงบประมาณ

ปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐมากกว่า ๓๐ หน่วย ที่ต่างมีจุดมุ่งหมายและจุดเน้นแตกต่างกันตามบทบาทและภารกิจของหน่วยงาน ดำเนินงานในลักษณะ ต่างคนต่างทำ มีความซ้ำซ้อนกัน และไม่ประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน การแก้ไขปัญหาความยากจนยังคงเป็นการแก้ปัญหาแบบแยกส่วนและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือเฉพาะเรื่อง

รวมทั้งบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาความยากจนของตนเองยังมีไม่มากเท่าที่ควร ส่งผลกระทบต่อการแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างมีขอบเขตกว้างขวาง ทั้งด้านความขาดแคลน ขัดสนรายได้ สิทธิและโอกาสในการเข้าถึงฐานทรัพยากร และข้อมูลข่าวสาร การศึกษา และการบริการสาธารณะ ฯลฯ

จึงเห็นได้ว่ากรอบแนวคิดสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ จึงต้องมีความเกี่ยวข้องใน ๔ มิติ กล่าวคือ ๑. การเข้าถึงฐานทรัพยากรของคนจน ๒. การปรับระบบสวัสดิการทางสังคม ๓. การพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ๔. การกำหนดกลุ่มคนจนเป้าหมายเพื่อประเมินสถานการณ์และแนวโน้มปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้

การแก้ไขปัญหาความยากจนจึงต้องเป็นการสร้างโอกาสให้คนยากจนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อสร้างโอกาส และความเข้มแข็งให้แก่คนยากจน เพิ่มศักยภาพและโอกาสในการประกอบอาชีพได้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย รวมทั้งการสร้างโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ทั้งในแง่การใช้และการดูแลรักษา ยกระดับคุณภาพชีวิต และความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง

แม้โครงสร้างภาครัฐจะพบปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น แต่ในอีกด้านหนึ่งก็พบว่ามีตัวอย่างรูปธรรมในหลากหลายพื้นที่ในแต่ละภูมิภาคในประเทศไทย ที่สามารถนำเสนอเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนได้ ทั้งในมิติการสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากและการจัดระบบบริการสังคมให้แก่คนยากจน เช่น การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน การสร้างระบบคุ้มครองทางสังคมและเพิ่มภูมิคุ้มกันความเสี่ยงควบคู่ไปกับการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับปัญหาของคนยากจน เช่น กองทุนสวัสดิการโดยชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและช่วยเหลือกันเองในกลุ่มสมาชิก การสร้างหลักประกันสังคมให้แก่กลุ่มคนยากจนประเภทต่าง ๆ อาทิ ครอบครัวยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ คนยากจนผู้ด้อยโอกาส คนพิการทุพพลภาพ และคนชรา การพัฒนาของสังคมเกษตรกรยากจน ไปสู่สังคมการเรียนรู้มีความพร้อมและศักยภาพรองรับการเปลี่ยนแปลงและพึ่งตนเองได้ การรวมพลังองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาความยากจนร่วมกัน เป็นต้น

ดังนั้น หากมีการสังเคราะห์เอกสารเพื่อจัดทำแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนแบบมุ่งเป้าเฉพาะกรณีศึกษาในประเทศไทย ผ่านการศึกษาจากตัวอย่างจริงรูปธรรมที่ดำเนินการจนสำเร็จและเป็นโมเดลที่แก้ปัญหาระดับพื้นที่ได้จริง ผ่านการศึกษารูปธรรมใน ๖ ภูมิภาค ย่อมเป็นนวัตกรรมที่น่าสนใจและหยิบยกขึ้นมาเรียนรู้ร่วมกัน

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ ศึกษารูปแบบและแนวทางการสร้างนวัตกรรมเพื่อการแก้ความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ โดยศึกษาจากกรณีศึกษาในประเทศไทย ผ่าน ๖ ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก และภาคใต้

๑.๒.๒ เพื่อจัดทำข้อเสนอและแนวทางความเป็นไปได้จริงสำหรับการนำมาปรับใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ในบริบทเดียวกัน

๑.๓ ขอบเขตการพิจารณา

การศึกษาครั้งนี้มีวิธีการศึกษา ดังนี้

๑.๓.๑ รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ นวัตกรรม รูปแบบและแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนใน ๖ ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก และภาคใต้

๑.๓.๒ จัดทำเป็นข้อเสนอต่อรัฐบาล หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปปรับใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ในภูมินิเวศน์เดียวกันได้จริงต่อไป

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยาม **“ความยากจน”** คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์ แห่งราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง สภาพที่ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน กล่าวคือ ไม่มีรายได้เพียงพอ ที่จะใช้จ่ายในการซื้อสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการครองชีพ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย พจนานุกรมภาษาอังกฤษ อ๊อกซฟอร์ด ให้ความหมายไว้ว่า **“สภาวะความจนข้นแค้นและสภาวะความด้อยคุณภาพหรือ ขาดแคลน”**

“คนจน” คือผู้ที่มีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์คุณภาพชีวิตที่ดีในมิติต่าง ๆ ซึ่ง TPMAP ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform) พิจารณาจาก ๕ มิติ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการเงิน ด้านความเป็นอยู่ และด้านการเข้าถึงบริการรัฐ

ส่วน วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ให้ความหมายว่า “สภาพซึ่งบุคคลขาดการครอบครองทรัพยากรหรือเงิน บุคคลที่ขาดความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งโดยทั่วไปได้แก่ น้ำจืดและอาหารที่สะอาด โภชนาการ สาธารณสุข การศึกษา เครื่องนุ่งห่ม และที่พักอาศัย

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถยกระดับหรือพัฒนาต่อเป็นข้อเสนอต่อการปฏิรูปเพื่อแก้ความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ที่สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) สามารถนำโมเดลที่สำเร็จแล้วมาทดลองปฏิบัติการในพื้นที่ที่มีลักษณะภูมินิเวศน์เดียวกันได้โดยทันที

๑.๖ กรอบการพิจารณา

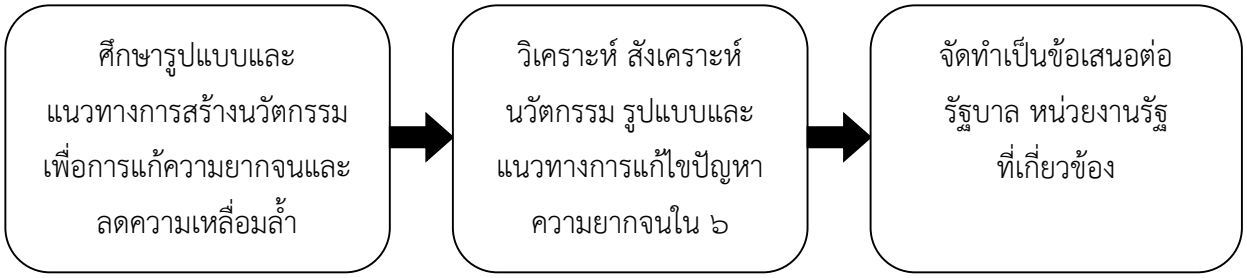

แผนภูมิที่ ๑ กรอบการพิจารณา

บทที่ ๒
เอกสาร และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจและศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากแหล่งข้อมูลทางวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกรณีศึกษาการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศไทย มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ ความหมายของความยากจน

๒.๑.๑ ปัญหา "ความยากจน" ในสังคมไทย

ปัญหาความยากจน อยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนาน ส่งผลกระทบต่อประชากรส่วนใหญ่ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ ทั้งนี้ความยากจนเป็นปัญหาระดับชาติที่ต้องแก้ไขทั้งระยะเร่งด่วนและระยะยาว

นิยาม **"ความยากจน"** คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์แห่งราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง สภาพที่ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน กล่าวคือ ไม่มีรายได้เพียงพอที่จะใช้จ่ายในการซื้อสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการครองชีพ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย พจนานุกรมภาษาอังกฤษ อ๊อกซฟอร์ด ให้ความหมายไว้ว่า "สภาวะความจนข้นแค้นและสภาวะความด้อยคุณภาพหรือขาดแคลน"

"คนจน" คือผู้ที่มีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์คุณภาพชีวิตที่ดีในมิติต่าง ๆ ซึ่งระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform- TPMAP) พิจารณาจาก ๕ มิติ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการเงิน ด้านความเป็นอยู่ และด้านการเข้าถึงบริการรัฐ

ส่วน วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ให้ความหมายว่า **"สภาพซึ่งบุคคลขาดการครอบครองทรัพยากรหรือเงินบุคคลที่ขาดความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งโดยทั่วไปได้แก่ น้ำจืดและอาหารที่สะอาด โภชนาการ สาธารณสุข การศึกษา เครื่องนุ่งห่ม และที่พักอาศัย"**

๒.๑.๒ มิติ "ความยากจน"

มิติความยากจนในทางเศรษฐศาสตร์ คือความอัตคัดทางเศรษฐกิจ ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ ความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน ความต้องการพึ่งพา ความเป็นปัญหาในสังคม

ความจนในมิติองค์กรภาครัฐ คือ ๑. จนเงิน ไม่มีเงิน ขาดเงินทุน เข้าไม่ถึงแหล่งทุน ๒.จนทางสังคม ขาดสถานะทางสังคม ๓. จนทางวัฒนธรรม ขาดการมีส่วนร่วมในการแสดงออก ๔.จนทางการศึกษา การด้อยโอกาสทางการศึกษา ขาดความรู้ความสามารถ ๕. จนทางการเมือง ขาดการมีส่วนร่วมในการแสดงออกความคิดทางการเมือง ๖. จนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่มีโอกาส/ไร้สิทธิ์การใช้ประโยชน์ และ ๗. จนทางจิตวิญญาณขาดการมีโอกาสการใช้ความคิดการมีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ

๒.๑.๓ สาเหตุสำคัญของปัญหาความยากจน

- **สภาพพื้นที่** สภาพพื้นที่นอกเขตชลประทาน ไม่มีน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกพืช ปริมาณฝนต่อปีลดลง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ไม่มีเครื่องมือใช้ในการเกษตร
- **ชุมชน** มีผู้นำไม่เข้มแข็ง ชุมชนไม่เคยจัดให้มีการระดมความคิดเห็นในเรื่องการสร้างงานสร้างอาชีพ ชุมชนที่มีการซื้อขายยาเสพติด มีการเล่นการพนัน ชุมชนที่มีระดับการตื่นตัวในการพัฒนาอยู่ในระดับต่ำ ชุมชนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มผู้มีอิทธิพล
- **ครัวเรือน** มีหัวหน้าครัวเรือนอายุมาก มีการเพิ่มขึ้นของสมาชิกในครอบครัวในระดับการดูแลสมาชิกในครัวเรือนค่อนข้างสูง เช่น สมาชิกในครอบครัวเป็นคนพิการ เป็นผู้ป่วยติดเตียง มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นสตรีที่ขาดภาวะความเป็นผู้นำ ครัวเรือนที่มีหนี้สิน รายรับลดลง รายจ่ายเพิ่มขึ้น
- **บุคคล** มีระดับการศึกษาต่ำ ขาดการฝึกอบรมทักษะทางด้านวิชาชีพ เกียจคร้าน ติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ติดการพนัน ไม่ประหยัดอดออม มีหนี้สิน

๒.๑.๔ ลักษณะของความยากจนในประเทศไทย

ลักษณะของความยากจนในประเทศไทย ธนพล สราญจิตร์, ๒๕๕๘ ได้ระบุว่า มีสาเหตุหลัก ๆ จากตัวบุคคล ๒ ประการ คือ

(๑) ปัจจัยภายใน สาเหตุภายในตัวบุคคล ซึ่งเป็นจุดอ่อน ได้แก่

- การขาดต้นทุนการผลิต
- การมีทรัพย์สินและที่ดินในการทำกินน้อย ขาดที่ดินทำกิน
- ต้นทุนการผลิตมีราคาสูง
- การมีปัญหาด้านสุขภาพ ความเจ็บป่วยหรือพิการ
- การขาดความรู้ความสามารถ/ทักษะในการประกอบอาชีพต่ำ เนื่องจากขาดโอกาสในการศึกษา และการพัฒนาทักษะต่าง ๆ
- การขาดศีลธรรมและคุณธรรม ติดอบายมุข ยาเสพติด
- การว่างงาน ค่าแรงงานต่ำ การถูกเอาเปรียบ การเป็นหนี้ทั้งในและนอกระบบ
- การขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์
- การมีภาระ ในการเลี้ยงดูครอบครัวที่มีขนาดใหญ่

ปัจจัยเหล่านี้ ล้วนเป็นสาเหตุภายในบุคคลที่ทำให้บุคคลกลายเป็นคนจนได้

(๒) ปัจจัยภายนอก สาเหตุภายนอกตัวบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบและเป็นทั้งอุปสรรค ข้อจำกัด ได้แก่ นโยบายการพัฒนาที่ไม่สมดุลของภาครัฐ เช่น

- การเน้นพัฒนาเมืองมากกว่าพัฒนาชนบท
- การเน้นแต่ทุนทางกายภาพโดยขาดการส่งเสริมทุนทางสังคม
- การเน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร

- การเน้นการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อการพาณิชย์โดยไม่ได้คำนึงถึงความยั่งยืน
- การเน้นเป้าหมายการเจริญเติบโต ทางด้านเศรษฐกิจ ทุนนิยม มากกว่าการกระจายรายได้ให้กับประชากร
- การกระจายอำนาจที่ไม่เท่าเทียม
- นโยบายที่ไม่ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน
- ระบบการบริหารงานของภาครัฐที่ด้อยประสิทธิภาพ ไม่เอื้อต่อการแก้ปัญหาความยากจน ความล่าช้า ความซ้ำซ้อนของหน่วยงานต่าง ๆ ในขั้นตอนการปฏิบัติการ
- โครงสร้างภาษีที่ไม่เป็นธรรม
- การจัดสรรงบประมาณที่เหลื่อมล้ำ
- การเน้นการเปิดประเทศมากเกินไปในขณะที่ยังไม่มีมาตรการรองรับผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่ดีพอกระบวนการทางกฎหมายที่เป็นตัวสร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม
- ความไม่สอดคล้องกันของแผนงานและงบประมาณในระดับต่าง ๆ

ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยหลักจากภายนอก ที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาความยากจนและซ้ำเติมคนจนมากขึ้นเช่นกัน

๒.๒ สถานการณ์ความยากจน

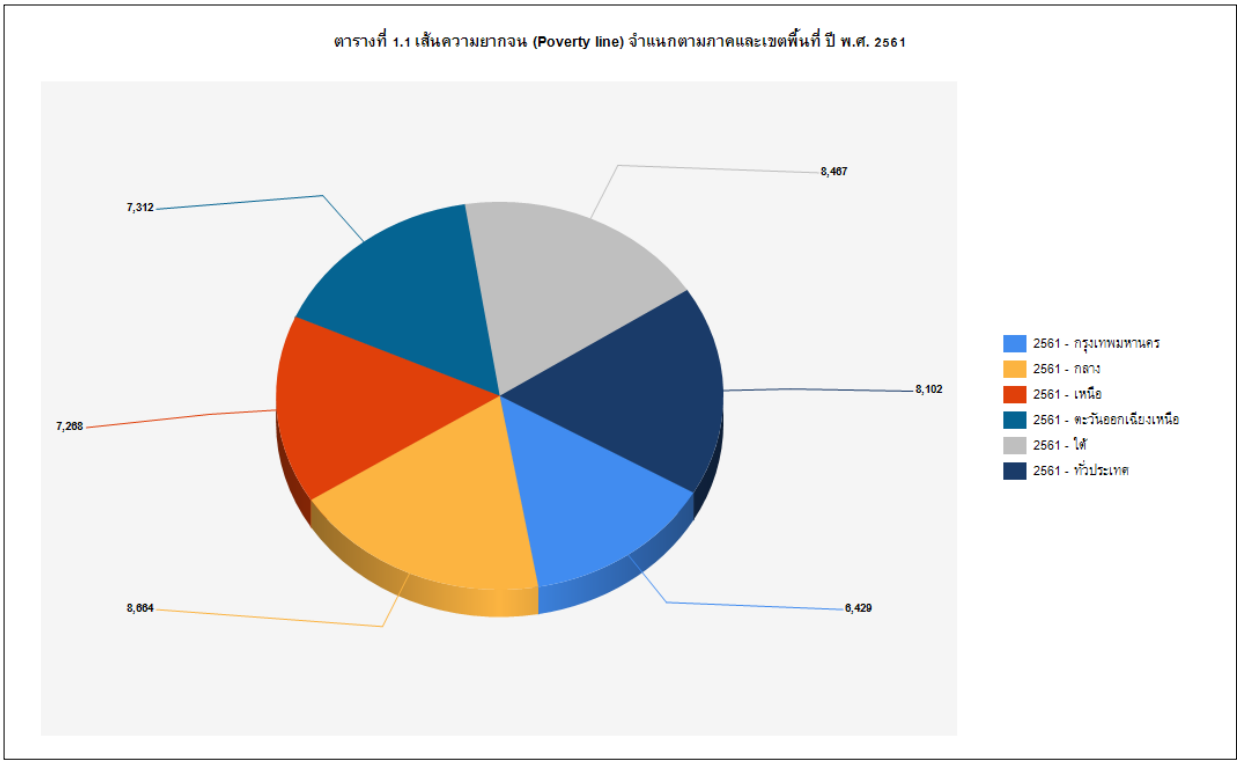

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช.

แผนภาพที่ ๒ แสดงเส้นความยากจน (Poverty Line) จำแนกตามภาคและพื้นที่ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑

๒.๒.๑ เส้นความยากจน พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑

ในประเทศไทย กำหนดเส้นความยากจน (ด้านรายจ่าย) พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑ มีรายละเอียดจำแนกเป็นรายภาค จังหวัด ดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ แสดงเส้นความยากจน (ด้านรายจ่าย) พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑ จำแนกตามภาคและจังหวัด

หน่วย: บาท/คน/เดือน

ภาค	จังหวัด	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑
ทั่วราชอาณาจักร	ทั่วราชอาณาจักร	๒,๕๗๒	๒,๖๔๗	๒,๖๔๔	๒,๖๖๗	๒,๖๘๖	๒,๗๑๐
กรุงเทพมหานคร	กรุงเทพมหานคร	๓,๐๔๗	๓,๑๓๓	๓,๑๓๒	๓,๑๔๗	๓,๑๖๕	๓,๒๑๔
ภาคกลาง	ภาคกลาง	๒,๗๗๕	๒,๘๓๒	๒,๘๒๗	๒,๘๔๑	๒,๘๖๑	๒,๘๙๒
	สมุทรปราการ	๒,๘๙๑	๒,๙๖๙	๒,๙๖๑	๒,๙๙๕	๓,๐๐๐	๒,๘๙๓
	นนทบุรี	๒,๘๙๔	๒,๙๖๓	๒,๙๒๓	๒,๙๔๕	๒,๘๗๒	๒,๙๒๖
	ปทุมธานี	๒,๘๑๘	๒,๘๓๕	๒,๘๓๓	๒,๘๕๙	๒,๘๖๕	๒,๙๓๐
	พระนครศรีอยุธยา	๒,๖๔๖	๒,๖๗๑	๒,๗๑๖	๒,๗๓๗	๒,๗๗๔	๒,๘๗๖
	อ่างทอง	๒,๖๔๗	๒,๖๖๖	๒,๖๘๐	๒,๗๐๘	๒,๗๐๕	๒,๘๗๔
	ลพบุรี	๒,๗๐๐	๒,๘๐๙	๒,๗๕๙	๒,๗๖๒	๒,๗๗๘	๒,๘๓๓

ภาค	จังหวัด	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑
	สิงห์บุรี	๒,๖๐๗	๒,๖๙๖	๒,๖๑๙	๒,๖๕๑	๒,๖๖๐	๒,๗๒๕
	ชัยนาท	๒,๗๑๖	๒,๘๑๔	๒,๘๑๙	๒,๗๘๗	๒,๘๕๗	๒,๙๓๘
	สระบุรี	๒,๖๒๗	๒,๖๖๓	๒,๖๕๘	๒,๖๔๐	๒,๖๖๕	๒,๗๖๗
	ชลบุรี	๓,๐๗๘	๓,๐๗๙	๓,๑๒๓	๓,๑๒๔	๓,๑๔๘	๓,๑๔๐
	ระยอง	๒,๘๒๕	๒,๘๖๗	๒,๘๙๘	๒,๙๙๘	๒,๙๘๐	๒,๙๗๙
	จันทบุรี	๒,๗๓๐	๒,๘๒๙	๒,๗๙๖	๒,๗๘๕	๒,๙๘๐	๒,๙๘๖
	ตราด	๒,๖๘๑	๒,๗๗๐	๒,๗๓๔	๒,๗๒๗	๒,๘๒๒	๒,๘๗๙
	ฉะเชิงเทรา	๒,๖๕๕	๒,๗๔๐	๒,๗๒๒	๒,๗๔๓	๒,๘๒๙	๒,๘๐๔
	ปราจีนบุรี	๒,๖๔๗	๒,๖๗๗	๒,๖๙๐	๒,๗๖๒	๒,๗๒๓	๒,๗๕๕
	นครนายก	๒,๖๒๓	๒,๖๖๓	๒,๗๒๕	๒,๖๕๓	๒,๖๕๔	๒,๗๘๐
	สระแก้ว	๒,๖๒๑	๒,๖๘๔	๒,๖๕๓	๒,๖๖๐	๒,๖๙๖	๒,๙๗๖
	ราชบุรี	๒,๗๐๐	๒,๗๙๓	๒,๗๙๗	๒,๗๓๔	๒,๗๔๐	๒,๙๐๐
	กาญจนบุรี	๒,๖๘๕	๒,๗๖๕	๒,๗๔๙	๒,๗๒๙	๒,๘๐๑	๒,๘๗๔
	สุพรรณบุรี	๒,๖๙๘	๒,๘๔๑	๒,๗๘๑	๒,๗๖๗	๒,๗๗๒	๒,๗๕๔
	นครปฐม	๒,๗๔๔	๒,๗๒๙	๒,๗๗๗	๒,๘๒๑	๒,๘๓๔	๒,๗๙๒
	สมุทรสาคร	๒,๘๘๓	๒,๘๙๔	๒,๙๐๑	๒,๘๖๔	๓,๐๑๓	๒,๘๖๕
	สมุทรสงคราม	๒,๖๓๖	๒,๗๔๓	๒,๖๖๖	๒,๗๑๗	๒,๗๑๕	๒,๖๗๒
	เพชรบุรี	๒,๖๖๐	๒,๗๕๗	๒,๗๑๗	๒,๗๒๖	๒,๗๓๓	๒,๘๖๓
	ประจวบคีรีขันธ์	๒,๖๓๒	๒,๗๐๗	๒,๖๕๐	๒,๗๐๐	๒,๗๑๑	๒,๘๐๔
ภาคเหนือ	ภาคเหนือ	๒,๓๑๔	๒,๓๘๗	๒,๓๗๗	๒,๓๙๖	๒,๔๑๑	๒,๔๑๓
	เชียงใหม่	๒,๔๓๒	๒,๕๓๕	๒,๖๐๙	๒,๕๗๘	๒,๕๘๓	๒,๔๗๕
	ลำพูน	๒,๔๕๘	๒,๕๕๙	๒,๕๔๒	๒,๕๒๖	๒,๔๙๐	๒,๔๕๓
	ลำปาง	๒,๓๗๑	๒,๔๓๙	๒,๔๓๖	๒,๔๖๑	๒,๔๕๑	๒,๔๒๖
	อุตรดิตถ์	๒,๒๓๙	๒,๓๔๕	๒,๓๑๔	๒,๓๕๙	๒,๓๗๐	๒,๔๕๓
	แพร่	๒,๓๐๙	๒,๓๙๖	๒,๓๗๖	๒,๓๙๖	๒,๓๙๘	๒,๔๐๘
	น่าน	๒,๒๗๓	๒,๓๐๔	๒,๓๒๙	๒,๓๔๐	๒,๓๓๑	๒,๓๘๒
	พะเยา	๒,๔๖๗	๒,๔๘๓	๒,๔๙๐	๒,๔๗๓	๒,๔๘๙	๒,๔๘๗
	เชียงราย	๒,๔๔๓	๒,๔๗๑	๒,๔๒๘	๒,๔๖๙	๒,๕๕๒	๒,๔๗๔
	แม่ฮ่องสอน	๒,๒๓๗	๒,๓๕๓	๒,๒๙๖	๒,๓๕๗	๒,๓๒๐	๒,๓๒๒
	นครสวรรค์	๒,๓๑๙	๒,๔๐๐	๒,๓๔๙	๒,๓๙๐	๒,๓๙๙	๒,๓๘๗
	อุทัยธานี	๒,๒๘๓	๒,๓๐๓	๒,๒๘๒	๒,๓๓๗	๒,๓๒๔	๒,๓๙๙
	กำแพงเพชร	๒,๒๐๑	๒,๒๓๓	๒,๒๒๐	๒,๒๘๕	๒,๓๐๓	๒,๓๖๐
	ตาก	๒,๒๑๒	๒,๒๘๑	๒,๒๘๐	๒,๒๙๗	๒,๓๔๕	๒,๓๙๙

ภาค	จังหวัด	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑
	สุโขทัย	๒,๒๓๐	๒,๓๑๐	๒,๒๘๓	๒,๓๐๓	๒,๓๑๑	๒,๓๕๕
	พิษณุโลก	๒,๑๙๓	๒,๓๑๕	๒,๒๘๐	๒,๓๐๔	๒,๓๑๙	๒,๓๙๐
	พิจิตร	๒,๒๖๙	๒,๒๙๒	๒,๒๙๑	๒,๒๗๗	๒,๓๐๑	๒,๓๕๖
	เพชรบูรณ์	๒,๑๙๑	๒,๒๙๓	๒,๒๓๘	๒,๒๗๕	๒,๒๘๐	๒,๓๕๖
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒,๒๗๓	๒,๓๕๕	๒,๓๕๕	๒,๓๙๖	๒,๔๐๓	๒,๔๑๗
	นครราชสีมา	๒,๒๑๔	๒,๓๐๖	๒,๒๗๖	๒,๓๕๓	๒,๓๖๔	๒,๓๔๖
	บุรีรัมย์	๒,๒๒๘	๒,๓๐๓	๒,๓๔๒	๒,๓๘๑	๒,๔๒๑	๒,๔๐๒
	สุรินทร์	๒,๑๙๒	๒,๓๑๗	๒,๒๘๖	๒,๓๑๘	๒,๓๐๓	๒,๓๒๘
	ศรีสะเกษ	๒,๒๓๒	๒,๒๖๖	๒,๒๗๗	๒,๓๓๗	๒,๓๐๖	๒,๓๔๗
	อุบลราชธานี	๒,๒๑๔	๒,๒๙๙	๒,๓๒๓	๒,๓๖๐	๒,๓๖๑	๒,๔๑๐
	ยโสธร	๒,๒๙๔	๒,๓๖๔	๒,๓๗๖	๒,๔๑๗	๒,๔๕๕	๒,๔๕๑
	ชัยภูมิ	๒,๒๕๐	๒,๓๑๓	๒,๓๔๑	๒,๓๔๔	๒,๓๓๑	๒,๓๕๔
	อำนาจเจริญ	๒,๒๗๔	๒,๓๒๔	๒,๓๓๕	๒,๓๙๔	๒,๔๑๐	๒,๔๙๔
	บึงกาฬ	๒,๒๐๑	๒,๒๙๓	๒,๓๐๙	๒,๓๒๐	๒,๓๔๑	๒,๓๙๔
	หนองบัวลำภู	๒,๒๘๑	๒,๓๔๗	๒,๓๔๔	๒,๓๙๓	๒,๓๙๕	๒,๔๕๓
	ขอนแก่น	๒,๔๑๗	๒,๕๑๔	๒,๔๘๖	๒,๕๓๗	๒,๕๙๔	๒,๕๐๒
	อุดรธานี	๒,๒๖๑	๒,๓๕๐	๒,๓๑๓	๒,๓๗๒	๒,๓๖๔	๒,๔๒๘
	เลย	๒,๒๗๒	๒,๓๑๔	๒,๒๘๗	๒,๓๕๑	๒,๓๕๑	๒,๓๓๒
	หนองคาย	๒,๒๗๐	๒,๓๔๓	๒,๒๙๑	๒,๓๕๙	๒,๓๕๐	๒,๓๖๐
	มหาสารคาม	๒,๒๖๙	๒,๓๗๘	๒,๔๑๐	๒,๔๑๖	๒,๓๙๙	๒,๔๖๑
	ร้อยเอ็ด	๒,๓๘๒	๒,๔๔๖	๒,๔๙๐	๒,๔๘๔	๒,๔๙๒	๒,๔๘๒
	กาฬสินธุ์	๒,๒๙๕	๒,๓๖๕	๒,๓๙๔	๒,๔๒๒	๒,๔๔๓	๒,๔๗๕
	สกลนคร	๒,๓๕๔	๒,๔๗๕	๒,๔๓๖	๒,๔๖๗	๒,๔๕๗	๒,๕๓๑
	นครพนม	๒,๒๗๘	๒,๓๓๒	๒,๓๖๐	๒,๔๐๒	๒,๔๐๒	๒,๔๑๙
	มุกดาหาร	๒,๓๗๑	๒,๔๒๒	๒,๔๕๙	๒,๔๖๓	๒,๔๙๐	๒,๕๔๒
ภาคใต้	ภาคใต้	๒,๖๕๑	๒,๗๓๕	๒,๗๒๔	๒,๗๓๑	๒,๗๖๘	๒,๗๙๓
	นครศรีธรรมราช	๒,๕๔๘	๒,๖๒๖	๒,๕๙๔	๒,๖๓๖	๒,๖๘๗	๒,๖๔๙
	กระบี่	๒,๕๔๑	๒,๖๐๘	๒,๕๖๗	๒,๕๘๐	๒,๖๔๙	๒,๖๖๖
	พังงา	๒,๕๗๒	๒,๖๐๕	๒,๖๒๗	๒,๖๕๓	๒,๖๗๗	๒,๖๗๐
	ภูเก็ต	๓,๐๐๑	๒,๙๙๖	๓,๐๙๗	๓,๐๑๓	๓,๐๕๙	๓,๐๖๖
	สุราษฎร์ธานี	๒,๗๒๙	๒,๘๐๓	๒,๗๘๑	๒,๘๓๓	๒,๘๗๐	๒,๘๒๖
	ระนอง	๒,๗๐๓	๒,๗๕๒	๒,๗๖๒	๒,๘๒๖	๒,๙๐๘	๒,๘๖๔

ภาค	จังหวัด	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑
	ชุมพร	๒,๖๙๖	๒,๗๔๕	๒,๗๒๖	๒,๗๖๕	๒,๘๑๖	๒,๘๑๕
	สงขลา	๒,๗๙๕	๒,๙๒๒	๒,๙๐๗	๒,๘๕๙	๒,๘๘๐	๒,๙๒๖
	สตูล	๒,๔๙๖	๒,๕๘๗	๒,๕๖๙	๒,๕๗๖	๒,๕๙๕	๒,๖๕๔
	ตรัง	๒,๖๗๔	๒,๗๓๓	๒,๗๒๒	๒,๗๕๘	๒,๗๙๘	๒,๘๔๒
	พัทลุง	๒,๗๕๘	๒,๘๐๕	๒,๗๘๒	๒,๘๕๐	๒,๘๖๕	๒,๘๓๖
	ปัตตานี	๒,๓๘๐	๒,๕๐๘	๒,๔๙๒	๒,๔๘๖	๒,๕๐๕	๒,๖๙๒
	ยะลา	๒,๖๗๗	๒,๘๐๓	๒,๗๗๐	๒,๗๕๗	๒,๗๙๑	๒,๗๘๘
	นราธิวาส	๒,๓๙๑	๒,๕๓๑	๒,๕๒๘	๒,๔๙๖	๒,๕๑๘	๒,๗๐๓

๒.๒.๒ สถานการณ์ความยากจนในระดับภาค : ภาคใต้ชายแดนมีความยากจนสูงที่สุด ภาคกลางมีความยากจนต่ำที่สุด

เมื่อเปรียบเทียบความยากจนในระดับภูมิภาค พบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ภาคใต้ชายแดนมีความยากจนสูงที่สุด โดยมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ ๓๒.๘ ของประชากรทั้งหมดในภาค หรือประชากรในภาคใต้ชายแดนเกือบ ๑ ใน ๓ เป็นคนจน ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๓.๘ เท่า (สัดส่วนคนจนเฉลี่ยทั่วประเทศร้อยละ ๘.๖)

รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยมีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๑๓.๐ ของประชากรทั้งหมดในภาค ส่วนภาคกลางมีความยากจนต่ำที่สุด โดยมีสัดส่วนคนจนเพียงร้อยละ ๓.๗ ของประชากรทั้งหมดในภาคเท่านั้น

การให้ความสำคัญกับปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดของแต่ละภูมิภาค จะสามารถสะท้อนปัญหาความยากจนได้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงเกินกว่าร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งหมดในจังหวัด ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ มีทั้งหมด ๑๒ จังหวัด ประกอบด้วย ภาคกลาง ๑ จังหวัด คือ ชัยนาท ภาคเหนือ ๓ จังหวัด คือ แม่ฮ่องสอน ตาก น่าน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๕ จังหวัด คือ กาฬสินธุ์ นครพนม บุรีรัมย์ อำนาจเจริญ มุกดาหาร ภาคใต้ชายแดน ๓ จังหวัด คือ นราธิวาส ปัตตานี ยะลา

ทั้งนี้ จาก ๑๒ จังหวัดที่มีความยากจนสูงดังกล่าว มีอยู่ ๗ จังหวัดที่เป็นจังหวัดที่มีมิติทั้งความยากจนเรื้อรัง (จังหวัดที่ติดลำดับ ๑ ใน ๑๐ จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดต่อเนื่องหลายปี) และความยากจนรุนแรง (จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงติดลำดับ ๑ ใน ๑๐ จังหวัดในปี พ.ศ. ๒๕๕๙) ได้แก่ แม่ฮ่องสอน นราธิวาส ปัตตานี กาฬสินธุ์ นครพนม ตาก และบุรีรัมย์ ซึ่งจังหวัดเหล่านี้ ภาครัฐและภาคีการพัฒนาจะต้องให้ความสำคัญลำดับสูงในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ภายในภาค ปี ๒๕๕๘ เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มประชากร ๑๐% ที่รวยสุด กับกลุ่มประชากร ๑๐% ที่จนสุด ว่าห่างกันกี่เท่า ดังตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ แสดงความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ภายในภาค ปี ๒๕๕๘

พื้นที่/ภาค	สัดส่วนรายได้ของกลุ่มประชากร ๑๐% ที่จนสุด (%)	สัดส่วนรายได้ของกลุ่มประชากร ๑๐% ที่รวยสุด (%)	ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ กลุ่มที่รวยสุด / กลุ่มที่จนสุด (เท่า)
ภาคกลาง	๒.๒๑	๓๓.๔๕	๑๕.๑๕
ภาคตะวันออก	๒.๔๓	๓๐.๓๓	๑๒.๔๖
ภาคเหนือ	๒.๖๒	๓๑.๔๒	๑๒.๐๑
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒.๔๗	๓๕.๓๕	๑๔.๓๑
ภาคใต้	๒.๑๖	๓๓.๔๓	๑๕.๔๙
ภาคใต้ชายแดน	๒.๐๑	๔๑.๔๐	๒๐.๕๖
ทั่วประเทศ	**๒.๐๖**	**๓๔.๘๔**	**๑๖.๙๒**

ที่มา : ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ประมวลผลโดย สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช. โดยได้ปรับข้อมูลรายได้ครัวเรือนที่บันทึกข้อมูลติดลบหรือขาดทุนให้เป็น ๐ (ศูนย์) และใช้รายได้ประจำเฉลี่ยต่อคน

ในภาพรวมของประเทศไทย ความยากจนมีแนวโน้มลดลง โดยสัดส่วนคนจนหรือสัดส่วนประชากรที่อยู่ใต้เส้นความยากจน ลดลงจากร้อยละ ๔๒.๓ ของประชากรทั้งประเทศในปี ๒๕๔๓ เหลือร้อยละ ๘.๖ ในปี ๒๕๕๙ หรือจำนวนคนจนลดลงจากประมาณ ๒๕.๘ ล้านคน เหลือประมาณ ๕.๘ ล้านคน ในช่วงเวลาเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสถานการณ์ความยากจนในแต่ละภูมิภาค สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

(๑) **ภาคกลาง :**

ความยากจนในภาพรวมของภาคกลางอยู่ในระดับต่ำมากไม่เกินร้อยละ ๔ แต่ยังมีบางจังหวัดในภาคกลางมีความยากจนสูง โดยภาคกลางมีสัดส่วนคนจนประมาณร้อยละ ๓.๗ ของประชากรทั้งหมดในภาคกลาง และค่อนข้างคงที่ในช่วงปี *พ.ศ.* ๒๕๕๖ - ๒๕๕๙ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศประมาณ ๒.๓ เท่า (ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ สัดส่วนคนจนเฉลี่ยร้อยละ ๘.๖) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายจังหวัดในภาคกลาง พบว่า จังหวัดชัยนาทมีความยากจนสูงที่สุดในภาคกลาง โดยมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ ๒๘.๓ ในปี ๒๕๕๙ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคกลาง ๗.๗ เท่า และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงที่สุดเป็นลำดับ ๖ ของประเทศ

นอกจากนี้ จังหวัดอ่างทองและกาญจนบุรีก็มีสัดส่วนคนจนค่อนข้างสูงคือร้อยละ ๑๔.๕ และร้อยละ ๑๔.๑ โดยสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคกลาง ๓.๙ และ ๓.๘ เท่า และสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๑.๗ และ ๑.๖ เท่า ตามลำดับ ในทางกลับกัน มี ๓ จังหวัดในภาคกลาง คือ ปทุมธานี สมุทรปราการ และนนทบุรี เป็นจังหวัดที่ไม่มีความยากจน (สัดส่วนคนจนน้อยกว่าร้อยละ ๑)

(๒) **ภาคตะวันออก** :

ความยากจนในภาพรวมของภาคตะวันออกอยู่ในระดับต่ำประมาณร้อยละ ๕.๓ แต่ยังมีบางจังหวัดในภาคตะวันออกมีความยากจนค่อนข้างสูง โดยภาคตะวันออกมีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๕.๓ ของประชากรทั้งหมดในภาคตะวันออก ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศประมาณ ๑.๖ เท่า

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายจังหวัดในภาคตะวันออก พบว่า จังหวัดสระแก้วมีความยากจนสูงที่สุดในภาคตะวันออก โดยมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ ๑๕.๖ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งสูงกว่า

ค่าเฉลี่ยของภาคตะวันออก ๓.๐ เท่า สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๑.๘ เท่า และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงที่สุดเป็นลำดับ ๑๗ ของประเทศ นอกจากนี้ จังหวัดตราดก็มีความยากจนสูงเช่นกันโดยมีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๑๔.๐ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคตะวันออก ๒.๗ เท่า สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๑.๖ เท่า ในทางกลับกันจังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่ไม่มีความยากจน (สัดส่วนคนจนน้อยกว่าร้อยละ ๑)

(๓) **ภาคเหนือ** :

ความยากจนในภาพรวมของภาคเหนืออยู่ในระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเล็กน้อย โดยมีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๙.๘ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ แต่ยังมีบางจังหวัดในภาคเหนือมีความยากจนสูงมาก แม้ว่าในปี ๒๕๕๙ ภาคเหนือมีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๙.๘ ของประชากรทั้งหมดในภาคเหนือ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเล็กน้อย แต่มี ๓ จังหวัดในภาคเหนือมีความยากจนสูงมากคือ **แม่ฮ่องสอน ตาก และน่าน** โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ ๓๙.๒ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคเหนือ ๔.๐ เท่า สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๔.๖ เท่า และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงที่สุดในประเทศไทย

ส่วนจังหวัดตากมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ ๒๗.๕ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคเหนือ ๒.๘ เท่า สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๓.๒ เท่า และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงสุดเป็นลำดับ ๗ ของประเทศ สำหรับจังหวัดน่านมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ ๒๒.๗ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคเหนือ ๒.๓ เท่า สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๒.๖ เท่า และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงสุดเป็นลำดับ ๑๐ ของประเทศ นอกจากนี้ จังหวัดเชียงรายก็มีสัดส่วนคนจนสูงเช่นกันคือร้อยละ ๑๕.๘ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคเหนือ ๑.๖ เท่า สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๑.๘ เท่า และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงสุดเป็นลำดับ ๑๖ ของประเทศ

ในทางกลับกัน มี ๓ จังหวัดในภาคเหนือที่มีความยากจนอยู่ในระดับต่ำมากไม่เกินร้อยละ ๔ คือ พิจิตร กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก

(๔) **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** :

ความยากจนในภาพรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๑.๕ เท่า โดยมีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๑๓.๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ และมี ๔ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ กาฬสินธุ์ นครพนม บุรีรัมย์ และอำนาจเจริญ ติดลำดับ ๑ ใน ๑๐ จังหวัดที่มีความยากจนสูงที่สุดของประเทศไทย

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนคนจนเฉลี่ยร้อยละ ๑๓.๐ ของประชากรทั้งหมดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๑.๕ เท่าโดยมีเพียง ๕ จังหวัด (ทั้งหมด ๒๐ จังหวัด) ที่มีความยากจนในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ คือ หนองคาย เลย ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ และบึงกาฬ

ในทางตรงกันข้าม มี ๔ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ กาฬสินธุ์ นครพนม บุรีรัมย์ และอำนาจเจริญ ติดลำดับ ๑ ใน ๑๐ จังหวัดที่มีความยากจนสูงที่สุดของประเทศไทย โดยมีสัดส่วนคนจนสูงเกินกว่าร้อยละ ๒๔ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเกินกว่า ๒.๘ เท่า นอกจากนี้ยังมีจังหวัดมุกดาหารมีสัดส่วนคนจนสูงมากถึงร้อยละ ๒๐.๑ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑.๖ เท่า สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๒.๓ เท่า และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงสุดเป็นลำดับ ๑๒ ของประเทศ รวมทั้ง จังหวัดยโสธรก็มีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ ๑๖.๗ ซึ่งสูงกว่า

ค่าเฉลี่ยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑.๓ เท่า สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๑.๙ เท่า และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงสุดเป็นลำดับ ๑๓ ของประเทศ

(๕) **ภาคใต้** :

ความยากจนในภาพรวมของภาคใต้อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเล็กน้อย โดยมีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๗.๕ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ แต่ก็มี ๓ จังหวัดที่มีความยากจนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ คือ ระนอง ตรัง และพัทลุง

ในปี ๒๕๕๙ ภาคใต้มีสัดส่วนคนจนเฉลี่ยร้อยละ ๗.๕ ของประชากรทั้งหมดในภาคใต้ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเล็กน้อย โดยจังหวัดภูเก็ตไม่มีความยากจน (สัดส่วนคนจนต่ำกว่าร้อยละ ๑) และจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีสัดส่วนคนจนน้อยมากเพียงร้อยละ ๑.๔ เท่านั้น

ในทางกลับกัน มี ๓ จังหวัดที่มีความยากจนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ คือ ระนอง ตรัง และพัทลุง โดยมีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๑๖.๖, ๑๕.๙, และ ๑๔.๐ ตามลำดับ และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงสุดเป็นลำดับ ๑๔, ๑๕, และ ๒๑ ของประเทศ ตามลำดับ

(๖) **ภาคใต้ชายแดน** :

ความยากจนในภาพรวมของภาคใต้ชายแดนอยู่ในระดับสูงมากโดยสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๓.๘ เท่า โดยมีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๓๒.๘ ในปี *พ.ศ.* ๒๕๕๙ และ ๒ ใน ๓ จังหวัดของภาคใต้ชายแดนติดลำดับ ๑ ใน ๕ จังหวัดที่มีความยากจนสูงที่สุดของประเทศไทย

ในปี ๒๕๕๙ ภาคใต้ชายแดนมีสัดส่วนคนจนสูงมากถึงร้อยละ ๓๒.๘ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๓.๘ เท่า และจังหวัดในภาคใต้ชายแดนมีความยากจนสูงมากทั้ง ๓ จังหวัด โดยจังหวัดนราธิวาสและปัตตานีเป็นจังหวัดที่ติดลำดับ ๑ ใน ๕ จังหวัดที่มีความยากจนสูงที่สุดของประเทศไทย โดยมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ ๓๗.๓ และ ๓๖.๐ ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๔.๓ และ ๔.๒ เท่า และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงสุดเป็นลำดับ ๒ และ ๓ ของประเทศ ตามลำดับ ส่วนจังหวัดยะลาก็มีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ ๒๑.๒ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๒.๕ เท่า และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงสุดเป็นลำดับ ๑๑ ของประเทศ

ตาราง ๓ แสดงรายชื่อ ๑๐ จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดหรือมีความยากจนหนาแน่นสูงที่สุด ในปี *พ.ศ.* ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙

ปี	ลำดับ ๑	ลำดับ ๒	ลำดับ ๓	ลำดับ ๔	ลำดับ ๕	ลำดับ ๖	ลำดับ ๗	ลำดับ ๘	ลำดับ ๙	ลำดับ ๑๐
๒๕๕๙	แม่ฮ่องสอน ๓๙.๒๑	นราธิวาส ๓๗.๓๐	ปัตตานี ๓๕.๙๘	กาฬสินธุ์ ๓๑.๙๙	นครพนม ๓๐.๒๔	ชัยนาท ๒๘.๓๔	ตาก ๒๗.๕๔	บุรีรัมย์ ๒๔.๓๒	อำนาจเจริญ ๒๔.๐๐	น่าน ๒๒.๗๓
๒๕๕๘	ปัตตานี ๓๔.๙๑	แม่ฮ่องสอน ๓๒.๑๙	ตาก ๒๔.๔๘	บุรีรัมย์ ๒๓.๓๔	ยะลา ๒๑.๐๔	น่าน ๒๑.๐๑	ชัยนาท ๑๙.๕๔	นราธิวาส ๑๙.๕๐	กาฬสินธุ์ ๑๗.๗๘	กาญจนบุรี ๑๗.๖๓
๒๕๕๗	แม่ฮ่องสอน ๔๖.๐๘	นราธิวาส ๔๕.๑๓	กาฬสินธุ์ ๔๒.๖๗	ปัตตานี ๓๙.๑๕	บุรีรัมย์ ๓๙.๑๓	ตาก ๓๖.๕๓	ยะลา ๓๒.๘๓	น่าน ๒๘.๘๐	เชียงราย ๒๖.๘๓	นครพนม ๒๔.๘๙
๒๕๕๗	แม่ฮ่องสอน ๖๕.๑๕	นราธิวาส ๓๗.๔๔	กาฬสินธุ์ ๓๕.๓๑	ปัตตานี ๓๔.๐๐	บุรีรัมย์ ๓๑.๑๓	ตาก ๓๑.๐๓	ยะลา ๒๙.๒๖	น่าน ๒๗.๓๘	เชียงราย ๒๕.๓๕	นครพนม ๒๔.๒๕
๒๕๕๖	แม่ฮ่องสอน ๖๓.๑๗	ปัตตานี ๔๕.๘๐	นราธิวาส ๔๒.๗๓	ตาก ๓๙.๘๐	นครพนม ๓๖.๐๗	กาฬสินธุ์ ๓๕.๙๓	มุกดาหาร ๓๕.๒๘	หนองบัวลำภู ๓๔.๒๕	บุรีรัมย์ ๓๑.๖๑	อุบลราชธานี ๓๐.๘๐
๒๕๕๕	แม่ฮ่องสอน ๕๘.๕๘	ปัตตานี ๔๓.๕๐	นราธิวาส ๓๕.๘๙	กาฬสินธุ์ ๓๓.๖๗	ศรีสะเกษ ๓๓.๓๙	ตาก ๓๒.๔๕	นครพนม ๓๒.๑๙	สกลนคร ๓๒.๑๑	บุรีรัมย์ ๓๐.๑๐	มุกดาหาร ๒๘.๕๕
๒๕๕๔	แม่ฮ่องสอน ๗๐.๓๙	ตาก ๕๕.๗๙	ศรีสะเกษ ๕๔.๒๖	บุรีรัมย์ ๕๑.๖๔	ปัตตานี ๔๖.๔๑	ยโสธร ๔๕.๘๗	กาญจนบุรี ๔๐.๗๐	นครพนม ๔๕.๒๔	ราชบุรี ๓๒.๘๒	กาฬสินธุ์ ๓๐.๖๙
๒๕๕๒	แม่ฮ่องสอน ๗๔.๓๙	ศรีสะเกษ ๕๘.๗๓	นราธิวาส ๕๔.๙๔	กาฬสินธุ์ ๕๑.๑๘	ปัตตานี ๔๙.๖๕	บุรีรัมย์ ๔๗.๑๘	สระแก้ว ๔๑.๗๓	ยะลา ๓๘.๖๖	ตาก ๓๗.๖๑	นครพนม ๓๗.๐๓
๒๕๕๑	แม่ฮ่องสอน ๗๐.๓๙	กาฬสินธุ์ ๕๗.๐๐	ศรีสะเกษ ๕๔.๘๗	ปัตตานี ๕๑.๐๗	สระแก้ว ๔๖.๒๕	บุรีรัมย์ ๔๒.๘๔	นครพนม ๔๐.๘๒	นราธิวาส ๔๐.๑๓	ตาก ๓๙.๗๐	ชัยภูมิ ๓๙.๖๓
๒๕๕๐	แม่ฮ่องสอน ๗๔.๔๐	นราธิวาส ๕๓.๔๐	ศรีสะเกษ ๔๘.๙๓	สระแก้ว ๔๘.๒๒	บุรีรัมย์ ๔๗.๒๙	ปัตตานี ๔๔..๙๙	สุโขทัย ๔๑.๕๓	กาฬสินธุ์ ๔๐.๒๓	ชัยภูมิ ๓๙.๗๔	ตาก ๓๗.๐๘

๒.๒.๓ สาเหตุของความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

สาเหตุของความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในแต่ละภูมิภาค มีความรุนแรงมากน้อยต่างกัน ส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยพื้นฐานฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวตั้งแต่กำเนิด (เกิดในครอบครัวฐานะร่ำรวย หรือยากจน) ซึ่งจะส่งผลต่อการได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะความรู้และโอกาสในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ให้กับตนเองและครอบครัวไม่เท่าเทียมกัน รวมทั้งปัจจัยด้านโครงสร้างเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาค และปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาค มีความแตกต่างกัน จึงทำให้ประชากรในแต่ละภูมิภาคได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไม่เท่าเทียมกัน อาทิ ผลประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจในปี ๒๕๕๘ พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของภาคตะวันออกสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ โดยภาคตะวันออกมีผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว ๔๓๒,๗๑๒ บาทต่อปี รองลงมาคือภาคกลางโดยมีผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว ๓๔๓,๘๗๑ บาทต่อปี ซึ่งทั้ง ๒ ภาคดังกล่าวมีผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (๒๐๓,๓๕๖ บาทต่อปี) ในขณะที่ ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ชายแดนมีผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศค่อนข้างมาก ซึ่งเท่ากับ ๑๔๕,๓๕๕ บาท ๙๓,๐๕๘ บาท ๗๐,๙๐๖ บาท และ ๗๐,๓๒๒ บาทต่อปี ตามลำดับ

นอกจากนี้ โครงสร้างการกระจายรายได้จากการผลิตในแต่ละภูมิภาค พบว่า เกินกว่าครึ่งกระจายอยู่ในภาคกลาง (ร้อยละ ๕๖.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั่วประเทศ) รองลงมาอยู่ในภาคตะวันออกร้อยละ ๑๗.๖ สำหรับภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคใต้ชายแดนมีการกระจายรายได้จากการผลิตไปสู่แต่ละภาคน้อยกว่าร้อยละ ๑๐ โดยเฉพาะภาคใต้ชายแดนน้อยกว่า

ร้อยละ ๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั่วประเทศ ซึ่งผลประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าว จึงทำให้ภาคใต้ชายแดนมีความยากจนสูงที่สุดและประชากรภาคใต้ชายแดนมีรายได้เฉลี่ยต่ำที่สุด ส่วนภาคกลางมีความยากจนต่ำที่สุดและประชากรภาคกลางมีรายได้เฉลี่ยสูงที่สุด

รายงานความยากจนและความไม่เท่าเทียมในประเทศไทย Taking the Pulse of Poverty and Inequality in Thailand (๕ มีนาคม ๒๕๖๓) ระบุว่า ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการลดความยากจนตลอดช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา จากเมื่อปี ๒๕๓๑ ที่มีสัดส่วนคนยากจนมากกว่าร้อยละ ๖๕ เป็นต่ำกว่าร้อยละ ๑๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑

อย่างไรก็ตาม การเติบโตของรายได้ครัวเรือนและการบริโภคได้หยุดชะงักลงทั่วประเทศตลอดหลายปีที่ผ่านมาส่งผลให้ความก้าวหน้าในการลดความยากจนของประเทศไทยถดถอยลง พร้อมกับจำนวนประชากรยากจนที่เพิ่มขึ้น ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๑ อัตราความยากจนของประเทศไทยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๗.๒ เป็นร้อยละ ๙.๘ อีกทั้ง จำนวนประชากรที่อยู่ในภาวะยากจนเพิ่มขึ้นจาก ๔,๘๕๐,๐๐๐ คน เป็นมากกว่า ๖,๗๐๐,๐๐๐ คน ความยากจนที่เพิ่มขึ้นในปี ๒๕๖๑ นี้กระจายตัวอยู่ทั่วทุกภูมิภาคใน ๖๑ จังหวัดจาก ๗๗ จังหวัดทั่วประเทศ ในช่วงเวลานี้ จำนวนประชากรที่ยากจนในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้นกว่าครึ่งล้านคนในแต่ละภาค ในขณะที่อัตราความยากจนในพื้นที่ขัดแย้งสามจังหวัดชายแดนใต้สูงที่สุดเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๖๐

เบอร์กิท ฮานสล์ ผู้จัดการธนาคารโลกประจำประเทศไทย กล่าวไว้ว่า

“แนวโน้มความยากจนในช่วงที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า แม้ประเทศไทยจะมีการพัฒนาการด้านเศรษฐกิจที่ดีในระดับหนึ่ง แต่กระนั้น ครัวเรือนก็ยังมีความเปราะบางต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง และภาวะเศรษฐกิจอ่อนแอ”

“การที่ประเทศไทยจะก้าวสู่สถานะประเทศที่มีรายได้สูงอย่างที่ตั้งเป้าหมายไว้ได้นั้น ครัวเรือนของประเทศไทยต้องได้รับการปกป้องจากการที่รายได้ของครัวเรือนปรับลดลงรุนแรง เช่น จากความเจ็บป่วย การตกงาน และภัยธรรมชาติที่ดีกว่านี้ ที่สำคัญไม่แพ้กันคือ ประเทศไทยต้องสนับสนุนให้มีการสร้างงานที่มีผลิตภาพและงานที่มีค่าจ้างที่สูงกว่านี้”

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ซึ่งเป็นปีแรกที่ได้จัดพิมพ์รายงานอัตราความยากจนอย่างเป็นทางการอย่างต่อเนื่อง จากสถิติพบว่า ที่ผ่านมาอัตราความยากจนของไทยเพิ่มขึ้น ๕ ครั้ง โดยครั้งล่าสุดคือปี ๒๕๖๑ และ ๒๕๕๙ นอกจากนี้ ยังเกิดขึ้นในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ๓ ครั้งในปี พ.ศ. ๒๕๔๑, ๒๕๔๓ และ ๒๕๕๑ ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในกลุ่มอาเซียนที่มีอัตราความยากจนเพิ่มขึ้นหลายครั้งนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นต้นมา ขณะที่ประเทศไทยมีตัวชี้วัดระดับสากลด้านภาวะความเป็นอยู่ที่ดีในระดับที่ดี เช่น การเข้าเรียนของเด็กปฐมวัย การมีน้ำใช้ สุขาภิบาล และการมีไฟฟ้าใช้ ดีกว่าประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน อีกทั้ง อัตราความยากจนระดับรุนแรงของประเทศไทยที่ใช้มาตรฐานสากลเป็นตัววัด คือ จำนวนประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่า ๑.๙๐ เหรียญสหรัฐต่อวันมีเพียงร้อยละ ๐.๐๓

แต่อย่างไรก็ดี ความเหลื่อมล้ำยังคงเป็นประเด็นสำคัญของประเทศไทย ความมั่งคั่งยังคงไม่ได้กระจายอย่างทั่วถึงไปสู่ประชากรที่มีรายได้ต่ำล่างสุดร้อยละ ๔๐ ได้ดีนัก ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๐ ที่ผ่านมายังพบว่า ประชากรกลุ่มนี้มีการบริโภคและรายได้ติดลบอีกด้วย แนวโน้มการเติบโตที่พลิกผันของกลุ่มประชากรกลุ่มนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ เกิดจากรายได้แรงงานทุกประเภทลดลง รวมถึงการหยุดนิ่งของการเพิ่มค่าแรง และรายได้จากภาคการเกษตรและธุรกิจลดลง

จูดี้ หยาง นักเศรษฐศาสตร์ของธนาคารโลกและผู้เขียนรายงานฉบับนี้ ได้กล่าวไว้ว่า

"ความเหลื่อมล้ำเป็นประเด็นที่ต้องการรายละเอียดมากขึ้น รวมถึงความเข้าใจเรื่องความเปราะบางในเรื่องต่าง ๆ เพื่อที่ประเทศไทยจะได้ก้าวไปสู่การสร้างสังคมที่กระจายความมั่งคั่งได้ทั่วถึงทุกคน"

"การกำจัดความยากจนที่ฝังรากมานานต้องใช้ยุทธศาสตร์ที่ต้องนำการบรรเทาความเสี่ยงในระยะสั้น และประเด็นสำคัญอื่น ๆ ที่ต้องการการลงทุนในระยะยาวมาพิจารณาอย่างทั่วถึง"

รายงานฉบับนี้เรียกร้องให้มีมาตรการและการลงทุนเพื่อช่วยเปลี่ยนผ่านประเทศไทย ในระยะสั้น ประเทศไทยต้องมีการบังคับใช้โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) นอกจากนี้ ต้องมีการระบุประชากรที่เป็นกลุ่มเสี่ยงได้เที่ยงตรงกว่านี้ และต้องดำเนินการอย่างรวดเร็วเพื่อสร้างงานที่ดีกว่าให้กับครัวเรือนในภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้

ในระยะยาว การลงทุนในคนรุ่นใหม่อย่างเท่าเทียมกันถือเป็นประเด็นสำคัญ คนรุ่นต่อไปจะมีจำนวนน้อยลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและอัตราการเจริญพันธุ์ลดลง เด็กทุกคนต้องได้รับความใส่ใจอย่างเท่าเทียมและได้รับโอกาสทางสุขภาพและการศึกษาอย่างเสมอภาคเพื่อให้เด็กเหล่านี้สามารถพัฒนาไปถึงศักยภาพพวกเขาไปถึงจุดสูงสุดได้ ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ครัวเรือนหลุดพ้นจากกับดักความยากจนจากคนรุ่นก่อน ช่วยส่งเสริมกลุ่มประชากรสูงวัย และกระตุ้นโอกาสการเติบโตของประเทศ

๒.๓ นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน

๒.๓.๑ นโยบายภาครัฐกับนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) มีบทบาทในการประสานความช่วยเหลือในด้านเศรษฐกิจของผู้ประสบปัญหา ด้วยแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่ผ่านมาสรุปได้ ดังนี้

(๑) **การส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจมหภาคให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน** เช่น การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เข้มแข็งและยั่งยืน การส่งเสริมเศรษฐกิจในอาชีพเกษตรกรรม การเพิ่มรายจ่ายภาครัฐในการจัดบริการพื้นฐานทางสังคมแก่คนจน และผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

(๒) **การเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนจน** เช่น การเปิดเวทีประชาคมท้องถิ่น การขยายเครือข่ายและศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน การถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน การปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหมาะสม เป็นต้น

(๓) **การพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมและผู้ด้อยโอกาส** เช่น การขยายขอบเขตการประกันสังคมและการมีสวัสดิการให้ครอบคลุมผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

(๔) **สวัสดิการโดยชุมชน** เช่น การเตรียมความพร้อมในการสร้างหลักประกันทางสังคมแก่ประชากรแต่ละช่วงวัย โดยเน้นวัยชราเป็นสำคัญ

(๕) **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ** เช่น การจัดระบบของการเกษตร การประมง อย่างมีวิธีการเป็นระเบียบ

(๖) **การปรับปรุงระบบบริหารภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน** เช่น การปรับกระบวนทัศน์และบทบาทหน่วยงานภาครัฐทั้งหน่วยงานส่วนกลางและระดับท้องถิ่น การจัดทำแผนงาน/โครงการที่มีลักษณะเป็นองค์รวม ปรับปรุงระบบงบประมาณ และการจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงปัญหาความยากจน

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้น้อมนำ **"แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง"** ประมวลเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๒) เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติการแก้ปัญหาความยากจนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมี รูปแบบโครงการลดความยากจนในอดีต เช่น

- โครงการสร้างงานในชนบท
- โครงการพัฒนาตำบลกองทุนพัฒนาชนบท
- โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.)
- โครงการพัฒนาคนจนในเมือง
- โครงการเสริมสร้างการแก้ไขปัญหาคนจนในเมืองในภาวะวิกฤต
- โครงการแก้ไขปัญหาด้านการเงินและสินเชื่อสำหรับคนจนในเมือง
- โครงการลงทุนเพื่อสังคม SIP (Social Investment Project)
- โครงการกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม SIF (Social Investment Fund)

๒.๓.๒ โครงการลดความยากจนของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ จันทรโอชา

รัฐบาลในปัจจุบันได้มีความพยามในการแก้ปัญหาความยากจนผ่านโครงการฯ ต่าง ๆ ดังนี้

- โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- โครงการการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา ๓ ปี
- โครงการธนาคารประชาชน
- โครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP
- โครงการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ คนพิการ
- บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ
- การช่วยเหลือค่าเลี้ยงดู ๖๐๐ บาท/เดือน บุตรแรกเกิด - ๖ ปี
- โครงการไทยนิยมยั่งยืน
- โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวนวัตวิถีชุมชนท้องถิ่น
- โครงการ "เจ็บป่วยฉุกเฉิน วิกฤตมีสิทธิทุกที่" (Universal Coverage for Emergency Patients : UCEP)

๒.๔ ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

นโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นแผนกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วง ๕ ปี ภายใต้แผนดังกล่าว ได้กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม มีเป้าประสงค์เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) คือ ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง เศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็ง ประชาชนทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร การประกอบอาชีพและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม กลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ ๔๐ มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ ๑๕ ต่อปี

ทั้งนี้ จุดเน้นและประเด็นการพัฒนาหลักของการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ประกอบด้วย

(๑) ***การสร้างโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้ต่ำสุด*** โดยจัดบริการของรัฐที่มีคุณภาพทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข ให้กับผู้ที่ด้อยโอกาสและผู้ที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล การจัดสรรที่ดินทำกินอย่างมีเงื่อนไข เพื่อป้องกันการเปลี่ยนมือผู้ได้รับการจัดสรรที่ดินให้แก่กลุ่มคนจนในภาคเกษตรที่ไร้ที่ดินทำกิน การพัฒนาทักษะของกลุ่มเป้าหมายให้สามารถประกอบอาชีพและมีรายได้ และการพัฒนาองค์กรการเงินฐานราก

(๒) ***การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม*** โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และให้ความช่วยเหลือที่เชื่อมโยงการเพิ่มผลิตภาพสำหรับประชากรกลุ่มร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้ต่ำสุด ผู้ด้อยโอกาส สตรี และผู้สูงอายุ อาทิ การสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาองค์กรการเงินฐานรากและการเข้าถึงเงินทุนเพื่อสร้างอาชีพ และการสนับสนุนการเข้าถึงปัจจัยการผลิตคุณภาพดีที่ราคาเป็นธรรม และในขณะเดียวกันก็ต้องเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณเชิงพื้นที่และบูรณาการเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำ

(๓) ***การกระจายการจัดบริการภาครัฐให้มีความครอบคลุมและทั่วถึงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ*** ในด้านการศึกษา สาธารณสุข โครงสร้างพื้นฐาน และการจัดสวัสดิการ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรให้มีการกระจายตัวอย่างเป็นธรรม สร้างปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจ รวมทั้งการปรับกฎหมาย กฎ ระเบียบให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม

(๔) ***การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมในการสนับสนุนการพัฒนาและพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา*** โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเพื่อยกระดับทักษะของคนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการและบริการในชุมชน และผลักดันกลไกการกระจายที่ดินทำกินและการบริหารจัดการที่ดินของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการไม่มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย รวมถึงการมีสิทธิในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่

๒.๔.๑ งบประมาณแก้ปัญหาความยากจน

ตารางที่ ๔ แสดงงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ และ พ.ศ. ๒๕๖๑ ตามยุทธศาสตร์ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างการเติบโตจากภายใน

ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณและแผนงาน	ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ (ล้านบาท)	ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ (ล้านบาท)
ยุทธศาสตร์ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างการเติบโตจากภายใน	**๒๓๙,๗๘๓.๐**	**๓๓๑,๙๒๐.๕**
แผนงานบูรณาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง	๔,๘๘๙.๘	๕,๐๔๓.๔
แผนงานบูรณาการพัฒนาระบบประกันสุขภาพ	๒๐๐,๑๙๘.๑	๒๐๗,๐๙๖.๖
แผนงานบูรณาการสร้างความเสมอภาคเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ	๑,๐๔๑.๔	๑,๑๕๐.๒
แผนงานยุทธศาสตร์ส่งเสริมการดำเนินงานตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๕,๙๘๐.๓	
แผนงานยุทธศาสตร์เสริมสร้างสวัสดิการสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิต	๗,๕๑๐.๓	๑๗,๙๓๖.๙
แผนงานบุคลากรภาครัฐ (ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างการเติบโตจากภายใน)	๘๙,๔๔๕.๐	
แผนงานพื้นฐานด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างการเติบโตจากภายใน	๒๔,๖๘๖.๖	๕,๒๖๘.๑
การจัดการปัญหาที่ดินทำกิน	๒๗๒.๐	

ที่มา : งบประมาณโดยสังเขป ฉบับปรับปรุง ตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ และงบประมาณโดยสังเขป ฉบับปรับปรุง ตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑, สำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี.

๒.๔.๒ การพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน

การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับตำบล รวมจำนวน ๗,๖๖๓ ทีม ได้เริ่มลงพื้นที่ตำบลละ ๑ หมู่บ้าน/ชุมชน จัดทำประชาคมเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาความเดือดร้อน เยี่ยมเยียนประชาชนรายครัวเรือน รายบุคคล และค้นหาความต้องการของประชาชน/หมู่บ้าน/ชุมชน ครบทั้ง ๘๗๘ อำเภอ ๗๖ จังหวัดทั่วประเทศ และกรุงเทพมหานคร

ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับตำบล จะได้ลงพื้นที่ทุกหมู่บ้าน/ชุมชน จัดทำประชาคมครั้งที่ ๑ เพื่อให้ประชาชนทุกพื้นที่เข้าร่วมสะท้อนประเด็นปัญหา ค้นหาความต้องการของประชาชน เพื่อนำไปสู่การจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งจะเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนอย่างยั่งยืนตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน

แม้โครงการไทยนิยมยั่งยืน จะเป็นนโยบายที่ดีพยายามออกแบบมาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่หลากหลาย สามารถสร้างความตื่นตัวให้กับ

แผนภูมิที่ ๔ แสดงทีมต่าง ๆ ของส่วนราชการ/หน่วยงานที่ลงปฏิบัติในพื้นที่

๒.๔.๓ โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐

การให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี ๒๕๖๐

๑) การให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในระยะแรก ภาครัฐให้ความช่วยเหลือผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐโดยให้วงเงินค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

ตามที่กระทรวงการคลังเปิดโอกาสให้ประชาชนลงทะเบียน โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี ๒๕๖๐ มีผู้มาลงทะเบียนและผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติเป็นผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ประมาณ ๑๑.๔ ล้านคน โดยการให้การช่วยเหลือในระยะแรก เป็นการให้วงเงินค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการเดินทางผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งประกอบด้วย

(๑) วงเงินค่าซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น สินค้าเพื่อการศึกษา และวัตถุดิบเพื่อเกษตรกรรมจากร้านธงฟ้าประชารัฐและร้านอื่น ๆ ตามที่กระทรวงพาณิชย์กำหนด โดยผู้ที่มีรายได้ไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท ต่อปี จะได้รับ ๓๐๐ บาทต่อคนต่อเดือน ส่วนผู้ที่มีรายได้เกินกว่า ๓๐,๐๐๐ บาทต่อปี แต่ไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี จะได้รับ ๒๐๐ บาทต่อคนต่อเดือน

(๒) วงเงินส่วนลดค่าซื้อก๊าซหุงต้มจากร้านค้าที่กระทรวงพลังงานกำหนด ๔๕ บาทต่อคนต่อ ๓ เดือน (๓) วงเงินค่าโดยสารรถเมล์ ขสมก. ระบบ e-Ticket /รถไฟฟ้า ๕๐๐ บาทต่อคนต่อเดือน

(๔) วงเงินค่าโดยสารรถ บขส. ๕๐๐ บาทต่อคนต่อเดือน

(๕) วงเงินค่าโดยสารรถไฟ ๕๐๐ บาทต่อคนต่อเดือน โดยผู้มีสิทธิสามารถใช้สิทธิตามวงเงินในบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ มาตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๐

พื้นที่ได้ในช่วงแรก *หากแต่ระยะเวลาที่จำกัด และกระบวนการร่วมคิดร่วมทำที่ค่อนข้างไม่สมบูรณ์ จึงทำให้การทำกิจกรรมนั้นเสร็จสิ้นตามโครงการแต่ไม่เกิดผลสำเร็จ และไม่ส่งผลต่อความยั่งยืน* จึงเป็นบทเรียนที่จะต้องนำไปพิจารณาในการกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนครั้งต่อไป

แผนภาพที่ ๓ แสดงการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยมยั่งยืน

๒) การให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในระยะที่ ๒ “มาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

โดยมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐหรือผู้มีรายได้น้อยเป็นรายบุคคล โดยมีคณะผู้เชี่ยวชาญระดับพื้นที่ เรียกว่า ทีมหมอประชารัฐสุขใจ (ทีม ปรจ.) เป็นผู้ดูแลผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นรายบุคคล ซึ่งทีม ปรจ. ทำหน้าที่วิเคราะห์สภาพปัญหา สอบถามความต้องการ และให้คำแนะนำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล เน้นให้ความช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐตามความจำเป็นอย่างรอบด้านโดยมุ่งสร้างโอกาสใน ๔ มิติ ได้แก่ การทำงาน การฝึกอบรมอาชีพและการศึกษา การเข้าถึงสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ เมื่อมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ นำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม คาดหวังว่าจะช่วยเพิ่มรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐอย่างเป็นรูปธรรม และถือเป็นมิติใหม่ของการจัดทำมาตรการของรัฐบาล ใน ๕ ประการ คือ

(๑) เป็นครั้งแรกของการจัดทำมาตรการที่มีการบูรณาการความร่วมมือและโครงการในการแก้ไขปัญหาความยากจนซึ่งเป็นปัญหารากเหง้าของประเทศ

(๒) เป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนแบบไม่เหวี่ยงแห มีเป้าหมายชัดเจน

(๓) เป็นการออกแบบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตรายบุคคลโดยทีม ปรจ. ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์และเสนอแนะแผนที่ชีวิตให้แก่ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

(๔) มีการบันทึกและติดตามผลสัมฤทธิ์อย่างใกล้ชิดจากผู้ดูแลผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

(๕) เป็นการแก้ไขปัญหาของประชาชนอย่างรอบด้านและยั่งยืน เพราะเป็นการติดอาวุธให้เครื่องมือแก่ผู้มีรายได้น้อยให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะมีส่วนสำคัญนำไปสู่การลดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ **“ประชารัฐสวัสดิการ”** เป็นอีกหนึ่งโครงการที่ต้องการแก้ไขปัญหาบรรเทาความยากจน เป็นนโยบายแก้ปัญหาความยากจนในระยะเร่งด่วน เพื่อผู้ยากไร้และด้อยโอกาสได้เข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ แต่ยังไม่ครอบคลุมคนจนได้ทั้งหมด ยังมีคนจนอีกจำนวนหนึ่งยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธินี้ได้

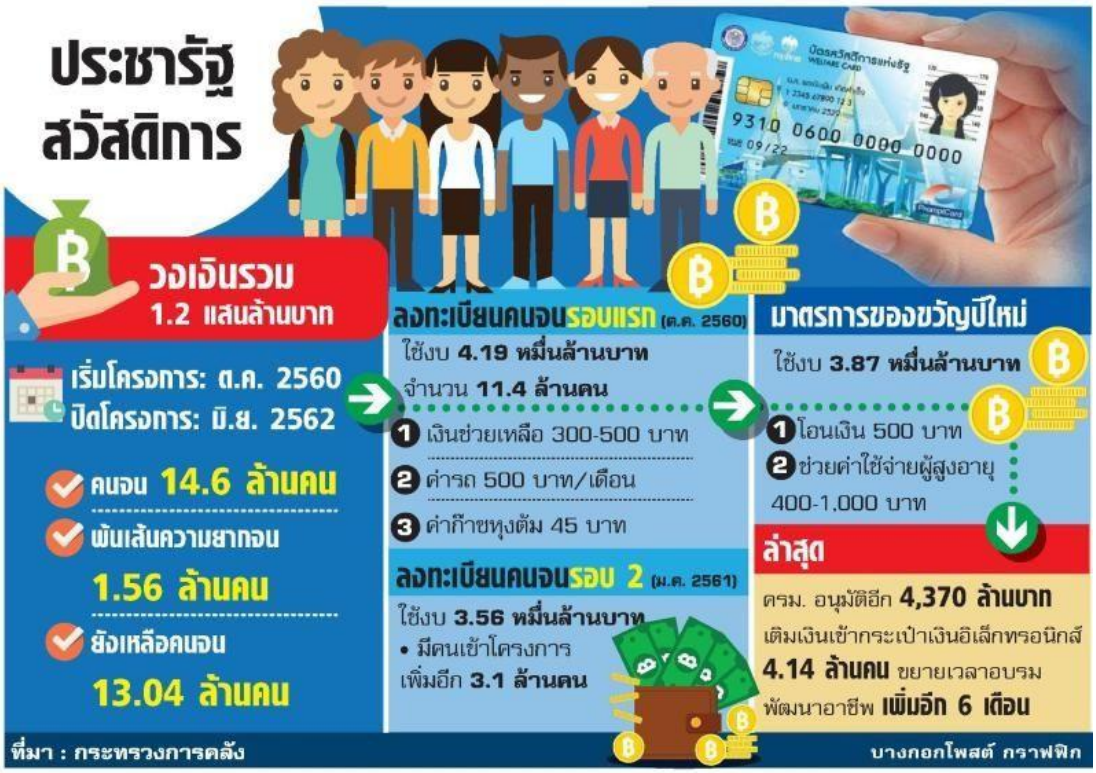

แผนภาพที่ ๕ แสดงนโยบายประชารัฐสวัสดิการ

แผนภาพที่ ๖ แสดงมาตรการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยเพิ่มเติม

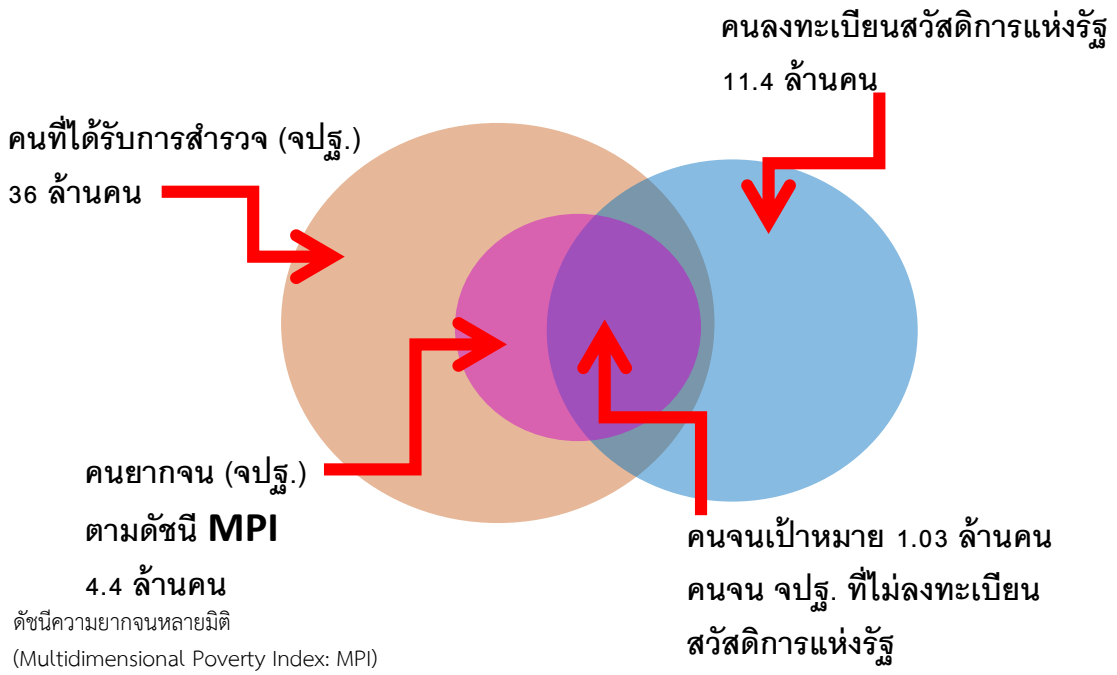

แผนภาพที่ ๗ แสดงระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า
(Thai People Map and Analytics Platform)

๒.๕ การแก้ปัญหาลดความเหลื่อมล้ำ วิเคราะห์ความยากจนรายจังหวัด

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง ได้จัดทำ **"การจัดกลุ่มเป้าหมาย"** จัดกลุ่มจังหวัด เพื่อนำไปสู่การพิจารณาออกแบบนโยบายแก้ปัญหาความยากจนให้ได้ตรงจุดทั้ง ๔ มิติ คือ เข้าถึงความจำเป็นขั้นพื้นฐาน พัฒนาคุณภาพชีวิตและทักษะอาชีพ การหางานให้ทำ และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ จำเป็นต้องได้รับการออกแบบให้ **"ถูกฝา ถูกตัว"** และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ จากแผนภูมิที่ ๘ แสดง

Q๑ กลุ่มจังหวัดเศรษฐกิจแข็งแกร่ง และมีความพร้อมสูง (สีเขียว) ๒๙ จังหวัด เน้นการช่วยเหลือด้านค่าครองชีพ (กรุงเทพฯ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ นครปฐม สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง นครราชสีมา ขอนแก่น เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต สงขลา สระบุรี ปราจีนบุรี จันทบุรี ตราด พระนครศรีอยุธยา ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สิงห์บุรี ระนอง พังงา)

Q๒ กลุ่มจังหวัดเศรษฐกิจค่อนข้างแข็งแกร่ง (สีฟ้า) ๘ จังหวัด เน้นการพัฒนาอาชีพ และการหางานให้ทำ (ตรัง อำนาจเจริญ ชัยนาท พิจิตร พิษณุโลก แพร่ ลำปาง พะเยา)

Q๓ กลุ่มจังหวัดที่ขาดเครื่องยนต์ขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ หรือขาดความพร้อม ๗ จังหวัด (สีน้ำเงิน) เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต (กระบี่ สตูล กาญจนบุรี ลพบุรี กำแพงเพชร ลำพูน บึงกาฬ)

Q๔ ๑๒ จังหวัดที่ติดกับดักความยากจน (สีแดง) ต้องได้รับการดูแลอย่างเร่งด่วนทั้ง ๔ มิติ (พัทลุง บุรีรัมย์ หนองบัวลำภู สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร ยโสธร ตาก แม่ฮ่องสอน น่าน เชียงราย)

๒๐ จังหวัดที่เศรษฐกิจอ่อนแอ (สีส้มและสีเหลือง) ต้องเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาอาชีพ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส –นครศรีธรรมราช สระแก้ว นครนายก อุทัยธานี สุพรรณบุรี นครสวรรค์ ชัยภูมิ สุรินทร์ ศรีษะเกษ อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด มหาสารคาม เพชรบูรณ์ เลย หนองคาย อุดรธานี อุตรดิตถ์ สุโขทัย

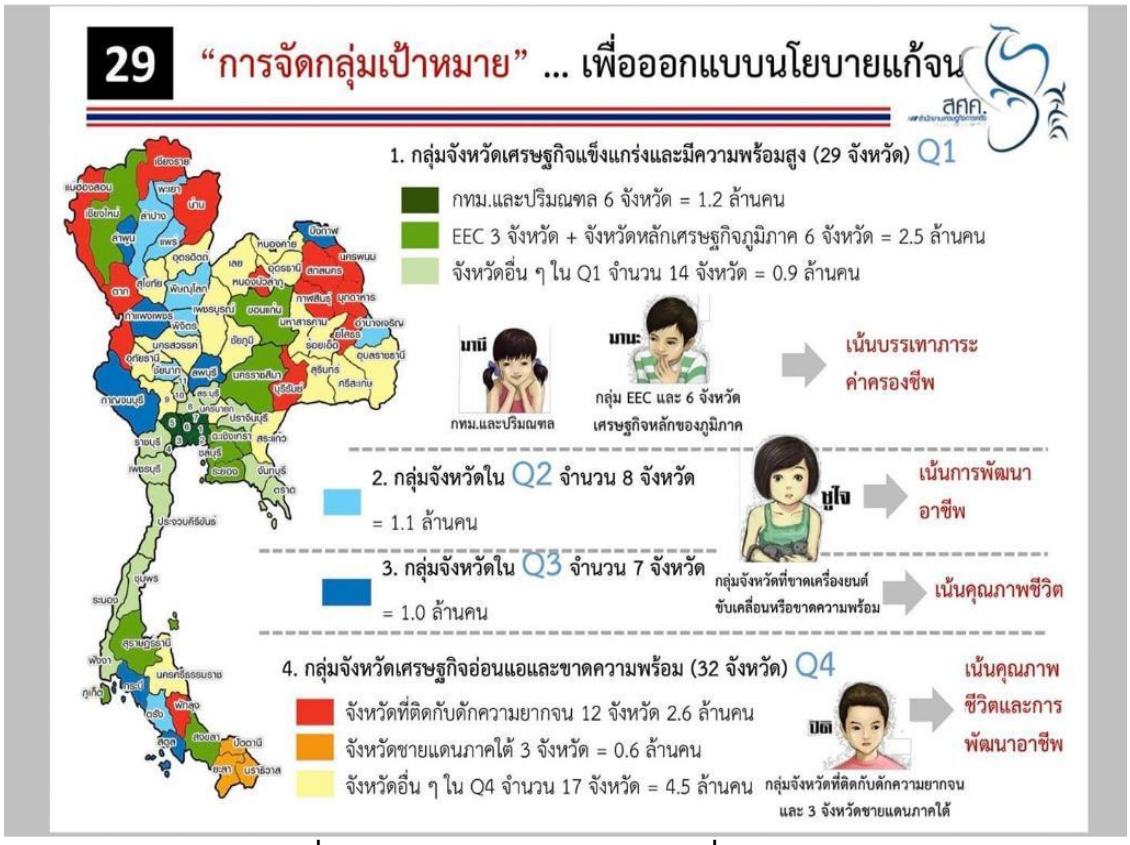

แผนภาพที่ ๘ แสดงการจัดกลุ่มเป้าหมายเพื่อออกแบบนโยบายแก้จน

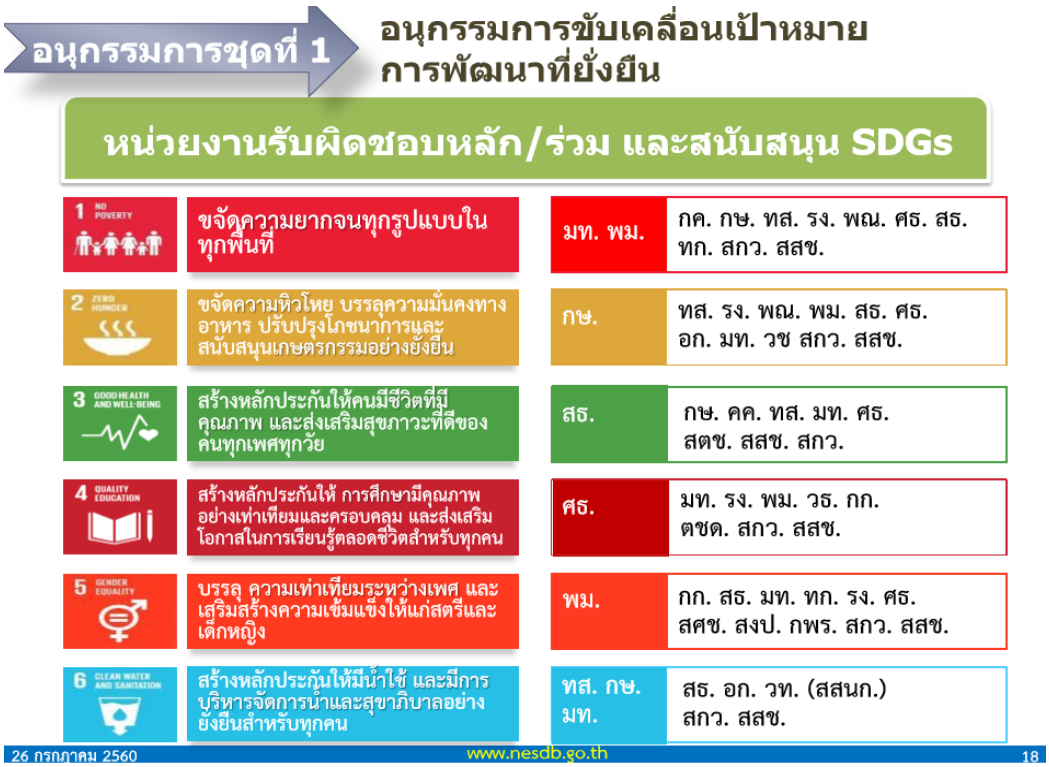

แผนภาพที่ ๙ แสดงหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก/ร่วม และสนับสนุน SDGs

บทที่ ๓
วิธีการพิจารณาศึกษา

ระเบียบวิธีการศึกษาในรายงานการพิจารณาศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ : กรณีศึกษาการแก้ปัญหาระดับจุลภาคในประเทศไทย เป็น Qualitative Study มีรายละเอียดของการศึกษาดังนี้

(๑) ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Review Literature) โดยการรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ นวัตกรรม รูปแบบและแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทย

(๒) Case Study เลือกกรณีรูปธรรมโครงการที่มีลักษณะเด่นจากภูมิภาคต่าง ๆ โดยสอบถามจากกลุ่มเครือข่ายในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวม ๙ กรณีศึกษา ได้แก่ หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม SME แก้จนที่แม่ฮ่องสอน ชุมชนพอเพียงสระแก้ว ชุมชนเข้มแข็งบ้านขาม ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ตำบล เขาซก จังหวัด ชลบุรี รัฐบาลชุมชนบ้านดอนศาลเจ้า (สุพรรณบุรี) กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลวังใหม่ (สระแก้ว) กองทุนสามัคคีตุ้มโฮม (อุดรธานี) และ โครงการ “คู่เสี่ยว เกี่ยวก้อยแก้จน คนขอนแก่น”

(๓) วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษา

(๔) Focus Group Disscussion (FGD) กับกลุ่มผู้ปฏิบัติ

(๕) นำเสนอ (ร่าง) รายงานการศึกษาต่อที่ประชุม อนุกรรมาธิการฯ รวม 4 ครั้ง

(๖) สรุป สังเคราะห์ จัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย

บทที่ ๔
ผลการศึกษารายงาน

ผลการศึกษารวบรวมเอกสาร วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ได้ข้อมูลดังนี้

กรณีศึกษาการแก้ปัญหาความยากจนระดับชุมชนของประเทศไทย

๔.๑ กรณีศึกษาที่ ๑.

โครงการ “หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม” เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ – ความยากจนในระดับที่เล็ก

เป็นโครงการที่สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (National Innovation Agency NIA) ได้สนับสนุนแนวคิด เพื่อเร่งลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้วยการใช้กลไกการสนับสนุนนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation) โดยเชื่อมโยงนักวิจัย อาจารย์ ผู้ประกอบการ และวิสาหกิจเพื่อสังคม ให้เกิดการนำต้นแบบความคิด ผลงานวิจัย และไอเดียต่าง ๆ มาพัฒนาเป็นเครื่องมือหรือแพลตฟอร์มที่สอดคล้องกับปัญหาทางสังคมหลากหลายด้าน

สถาบัน NIA ได้ร่วมกับผู้ประกอบการและองค์กรต่าง ๆ มีการพัฒนาโครงการไปแล้วทั้งสิ้น ๑๑๕ โครงการ ภายใต้การให้ทุนสนับสนุน ๑๑๖ ล้านบาท ก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจและการลงทุนเพิ่มขึ้น ๗๕๙ ล้านบาท มีพื้นที่ระดับชุมชนรูปธรรมที่ประสบความสำเร็จ เช่น

ชุมชนจะรัง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ในหัวข้อนวัตกรรมการตลาดสำหรับสินค้าชุมชน นวัตกรรมการเงิน การจ้างงาน และสวัสดิการสังคม นวัตกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ และนวัตกรรมพลังงานทดแทน

ชุมชนเฉลิม อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ในหัวข้อนวัตกรรมการตลาดสำหรับสินค้าชุมชน นวัตกรรมการเงิน การจ้างงาน และสวัสดิการสังคม นวัตกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และนวัตกรรมพลังงานทดแทน

ชุมชนแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในหัวข้อนวัตกรรมแปรรูปกาแฟ นวัตกรรมการบริหารจัดการน้ำ นวัตกรรมเกษตรอัจฉริยะ และนวัตกรรมการท่องเที่ยวชุมชนและวัฒนธรรม

ในโครงการนี้พบว่า นวัตกรรมการแก้ปัญหาความยากจน สร้างชุมชนเข้มแข็ง ในพื้นที่เหล่านี้เกิดจาก

๑) กระบวนการมีส่วนร่วมบนข้อมูล ภูมิปัญญาชุมชน และทุนทางสังคม ทั้งทุนทรัพยากร ทุนทางวัฒนธรรมตามบริบทพื้นที่
๒) แก้ไขปัญหาความยากจนด้วยการส่งเสริม/แปรรูปผลิตผลการเกษตร
๓) พัฒนาการใช้พลังงานทดแทนตอบสนองปัจจัยการผลิต พัฒนาบรรจุภัณฑ์ และพัฒนาธุรกิจการตลาด
๔) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้
๕) การหนุนเสริมงบประมาณที่เพียงพอ
๖) การมีนักวิชาการ ผู้รู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ

๔.๒ กรณีศึกษาที่ ๒.

โครงการต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เป็นโครงการของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว). ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากการลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมของนายกรัฐมนตรีเมื่อคราวครม.สัญจร ปี ๒๕๖๑ และได้มีข้อสั่งการให้หน่วยงานส่วนกลางไปสนับสนุนชุมชนในพื้นที่

พิจารณาข้อมูลของ สสว. ณ ปี ๒๕๕๙ พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน มี SME จำนวน ๗,๒๓๕ ราย คิดเป็นร้อยละ ๐.๒๔ จัดเป็นจังหวัดที่มี SME เป็นลำดับที่ ๗๖ (จังหวัดที่มี SME น้อยที่สุดคือจังหวัดสมุทรสงคราม มี SME จำนวน ๖,๗๙๐ ราย) โดย SME ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน นั้น แยกเป็น นิติบุคคล ๔๓๓ ราย บุคคลทั่วไปหรือจดทะเบียนพาณิชย์ รวม ๖,๒๙๒ ราย และเป็นวิสาหกิจชุมชน รวม ๕๑๐ ราย

ขณะที่ข้อมูลของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปัจจุบันจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนมากที่สุดของประเทศไทย โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๓๙.๒๑

ภายหลังจากนายกรัฐมนตรีได้ลงพื้นที่เพื่อพบประชาชนชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อติดตามการดำเนินโครงการตามนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความยากจน เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑ ได้มีข้อสั่งการให้ สสว. ดำเนินการดังต่อไปนี้

ข้อสั่งการที่ ๑ ณ ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายฯ (ท่าโป่งแดง) อำเภอ เมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีดังนี้

๑. พัฒนาและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์การเกษตรฯ และจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายออนไลน์ให้กับผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ฯ อาทิ กล้วยตาก กาแฟ กระเทียม จาก ๕ กลุ่ม ได้แก่

(๑) กลุ่มโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ตามพระราชดำริฯ
(๒) กลุ่มเกษตรแปลงใหญ่
(๓) กลุ่มผลผลิตและผลิตภัณฑ์จากวนเกษตร
(๔) กลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน/กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์จากแกะ
(๕) กลุ่มสมาชิกศูนย์ศิลปาชีพจังหวัดแม่ฮ่องสอนในพระบรมราชูปถัมภ์

๒. ส่งเสริม วิจัยและพัฒนาการปลูก “พืชบุก” และเงินทุนในการปลูกพืช (บุก) ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์จากวนเกษตร

ข้อสั่งการที่ ๒ ณ ห้องประชุมขุนลุมประพาส ชั้น ๔ ศาลากลางจังหวัดแม่ฮ่องสอน (working lunch) มีดังนี้

๑. ส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากพืชอาหาร การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรอย่างครบวงจร และเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรสู่ผลิตภัณฑ์อาหารอนาคต (Future Food) ตลอดจนหาช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์

ทั้งนี้ สำหรับในส่วนของการดำเนินงานตามข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรี ณ ห้องประชุมขุนลุมประพาส ชั้น ๔ ศาลากลางจังหวัดแม่ฮ่องสอน (working lunch) ในเรื่องการส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากพืชอาหาร การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรอย่างครบวงจร และเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรสู่ผลิตภัณฑ์อาหารอนาคตฯ สสว. ได้มีการดำเนินการแล้วภายใต้โครงการปั้นดาว ซึ่งมีสินค้าเกษตรที่นำมาเพิ่มมูลค่าฯ ประกอบด้วย ถั่วลายเสือ กระเทียม งา และบุก

สำหรับข้อสั่งการ ณ ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายฯ (ท่าโป่งแดง) อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน นั้น เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๑ สสว. ได้มีการประชุมร่วมหารือกับผู้แทนส่วนราชการของจังหวัดแม่ฮ่องสอน พร้อมกลุ่มชุมชนที่เกี่ยวข้องกับข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรี เพื่อรับฟังแนวทางพร้อมหารือวิธีการและสิ่งที่ที่ประชุมเห็นว่าจะเป็นประโยชน์และสอดคล้องกับข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรี

ดังนั้น จากการที่ธุรกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจชุมชนเป็นหัวใจในการสร้างงาน รายได้และขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน และ สสว. มีภารกิจและบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจทุกประเภท รวมถึงมีหน้าที่ในการส่งเสริมให้เกิดวิสาหกิจใหม่ที่มีศักยภาพ จึงได้จัดทำโครงการต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจให้นำงานวิจัยและเทคโนโลยีมาใช้ พร้อมพัฒนาช่องทางตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ขึ้น โดยใช้แนวทางประเทศไทย ๔.๐ ที่ต้องการเปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เป็นพื้นฐานในการดำเนินงานตามข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรี

ตารางที่ ๕ แสดงรายละเอียด ๖ โมเดลต้นแบบ ๗ กิจกรรม ๑๐ กลุ่มวิสาหกิจ ต่อไปนี้

กิจกรรมภายใต้โครงการต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดแม่ฮ่องสอน	ส่วนราชการเจ้าของพื้นที่ดูแลกลุ่มเป้าหมาย/หน่วยดำเนินงาน	ผลผลิตหลักสำคัญ
๑. กิจกรรมส่งเสริมต้นแบบการรวมกลุ่มวิสาหกิจการปลูกบุกผสมผสานพืชอื่นโดยการนำงานวิจัยมาใช้แบบครบวงจรแก่สมาชิกโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริ	ส่วนโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ สำนักทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑ สาขาแม่ฮ่องสอน กรมป่าไม้ ประจำศูนย์	๑. ฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติปลูกบุกแซมกล้วย ๓๐๐ ครัวเรือน ๒. ครัวเรือน ๓๐๐ ครัวเรือนได้รับพันธ์บุก และกล้วย ใช้ปลูกขนาดพื้นที่ครัวเรือนละ ๒ ไร่
๒. กิจกรรมพัฒนายกระดับการผลิตผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่ากลุ่มโครงการ	บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปาย ตามพระราชดำริ	ปรับปรุงพัฒนาโรงแปรรูปให้สามารถ

กิจกรรมภายใต้โครงการต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดแม่ฮ่องสอน	ส่วนราชการเจ้าของพื้นที่ดูแลกลุ่มเป้าหมาย/หน่วยดำเนินงาน	ผลผลิตหลักสำคัญ
สร้าง	(ท่าโป่งแดง) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	๑. ผลิตผลไม้อบแห้ง ๒. ผลิตน้ำผลไม้ ๓. พัฒนาบรรจุภัณฑ์ ๔. พัฒนาแบรนด์ หรือ โลโก้ ๕. ทำ Website ๖. ทำ Facebook ๗. QR code ในบรรจุภัณฑ์ หรือ ฉลาก ๘.. ผ่าน อย.
๓. กิจกรรมเพิ่มศักยภาพในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่	สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น	**๑. กลุ่มกาแฟแม่เหาะ อำเภอ.แม่สะเรียง** - เครื่องคั่วกาแฟ ขนาด ๕ กิโลกรัม/รอบ - พัฒนาพื้นที่อาคาร ขนาด ๙.๕x ๑๐ ตรม. - พัฒนาแบรนด์ หรือโลโก้ หรือ label หรือtag - ทำWebsite - ทำFacebook - ทำ QR code ในบรรจุภัณฑ์ หรือ ฉลาก - ผ่าน อย. -อบรมสมาชิกผู้แทนครัวเรือน ๒๕ ครัวเรือน และเครือข่ายอีก ๑๑ ครัวเรือน **๒. กลุ่มกาแฟสบป่อง อำเภอปางมะผ้า** - เครื่องคั่วกาแฟ ขนาด ๕ กิโลกรัม/รอบ - พัฒนาพื้นที่อาคาร ขนาด ๗.๐x ๑๑.๕ ตรม. - พัฒนาแบรนด์ หรือโลโก้ หรือ label หรือtag

กิจกรรมภายใต้โครงการต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดแม่ฮ่องสอน	ส่วนราชการเจ้าของพื้นที่ดูแลกลุ่มเป้าหมาย/หน่วยดำเนินงาน	ผลผลิตหลักสำคัญ
		- ทำ Website - ทำ Facebook - ทำ QR code ในบรรจุภัณฑ์ หรือฉลาก - ผ่าน อย. - อบรมสมาชิกผู้แทนครัวเรือน ๒๕ ครัวเรือน **๓. กลุ่มกระเทียมบ้านนาปลาจาด อำเภอเมืองฯ** - พัฒนาพื้นที่อาคาร ขนาด ๘.๐x ๑๒.๐ ตรม. - พัฒนาแบรนด์ หรือโลโก้ หรือ label หรือtag - ทำ Website - ทำ Facebook - ทำ QR code ในบรรจุภัณฑ์ หรือฉลาก - ผ่าน อย. - อบรมสมาชิกผู้แทนครัวเรือน ๒๕ ครัวเรือน **๔. กลุ่มข้าวบ้านปางหมู อำเภอเมืองฯ** - โดมพาราโบลาอบร้อนด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ ขนาด ๘X๑๖ ตรม. - พัฒนาพื้นฐานวางโดม พร้อมเหลือพื้นที่ให้สามารถนำข้าวมาตากได้จำนวนหนึ่ง เมื่ออยู่ในช่วงไม่มีฝนและมีแดดเหมาะสม - พัฒนาแบรนด์ หรือโลโก้ หรือ label หรือtag

กิจกรรมภายใต้โครงการต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดแม่ฮ่องสอน	ส่วนราชการเจ้าของพื้นที่ดูแลกลุ่มเป้าหมาย/หน่วยดำเนินงาน	ผลผลิตหลักสำคัญ
		- ทำ Website - ทำ Facebook - ทำ QR code ในบรรจุภัณฑ์ หรือ ฉลาก - ผ่าน อย. - อบรมสมาชิกผู้แทนครัวเรือน ๑๒๘ ครัวเรือน
๔. กิจกรรมเพิ่มศักยภาพกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน/กลุ่มผลิตภัณฑ์จากไก่ตามแนวพระราชดำริ (เฉพาะไก่)	สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	๑. อบรมพร้อมฝึกปฏิบัติจริง ในการเพิ่มผลิตไก่แม่ฮ่องสอน ๓๙ ครัวเรือน ๒. พัฒนาเข้าสู่ GFM ๓๙ ครัวเรือน ๓. เครือข่ายพร้อมผลิตอาหารไก่ ๑ เครือข่าย ๔. เครือข่ายพร้อมจำหน่ายไก่ ๑ เครือข่าย ๕. พัฒนาแบรนด์ หรือโลโก้ หรือ ๖. ทำ Website หรือ Facebook ๗. ทำ QR code ในบรรจุภัณฑ์ หรือ ฉลาก
๕. กิจกรรมเพิ่มศักยภาพกลุ่มผู้เลี้ยงแกะแม่ฮ่องสอน/กลุ่มผลิตภัณฑ์จากแกะตามแนวพระราชดำริ(เฉพาะแกะ)	ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ แม่ฮ่องสอน (แกะ) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ศิลปาชีพฯ) อุตสาหกรรมพัฒนามูลนิธิเพื่อสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอภายใต้การกำกับของกระทรวงอุตสาหกรรม	๑. อบรมและฝึกปฏิบัติจริงเพิ่มความรู้ในการผลิตผลิตภัณฑ์จากแกะให้มีคุณภาพ ๒๐ ครัวเรือน ๒. สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ฝึกอบรม ประกอบด้วย - หวีสำหรับใช้ในงานไม่น้อยกว่า ๑๐ ชุด - กี่ทอเอว ไม่น้อยกว่า ๑๐ ชุด - ชุด เครื่องปั่นฝ้าย หรือปั่นด้าย ไม่น้อยกว่า ๑๐ ชุด - หม้อต้มขนแกะ - กะละมังแช่-หมัก - ตู้เก็บผ้าทอ - วัสดุและอุปกรณ์เครื่องใช้อื่น ๆ

กิจกรรมภายใต้โครงการต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดแม่ฮ่องสอน	ส่วนราชการเจ้าของพื้นที่ดูแลกลุ่มเป้าหมาย/หน่วยดำเนินงาน	ผลผลิตหลักสำคัญ
		ที่จำเป็นต่อการฝึกทดลองฝึกปฏิบัติการ เช่น หนังฝาด อุปกรณ์ตัดเย็บ/ตัด เคมีฟอกย้อม ฯลฯ ๓.พัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์จากแกะ ๕. ผลิตภัณฑ์ ๔. พัฒนาแบรนด์ หรือโลโก้ หรือ ๕. ทำ Website หรือ Facebook ๖. ทำ QR code ในบรรจุภัณฑ์ หรือ ฉลาก
๖. กิจกรรมการยกระดับการนำผลผลิตจากวนเกษตร (ไผ่) มาแปรรูปเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์	สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ บ้านแม่สะกิด บ้านห้วยเดื่อ บ้านป้าปุ๊ บ้านผาปอง อำเภอ.ผาปอง อำเภอ.เมือง ๑๑ ครัวเรือน ๑๔ เครือข่าย	๑. อบรมเพิ่มทักษะเชิงปฏิบัติการการผลิตผลิตภัณฑ์จากไผ่ ๑๑ ครัวเรือน ๒. พัฒนาผลิตภัณฑ์ ๑๑ ครัวเรือน ๓.พัฒนาแบรนด์ หรือโลโก้ หรือ ๔. ทำWebsite ๕. ทำ Facebook ๖. ทำ QR code ในบรรจุภัณฑ์ หรือ ฉลาก ๖ อบรมขยายความรู้ให้ผู้แทนครัวเรือนที่เป็นเครือข่าย ๑๔ ครัวเรือน ๆ ละ ๑ ราย
๗. กิจกรรมส่งเสริมและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์กลุ่มส่งเสริมศิลปาชีพจังหวัดแม่ฮ่องสอนในพระบรมราชูปถัมภ์ พร้อมจัดทำสื่อมัลติมีเดียออนไลน์เพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์		๑. อบรมองค์ความรู้สมาชิกฯ จาก ๗ อำเภอ รวม ๓๕๐ ราย ๒. พัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือ บรรจุภัณฑ์ ๑๔ รายการ ๓. พัฒนาแบรนด์ หรือโลโก้ หรือ ๔. ทำ QR code ในบรรจุภัณฑ์ หรือ ฉลาก ๕. จัดทำสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ ๓ ประเภท

กิจกรรมภายใต้โครงการต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดแม่ฮ่องสอน	ส่วนราชการเจ้าของพื้นที่ดูแลกลุ่มเป้าหมาย/หน่วยดำเนินงาน	ผลผลิตหลักสำคัญ
		- สื่อแผ่นพับ พิมพ์ ๔ สี แจกนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ศูนย์ศิลปาชีพ ๔ แห่ง ในสื่อสิ่งพิมพ์ต้องมี QR Code แผนที่ รูปตัวอย่าง สถานที่ตั้งศูนย์ศิลปาชีพ ๔ แห่ง - สื่อบอกทิศทาง หรือป้ายต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ในป้ายต้องมี QR Code แสดงแผนที่ที่ตั้ง รูปตัวอย่าง สถานที่ตั้งศูนย์ศิลปาชีพ ๔ แห่ง โดยการติดตั้งป้าย ณ สถานที่ใดให้เป็นไปตามที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฯ กำหนด - สื่อ ภาพนิ่ง และวิดีโอมัลติมีเดีย ต้องครอบคลุมการดำเนินงานทั้ง ๗ อำเภอ ต้องมีทั้งสถานที่ทำการตัวอย่างสมาชิก สินค้าบริการของสมาชิก รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง จัดทำขึ้นเพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้องมีการใส่คำพากษ์ คำบรรยายเป็นภาษาไทย มี Subtitle เป็นภาษาอังกฤษ ๖. ทำ Website โดยจะต้องนำสื่อประเภท ภาพนิ่ง และวิดีโอ มัลติมีเดีย ที่จัดทำบรรจุลงไป ๗. ทำ Facebook Website โดยจะต้องนำสื่อประเภท ภาพนิ่ง และวิดีโอ มัลติมีเดีย ที่จัดทำบรรจุลงไป

สรุปการสนับสนุนการเพิ่มรายได้ในด้านต่าง ๆ

๑) ต้นแบบการส่งเสริมการรวมกลุ่มวิสาหกิจพร้อมนำงานวิจัยมาใช้แบบครบวงจร

กิจกรรมส่งเสริมต้นแบบการรวมกลุ่มวิสาหกิจเพื่อการปลูก “บุก” ผสมผสานพืชอื่นโดยการนำงานวิจัยมาใช้แบบครบวงจร แก่สมาชิกโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ตามพระราชดำริ รวม ๓๐๐ ครัวเรือน โดยสามารถเพิ่มรายได้เป้าหมายเฉลี่ยครัวเรือนละไม่น้อยกว่า ๒๘,๕๐๐ บาท/ปี ในปีแรกและปีต่อไปเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า ๓๒,๐๐๐ บาท/ปี และภาพรวมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่ประมาณ ๘.๕๕ ล้านบาท

๒) ต้นแบบการพัฒนายกระดับการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า

กิจกรรมพัฒนายกระดับการผลิตผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่ากลุ่มโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ตามพระราชดำริฯ ณ ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ จำนวน ๑๕ ครัวเรือน และเครือข่ายผลผลิต จำนวน ๒๐๐ ครัวเรือน สามารถเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือนในกลุ่มผลิตสินค้าผ่านการจ้างงานเฉลี่ยครัวเรือนละไม่น้อยกว่า ๗๙,๐๐๐ บาท/ปี สร้างรายได้ให้เครือข่ายที่ขายผลผลิตครัวเรือนละ ๔,๒๐๐ บาท/ปี ในส่วนของการผลิตสินค้าจะมีรายได้ประมาณ ๒.๗ ล้านบาท/ปี จากการขายสินค้า ซึ่งสามารถใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการขยายการรับซื้อผลผลิตหรือจ้างงานเพิ่มในปีต่อ ๆ ไปและภาพรวมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่ประมาณ ๔.๙๘ ล้านบาท

๓) ต้นแบบการเพิ่มศักยภาพในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

กิจกรรมเพิ่มศักยภาพในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ ได้แก่

๓.๑ กลุ่มกาแฟบ้านแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จำนวน ๒๕ ครัวเรือน และเครือข่าย ๑๑ ครัวเรือน ยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นจาก ๑๕๐,๐๐ บาท/ปี เป็น ๑๗๒,๕๐๐ บาท/ปี

๓.๒ กลุ่มกาแฟบ้านสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จำนวน ๒๕ ครัวเรือน ยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นจาก ๒๐๐,๐๐ บาท/ปี เป็น ๒๓๐,๐๐๐ บาท/ปี

๓.๓ กลุ่มกระเทียมบ้านนาปลาจาด อำเภอเมือง จำนวน ๒๕ ครัวเรือน ยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นจาก ๒๒๐,๐๐๐ บาท/ปี เป็น ๒๕๓,๐๐๐ บาท/ปี

๓.๔ กลุ่มข้าวบ้านปางหมู อำเภอเมือง จำนวน ๑๒๘ ครัวเรือน ยกระดับราคาข้าวจากเดิมประมารณ ๗,๕๐๐ บาท/ตัน เป็น ๘,๒๕๐ บาท/ตัน ซึ่ง ๔ กลุ่มจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญในการผลักดันให้นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพ คุณภาพในการผลิต พร้อมด้วยการผ่านมาตรฐานที่จำเป็น เช่น อย. รวมถึงการใช้สื่อดิจิตอลมาเป็นช่องทางการค้า โดยภาพภาพรวมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่ประมาณ ๔.๑๘ ล้านบาท

๔) ต้นแบบการนำผลผลิตจากวนเกษตรมาแปรรูปเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์

กิจกรรมยกระดับการนำผลผลิตจากวนเกษตร (ไผ่) มาแปรรูปเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ สมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัดแม่ฮ่องสอน บ้านแม่สะกืด บ้านห้วยเดื่อ บ้านป่าปุ๊ และบ้านผาบ่อง ตำบลผาบ่อง อำเภอเมือง รวม ๑๑ ครัวเรือน และเครือข่าย ๑๔ ครัวเรือน มุ่งเน้นการถ่ายทอดทักษะในการผลิต ตลอดจนกรรมวิธีการผลิตและรูปแบบการผลิตใหม่ ๆ ให้ได้ผลิตภัณฑ์ทันสมัยกว่า ๑๑ ผลิตภัณฑ์ ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค ยกระดับรายได้ของกลุ่มเพิ่มขึ้นอีก จำนวน ๑๙๖,๑๗๔ บาท/ปี และภาพรวมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่ประมาณ ๒.๓๕ ล้านบาท

๑๑ ผลิตภัณฑ์ ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค ยกระดับรายได้ของกลุ่มเพิ่มขึ้นอีก จำนวน ๑๙๖,๑๗๔ บาท/ปี และภาพรวมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่ประมาณ ๒.๓๕ ล้านบาท

๕) ต้นแบบการเพิ่มศักยภาพผู้เลี้ยงไก่และผู้เลี้ยงแกะผลิตภัณฑ์จากแกะ

เพิ่มศักยภาพกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนตามแนวพระราชดำริ บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม จำนวน ๓๙ ครัวเรือน มุ่งเน้นการนำมาตรฐาน GFM (Good Farming Management) มาใช้เพื่อเพิ่มมูลค่า สร้างรายได้เพิ่มให้ครัวเรือน ๓๓,๖๐๐ บาท/ปี พร้อมผลักดันให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการลดต้นทุนประกอบด้วยการสร้างเครือข่ายผลิตอาหารไก่ต้นทุนต่ำ และเครือข่ายจำหน่ายผลผลิตไก่ รวมถึงสร้างช่องทางการค้าใหม่ ภาพรวมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่ประมาณ ๓.๑๘ ล้านบาท

เพิ่มศักยภาพกลุ่มผลิตภัณฑ์จากแกะ แก่สมาชิกศูนย์บริการและพัฒนาที่สูงปางตองตามพระราชดำริ จำนวน ๒๐ ครัวเรือน มุ่งเน้นในการนำเครื่องมือเครื่องใช้สมัยใหม่มาใช้ยกระดับการผลิตให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ถ่ายทอดเทคโนโลยีในการผลิตในมิติต่าง ๆ โดยสามารถเพิ่มรายได้จากเดิมเฉลี่ยครัวเรือนละ ๘๔,๓๕๐ บาท/ปี เป็นมีรายได้เฉลี่ยเป็น ๙๗,๒๐๐ บาท/ปี และภาพรวมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่ประมาณ ๑.๑๖ ล้านบาท

๖) ต้นแบบการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า

พร้อมพัฒนาช่องทางตลาด กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่ากลุ่มสมาชิกศูนย์ศิลปาชีพ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในพระบรมราชูปถัมภ์ รวม ๓๕๐ ราย พร้อมจัดทำสื่อมัลติมีเดียออนไลน์เพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ครอบคลุม ๗ อำเภอ มุ่งเน้นการยกระดับฝีมือและทักษะในการผลิตสินค้า รวมทั้งเสริมสร้างแนวคิดใหม่ ๆ ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ จำนวน ๑๕ ผลิตภัณฑ์ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมถึงการนำเทคโนโลยีดิจิตอลมาใช้ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์พร้อมสร้างช่องทางตลาดไปในตัว โดยมีผู้เข้าไปเยี่ยมชมแล้วกว่า ๑,๔๔๐ ราย ภาพรวมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่ประมาณ ๔.๘๑ ล้านบาท

๔.๓ กรณีศึกษาที่ ๓.

ชุมชนพอเพียงต้นแบบ หมู่บ้านโสนน้อย จังหวัดสระแก้ว “ชุมชนริเริ่มเอง”

หมู่บ้านโสนน้อย จังหวัดสระแก้ว หมู่บ้านชายแดนเข้มแข็งคู่ขนานไทย - กัมพูชา เพื่อป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดและความเป็นอยู่ของชุมชนตามแนวชายแดน

หมู่บ้านโสนน้อย หมู่ที่ ๒

ตำบลท่าข้าม อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นศูนย์และแหล่งเรียนรู้ชุมชนพอเพียงของจังหวัดสระแก้ว ซึ่งได้ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาดำเนินวิถีชีวิตในชุมชนจนประสบความสำเร็จ ทั้งนี้โครงการดังกล่าวเกิดขึ้นและจัดตั้งโครงการหมู่บ้านชายแดนเข้มแข็งคู่ขนานไทย - กัมพูชา เพื่อป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดและความเป็นอยู่ของชุมชนตามแนวชายแดน ต่อมาได้พัฒนาเป็นหมู่บ้านต้นแบบนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาพัฒนาและดำเนินการ

อย่างไรก็ตาม ชุมชนพอเพียงหมู่บ้านโสนน้อย ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประชาชนผ่านพ้นปัญหาความยากจน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขภายในชุมชน ซึ่งจากปณิธานและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทำให้หมู่บ้านดังกล่าว

ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นศูนย์หรือแหล่งเรียนรู้ชุมชนพอเพียง ของจังหวัดสระแก้ว โดยมีหน่วยงานราชการและภาคเอกชนเดินทางมาศึกษาดูงานที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนพอเพียงบ้านโสนน้อย ตลอดทั้งปี

นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาพื้นที่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็นโซนปลูกไม้ผล พืชผักสวนครัว ขุดบ่อเลี้ยงปลา สร้างโรงเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ไข่ ไก่ชน สุกร และโค นอกจากนี้ยังได้จัดสรรที่ดินขุดเป็นบ่อเก็บน้ำไว้สำหรับอุปโภคบริโภค ทำให้ชุมชนพอเพียงบ้านโสนน้อย ไม่เคยประสบปัญหาขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค ในช่วงหน้าแล้ง

๔.๔ กรณีศึกษาที่ ๔.

บ้านขาม ต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง บูรณาการกองทุนสร้างการผลิตในชุมชน (ชุมชนริเริ่ม กรมการ-พัฒนาชุมชนให้การสนับสนุน)

ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกเริ่มเข้าสู่กระแสการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองและแข่งขันบนเวทีโลกได้ กระนั้นจะต้องอาศัยองค์ความรู้ในการสร้างพลังขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มตั้งแต่การสร้างพลังชุมชนให้เข้มแข็ง แล้วพัฒนาต่อยอดไปสู่ระดับประเทศ

“บ้านขาม” นำโดย นางเชื่อง คำสุภาพ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองช้าง และผู้นำกลุ่มชุมชนบ้านขาม ตำบลมะขาม อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ เริ่มทำตามแผนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ และบ้านหนองช้างเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานฝ่ายวิชาการ ให้ความรู้ในการจัดตั้งกลุ่มชุมชนออมทรัพย์เพื่อการผลิต ยึดหลักการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

จากนั้นจึงได้พัฒนาองค์ความรู้ และต่อยอดไปสู่การสร้างอาชีพให้เกิดขึ้นในชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (พช.) เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่สร้างพลังชุมชนเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยกระดับความสามารถด้วยการบริหารจัดการชุมชน เพื่อนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งในวิถีชีวิตที่พึ่งพาตนเอง และสามารถแข่งขันได้

นายปรีชา บุตรศรี อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ในขณะนั้น กล่าวว่า เพื่อเป็นการแก้ปัญหาความยากจนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรมฯ ได้ให้แต่ละจังหวัดทั่วประเทศรณรงค์ส่งเสริมให้ชุมชนต่าง ๆ หันมาสร้างพลังชุมชนและพัฒนาการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการบริหารจัดการชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจชาติ โดยเริ่มจาก แผนการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายในภาคครัวเรือน เพื่อให้ตัวเองพออยู่ได้ จากนั้นพัฒนาไปสู่การส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชน เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ให้มีความสามารถในการประกอบธุรกิจ เป็นวิสาหกิจชุมชนได้ ซึ่งที่ผ่านมามีหลายหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการตัวเอง จนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้

นางเชื่อง คำสุภาพ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองช้าง และผู้นำกลุ่มชุมชนบ้านขาม ตำบลมะขาม อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ เล่าให้ฟังว่า เริ่มแรกกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานฝ่ายวิชาการ ที่ให้ความรู้ในการจัดตั้งกลุ่มชุมชนออมทรัพย์เพื่อการผลิต ยึดหลักการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จากนั้นพัฒนาองค์ความรู้ และต่อยอดไปสู่การสร้างอาชีพให้เกิดขึ้นในชุมชน **“บ้านขาม”** เริ่มทำตาม

แผนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๓ และบ้านหนองช้างเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยสองหมู่บ้านจะทำงานร่วมกัน ซึ่งก่อนที่จะรวมกลุ่มออมทรัพย์กันนั้น ชาวบ้านยังไม่รู้เรื่องทุน แต่มีความจำเป็นต้องใช้ทุน จึงมีแผนไปกู้ยืมเงินทุนจากข้างนอก สุดท้ายเปลี่ยนแผนหันมาระดมทุนกันเองภายในหมู่บ้าน และเห็นว่าทุนที่ได้มีเยอะ เลยไม่ต้องไปกู้เงินจากข้างนอก จากนั้นเอาทุนมาบูรณาการให้ชาวบ้านสามารถหยิบยืมได้

หลังจากชาวบ้านกู้ยืมเงินจากกองทุนไปแล้ว การประกอบอาชีพของชาวบ้านก็เกิดขึ้น และมีการขยายโครงการต่อเนื่อง เช่น “๑ คน ๑ สัญญา” โดยคนที่ยืมเงินไปต้องมีการปลูกต้นไม้ ๑ ต้น จึงทำให้โครงการเป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีโครงการทำลานตากผลิตผลทางการเกษตร รับซื้อผลผลิตจากชาวบ้านในชุมชน ให้ราคาที่เป็นมาตรฐานเท่ากับตลาดกลาง

ชุมชนบ้านขาม ยังได้รวมกลุ่มออมทรัพย์เลี้ยงโค เพื่อให้ชาวบ้านกู้ยืมเงินปลอดดอกเบี้ยใน ๓ ปี แต่มีเงื่อนไข คือ ต้องเลี้ยงโคให้กลุ่ม ๑ ตัว โดยกลุ่มจะเป็นผู้รับซื้อโดยตรงจากชาวบ้าน และทำการตลาดต่อไป ซึ่งการทำงานของชุมชนบ้านขามจะเป็นลักษณะการประสานงานเป็นเครือข่ายกับชุมชนรอบนอก บริหารจัดการกองทุนด้วยตัวเอง ปล่อยกู้แล้วสร้างผลผลิตให้เกิดขึ้นในชุมชน แผนพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนบ้านขามต่อไป คือ การลดต้นทุนการผลิต ลดการใช้ปุ๋ยเคมี ปรับเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยชีวภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๔.๕ กรณีศึกษาที่ ๕.

การแก้ไขปัญหาความยากจนและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชน

ตำบลเขาซก อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี มีปัญหาความยากจนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านความพอประมาณ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านความมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยเป็นลำดับสุดท้าย และแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมตามหลักตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ค้นหาปัญหา ตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แก้ไขปัญหาพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง เรียนรู้/รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น จากการมองย้อนอดีต การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง การมองอนาคตของชุมชน รู้ปัญหาของชุมชน วิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ

๑) การสร้างโอกาสในการมีงานทำให้แก่ผู้ยากไร้ในชุมชน

๒) การฝึกอาชีพ จัดโครงการอบรมอาชีพเสริมเพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ดังนี้ ๑) โครงการผลิตน้ำหมักชีวภาพ โดยจัดสรรทรัพยากรในท้องถิ่นให้เอื้อต่อวิถีการผลิตตามเกษตรธรรมชาติ และนำไปใช้ ๒) โครงการผลิตของใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน (การทำน้ำยาล้างจาน สบู่ แชมพู) และ ๓) โครงการฝึกสานตะกร้าพลาสติก เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน

๓) การแก้ไขปัญหาความยากจนและหนี้สินนอกระบบตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีการพัฒนาจิตสำนึกที่มั่นคงในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้กับสมาชิกในกลุ่ม

๔.๖ กรณีศึกษาที่ ๖.

บ้านดอนศาลเจ้าโมเดล ชุมชนจัดการตนเองด้วยหลักพอเพียง พึ่งตนเอง พึ่งพากันเอง

แผนภาพที่ ๑๐ บ้านดอนศาลเจ้า หมู่ที่ ๑๓

บ้านดอนศาลเจ้า หมู่ที่ ๑๓ ตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้องหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ**"พออยู่ พอกิน"** ปี พ.ศ. ๒๕๕๕

การที่หมู่บ้านดอนศาลเจ้าเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบได้นั้น เกิดจากการทำงานที่ประสานกันของผู้นำชุมชน นำโดย ผู้ใหญ่บ้าน นายธีรโชติ รุ่งรัตน์วัฒนเสรี ซึ่งรวมถึงเยาวชนคนรุ่นใหม่ด้วย ทั้งนี้ได้กระตุ้นให้คนในชุมชนน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยหมู่บ้านเน้นการพัฒนาที่ คน นอกจากนี้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน และการสำรวจหมู่บ้าน เพื่อรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขผ่านการประชุมสภากาแฟตามระบอบประชาธิปไตยเพื่อหามติที่ประชุม มีการกำหนดแผนพัฒนาชุมชนบ้านดอนศาลเจ้า เพื่อแก้ไขปัญหา มีก้าวย่างดำเนินการ ๓ ขั้นตอน ได้แก่

๑) การก่อเกิดจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ให้สมาชิกรู้จักการประเมินเศรษฐกิจในครัวเรือนของตนเอง ผ่านการทำบัญชีครัวเรือน และการทำเวทีประชาคมเพื่อทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และเป็นแผนฯที่ตรงกับปัญหา และความต้องการ

๒) การขับเคลื่อนสู่การรวมกลุ่มพึ่งพาซึ่งกันและกัน และที่สำคัญคือมีการแบ่งงานออกเป็นกระทรวงต่าง ๆ **โดยมีคณะรัฐมนโทเป็นผู้ควบคุมรับผิดชอบแผนชุมชน "รัฐบาลชุมชน"** และตอบสนองการแก้ไขปัญหาของชุมชนให้ตรงจุด ซึ่งคณะรัฐมนโทจะนำข้อมูลจากกลุ่มของตนเองที่รับผิดชอบมานำเสนอในสภาฯ เพื่อให้คณะกรรมการได้ร่วมกันพิจารณา จากนั้นคณะรัฐมนโทจะนำข้อมูลที่ผ่านมติความเห็นชอบแล้ว ไปแจ้งให้สมาชิกกลุ่มของตนเองได้รับทราบอีกครั้ง โดยกระทรวงต่าง ๆ มีหน้าที่ ดังนี้

- **กระทรวงมหาดไทย** บำบัดทุกข์ บำรุงสุข นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อชุมชน ทั้งงานด้านโครงสร้างพื้นฐานและการจัดสวัสดิการต่าง ๆ โดยมีผลงานเด่น คือ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนฌาปนกิจชุมชน
- **กระทรวงกลาโหม** วางแผนยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนให้ห่างไกลจากยาเสพติด และเสริมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ผลงานเด่น คือ ดนตรีหรรษานำพาเยาวชนหลุดพ้นยาเสพติด
- **กระทรวงเศรษฐกิจ** รับผิดชอบเรื่องเศรษฐกิจชุมชนทั้งหมด รวมทั้งงานด้านการเกษตรของชุมชน เพื่อแก้ปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ (เพิ่มมูลค่าผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์) ผลงาน ได้แก่ การศึกษาเทคนิคการปลูกอ้อยให้ได้คุณภาพสูง การจัดสรรที่ดินการเกษตร การส่งเสริมกิจกรรมโรงปุ๋ยชีวภาพ
- **กระทรวงสาธารณสุข** มีเป้าหมายให้ชุมชนมีสุขภาพที่แข็งแรง ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกาย การทำการเกษตรแบบปลอดสารพิษ การป้องกันและการจำกัดลูกน้ำยุงลาย
- **กระทรวงศึกษา** ดูแลงานด้านการศึกษาชุมชน สร้างโอกาสการศึกาให้ตรงกับความต้องการของสมาชิกในชุมชน ด้วยการสร้างเสริมองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถใช้ประโยชน์ในชุมชนได้ เช่น การปลูกผัก เลี้ยงหมู เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เลี้ยงไก่ และการรณรงค์ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง
- **กระทรวงสิ่งแวดล้อม** ดูแลงานอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำ ดูแลสิ่งแวดล้อม และใช้พลังงานทดแทน ผลิตพลังงานจากสิ่งที่เหลือใช้ โดยกลุ่มทำถ่านและแก๊สชีวภาพจากการเกษตรและการเลี้ยงหมู/เลี้ยงโค หมักจากขยะครัวเรือน/มูลสัตว์/เศษพืช กลุ่มธนาคารต้นไม้ เปลี่ยนต้นไม้เป็นเงินออม และยังเป็นการอนุรักษ์ต้นไม้และทรัพยากรธรรมชาติของทุกคน

๓. การพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชน กิจกรรมทุกกิจกรรมที่ดำเนินมาเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาสู่วิสาหกิจชุมชน ได้แก่ กลุ่มผลิตน้ำพริกบ้านดอนศาลเจ้า ที่เริ่มผลิตเพื่อจำหน่ายในชุมชนเป็นหลัก ต่อมาขยายตลาดออกไปภายนอกชุมชนมากขึ้น กลุ่มผักอินทรีย์ ปลูกผักขายในรูปวิสาหกิจชุมชน กลุ่มปลูกผักกินเอง ที่เหลือรวมจำหน่ายใน/นอกชุมชน กลุ่มเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงไก่ กบ ปลา หมู โคเนื้อ)

ความโดดเด่น ของบ้านดอนศาลเจ้า คือ

ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิต ประกอบกิจกรรมดำรงชีพ (กลุ่มทำน้ำพริก ๑ ชั่วโมงหรรษาพารวยครอบครัวมั่นคงชั่วโมงหรรษา ๑ ครอบครัว ครอบครัวเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ ผลิตข้าวอินทรีย์ ปลาอินทรีย์ หมูอินทรีย์)

การจำลองการจัดตั้งรัฐบาล เพื่อขับเคลื่อนการทำงานภายในหมู่บ้าน

โครงการดนตรีหรรษานำพาเยาวชนหลุดพ้นยาเสพติด

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อพึ่งพาตนเอง มีทุนประมาณ ๑ ล้านกว่าบาท

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

- **คน** คือ กลไกสำคัญในการพัฒนาทุกด้าน
- **สภากาแฟ** ใช้การประชุมรูปแบบสภากาแฟ เป็นการฝึกพัฒนาศักยภาพคน ให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ส่งเสริมความคิดของทุกคน ส่งเสริมให้พยายามทำด้วยตัวเองก่อน
- **ความเสียสละ** ของแกนนำที่เข้ามาทำหน้าที่ต่าง ๆ ทำงานด้วยใจที่มุ่งมั่นและเสียสละ
- **กระบวนการทำงาน** ใช้รูปแบบระบบกระทรวง ให้ทุกคนมีหน้าที่ ภารกิจของตนเอง

ผลสำเร็จจากน้ำพักน้ำแรง

ความชื่นใจที่ได้ดูแลผู้คน ดูแลซึ่งกันและกัน จากความพออยู่พอกิน อาจถูกยกระดับขึ้นเป็น **"ความมั่งคั่ง"** ที่ไม่ได้แปลความว่า **"ร่ำรวย"** แต่เป็นมั่งคั่งในความสุขและความราบรื่นในการดำเนินชีวิต ซึ่งได้ปรากฏผลให้เห็นอย่างชัดเจน ๓ ด้านใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. ด้านเศรษฐกิจ มีแหล่งทุนชุมชน คือ การสร้างพื้นที่ทำกินจากเงินกองทุนสหกรณ์ เพื่อให้ครอบครัวที่ยากจนได้มีผืนดินทำกิน ด้วย**โครงการยืมอนาคต สร้างอนาคต** จัดสรรที่ดินทำกิน ๒ งาน ให้กับครอบครัวเกษตรกร ๙ ราย บนพื้นที่ ๖ ไร่ ที่มีความมุ่งมั่นทำเกษตรอินทรีย์ มีความซื่อสัตย์ อดทน ไม่ข้องเกี่ยวอบายมุขทุกชนิด ผลผลิตนำเข้ารวมกลุ่มคัดแต่งผักส่งเข้ามูลนิธิเพื่อนพึ่งภา ส่งออกให้กับกลุ่มบริษัทส่งออก ๒ แห่ง และปัจจุบัน ส่งผักอินทรีย์ให้กับโรงพยาบาลเจ้าพระยายมราช และโรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชองค์ ๑๗ อำเภอสองพี่น้อง

ปัจจุบัน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ จำนวน ๗๐ ครัวเรือน บางรายสามารถพลิกฟื้นฐานะจากการรับจ้างรายวัน ๆ ละ ๒๐๐-๓๐๐ บาท/คน/วัน มาปลูกผักอินทรีย์ มีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยสัปดาห์ละ ๕,๐๐๐ บาท มีความสุขเพิ่มขึ้น จากการได้อยู่กับสมาชิกในครอบครัว มีสุขภาพดีเพราะมีอาหารที่ปราศจากสารเคมีตกค้าง และลดรายจ่ายในการซื้ออาหาร ซื้อเฉพาะเนื้อสัตว์ น้ำมันพืช ส่วน กุ้ง หอย ปู ปลา เก็บจากร่องคูน้ำในบริเวณแปลงผักนั่นเอง

๒. ด้านสังคม เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร สมาชิกในชุมชนมีความสนใจในการพัฒนาอาชีพ มีกิจกรรมเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน PGS (Participatory Guarantee system) จังหวัดสุพรรณบุรี สร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ชุมชนรับรองตนเอง กรมส่งเสริมการเกษตรรับรองมาตรฐานผลผลิตเกษตรอินทรีย์ Organic ถึง ๕๐ ชนิด ขยายความรู้ต่อยอดสู่โรงเรียนบ้านหัวกลับ นักเรียนทำแปลงผัก เพาะเลี้ยงไส้เดือนดิน ฟาร์มเห็ด นำไปทำอาหารกลางวัน และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงานอีก ๑ แห่ง

๓. ด้านสิ่งแวดล้อม มีระบบชลประทานที่ดี ทำให้มีศักยภาพในด้านการผลิตสินค้าด้านการเกษตรค่อนข้างสูง

ผลงาน เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์จังหวัดสุพรรณบุรี ได้รับการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ ให้พาราโดม จำนวน ๓๕ หลัง แก่สมาชิกกลุ่ม เพื่อพัฒนาการผลิตให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น ลดความเสี่ยงผลกระทบกับฤดูกาลเพาะปลูก

ด้วยแนวทางที่ปรับประยุกต์จากทั้งฐานข้อมูล แนวทางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการมีส่วนร่วมของผู้คนในแต่ละขั้นตอน ดังนั้นวิถีชีวิตที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของความพอเพียงในแบบบ้านดอนศาลเจ้า หมายถึง ***ต้องรู้จักตัวเอง รู้จักใช้ รู้จักพอประมาณ มีเหตุมีผลในการดำเนินงานต่าง ๆ และทุกคนต้องรู้จักลดต้นทุนของทั้งตัวเองและส่วนรวม***

๔.๗ กรณีศึกษาที่ ๗.

กองทุนสวัสดิการชุมชนวังใหม่ ต้นแบบ "บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ" แบบบูรณาการ สร้างการมีส่วนร่วม คืนความสมบูรณ์สู่ชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลวังใหม่ อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว คือหนึ่งในกองทุนต้นแบบประเภทด้านการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ พลังงาน การจัดการขยะ การจัดการและฟื้นฟูภัยพิบัติที่มีการบริหารจัดการกองทุนที่โดดเด่นและน่าสนใจ เป็นกองทุนที่ยึดหลักการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม จนสามารถคืนความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พื้นที่ และสร้างความมั่นคงในชีวิตอย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชนได้สำเร็จ

นางศศิธร ธำรงรัตนศิลป์ ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลวังใหม่ กล่าวว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยร้อยละ ๘๐ ปลูกพืชไร่ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด ลำไย เป็นต้น พื้นที่ส่วนใหญ่ในการทำเกษตรเกิดจากการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า นอกจากนี้ชาวบ้านยังคงใช้สารเคมีในการเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้พื้นดินเสื่อมโทรม ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ขาดแหล่งน้ำในการทำเกษตรจนเป็นปัญหาภัยแล้ง ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความคิดในการตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลวังใหม่ขึ้น เพื่อมุ่งหวังที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวให้หมดไป

จัดการปัญหาน้ำ สร้างพลังงานในชุมชน

นางศศิธร กล่าวว่า *ปัญหาภัยแล้งเป็นเรื่องสำคัญที่ชาวบ้านตำบลวังใหม่หันมาให้ความสนใจและร่วมกันแก้ไข เนื่องจากในอดีตมีการเกิดภัยแล้งและการขาดแคลนน้ำในการทำเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก ทางกลุ่มฯ จึงมีแนวทางการจัดการฟื้นฟูภัยแล้ง โดยการส่งเสริมและรณรงค์ให้ปลูกป่าไม้ตามหัวไร่ปลายนา และที่สาธารณะของชุมชนเพื่อลดปัญหาฝนไม่ตกตามฤดูกาล ตลอดจนการฟื้นฟูป่าริมคลองพระสะทึงเพื่อชะลอการพังทลายของริมฝั่งคลอง โดยให้ชาวบ้านในชุมชนปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการพังทลายของดินในหน้าน้ำหลาก รวมถึงสนับสนุนกล้าไม้ปลูกบริเวณริมคลอง เพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ผลที่เกิดขึ้น คือ หน้าดินไม่ถูกซัดและตลิ่งไม่พังเมื่อเกิดน้ำหลาก* ไม่เพียงเท่านั้น ทางกลุ่มฯ ยังสนับสนุนให้ชุมชนตำบลวังใหม่ อนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชนเขาวังน้ำฝน บริเวณพื้นที่จำนวน ๕๒๐ ไร่ โดยให้พันธุ์ไม้และปุ๋ยเพื่อปลูกต้นไม้ทดแทนประมาณ ๑๒,๐๐๐ ต้น และร่วมมือกับวัดและชุมชน ดูแลรดน้ำ เฝ้าระวังจนป่าไม้ขึ้นได้เองตามธรรมชาติ

"เราได้แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร ด้วยการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้พลังงานแสงอาทิตย์ หรือ โซล่าเซลล์ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม โดยอบรมเชิงปฏิบัติการและสนับสนุนเงินทุนให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุน ได้ทำแผงระบบพลังงานจากโซล่าเซลล์ เพื่อใช้ในการเพาะปลูกทำเกษตร โดยปัจจุบันมีระบบสูบน้ำจากพลังงานแสงอาทิตย์ที่นำมาใช้ในการเกษตร ตลอดจนอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ที่สามารถช่วยประหยัดพลังงาน ลดต้นทุนค่าไฟฟ้าและเชื้อเพลิงได้อีกด้วย"

“ปลูกป่าเศรษฐกิจ” สร้างรายได้ ฟื้นวงจรชีวิตที่สมดุล

นอกจากปัญหาภัยแล้งที่ได้รับการแก้ไขไปแล้วนั้น อีกปัญหาสำคัญของชุมชนก็คือ การเกษตรกรรรมที่ยังใช้สารเคมีในการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวกันมาก ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นหนี้สินนายทุน ที่ดินถูกยึด ต้องเช่าที่ดินของตัวเองทำกิน เมื่อตั้งกองทุนฯในปี ๒๕๕๒ จึงพยายามให้ความรู้แก่คนในชุมชนได้เรียนรู้ถึงผลเสียจากการใช้สารเคมีเพาะปลูก และสอนให้รู้จักการทำเกษตรแบบอินทรีย์แทนการใช้สารเคมี โดยร่วมกันกำหนดแนวทางดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการมีส่วนร่วม เช่น ส่งเสริมให้ความรู้อบรมการทำปุ๋ยชีวภาพ สารไล่แมลงและการปลูกพืชผักแบบเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร ๒๐๐ ครอบครัว ๒๐๐ คน จาก ๑๔ หมู่บ้าน ซึ่งผลที่ได้ช่วยให้ต้นทุนทำเกษตรลดลงและคนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีขึ้น รวมถึงยังได้ส่งเสริมให้เกษตรกรทำนาข้าวอินทรีย์ ปลูกพืชผักอินทรีย์ไว้กินเองและขายแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวให้แก่สมาชิก และชาวบ้านกว่า ๑๘๐ ครอบครัว บนเนื้อที่ประมาณ ๓๐๐ ไร่ ซึ่งได้ช่วยให้สมาชิกเกษตรกรมีหนี้สินลดลง สุขภาพและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น ตลอดจนมีรายได้จากการขายข้าวอินทรีย์ โดยทางกองทุนฯ จัดทำตลาดชุมชนตำบลวังใหม่ขึ้น เพื่อเป็นแหล่งซื้อขายสินค้าเกษตรอินทรีย์ และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้วย

สิ่งสำคัญเพื่อแก้ปัญหาและลดพื้นที่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน คือ รณรงค์ให้ชุมชนหันมาปลูกป่าเศรษฐกิจชุมชน ทดแทนพืชไร่อย่างมันสำปะหลัง ซึ่งมีราคาตกต่ำอย่างมากและเป็นเหตุให้ที่ดินเสื่อมโทรม โดยเน้นส่งเสริมปลูกไผ่กิมซุง พืชเศรษฐกิจที่นอกจากช่วยฟื้นฟูสภาพป่าให้กลับมาสมบูรณ์ และให้ความร่มเย็นมากกว่าป่าทั่วไป ๓๕ เท่าแล้ว ยังสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนอย่างมั่นคงอีกด้วย

“แต่เดิมตำบลวังใหม่มีพื้นที่ปลูกอ้อย และมันสำปะหลังกว่า ๒ หมื่นไร่ เราได้ไปดูงานวิจัยและทดลองปลูกไผ่กิมซุง บนเนื้อที่ ๒๕ ไร่ เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ป่าไม้ชุมชน มีเกษตรกรและผู้สนใจเข้าเรียนรู้มากกว่า ๑,๐๐๐ คนต่อปี เพื่อให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรแบบผสมผสานแบบป่ากินและขาย อย่างเช่น ไผ่กิมซุง เนื่องจากไผ่กิมซุงเป็นพืชเศรษฐกิจที่ใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ตั้งแต่ขายหน่อเพื่อทำอาหาร ทำเฟอร์นิเจอร์จากต้นไผ่ แปรรูปเป็นชา หรือสร้างมูลค่าเพิ่มอื่น ๆ เช่น หน่อไม้ดองอัดกระป๋อง ตากแห้ง ซึ่งปัจจุบันเป็นพืชเศรษฐกิจที่ประเทศเพื่อนบ้านอย่างจีน กัมพูชาต้องการเป็นอย่างมาก”

นอกจากแนวทางการปลูกป่าชุมชน การแก้ปัญหาภัยแล้งเพื่อฟื้นฟูป่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กลับคืนมาแล้วนั้น นางศศิธร ยังกล่าวอีกว่า กองทุนฯ ยังให้ความสำคัญกับการจัดการขยะในชุมชน ด้วยการคัดแยกขยะแบบเปียก แบบแห้ง และแบบย่อยสลายได้ เช่น การนำพืชผักผลไม้ต่าง ๆ กลับมาทำปุ๋ยพืชสดหรือปุ๋ยชีวภาพ การคัดแยกขยะแห้ง หรือ ขยะรีไซเคิล เช่น ขวดพลาสติก กระดาษ โลหะ แก้ว ฯลฯ แล้วนำไปขาย หรือนำเอามาแปรรูป เช่น ตะกร้าสานจากถุงกาแฟ ทำให้จะได้ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่สามารนำไปขายสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในชุมชนได้ ส่วนขยะที่มีอันตรายจะใส่ถุงสีดำแยกต่างหาก และนำไปกำจัดตามวิธีที่ถูกต้อง เพื่อไม่ให้เป็นมลพิษต่อชุมชน ทั้งนี้ ในอนาคตกองทุนฯ จะจัดตั้ง **“ธนาคารขยะ”** ขึ้น เพื่อทำเป็นศูนย์เรียนรู้ ฝึกฝนให้เด็กและเยาวชนรู้ถึงคุณค่าของขยะ อีกด้วย

สำหรับทิศทางการดำเนินงานในอนาคต ประธานกองทุนฯกล่าวว่า กองทุนฯยังคงมุ่งเน้นให้ประชาชนได้เข้าถึงสวัสดิการชุมชนสู่สังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน เพื่อเป็นสังคมที่เข้มแข็งจากฐานรากตลอดจนพัฒนาพื้นที่การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คลองธรรมชาติที่ชุมชนมีส่วนร่วมดูแลรักษา และสนับสนุนครัวเรือนต้นแบบที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

"ผลที่เกิดขึ้นจากแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาตินี้เอง จะทำให้เกิดความยั่งยืนแก่ชุมชนอย่างแน่นอน เพราะได้สร้างให้เกิดป่าเศรษฐกิจชุมชนที่คนในชุมชนร่วมกันดูแลและรักษา ประชาชนมีรายได้จากอาชีพที่พึ่งพาตัวเองได้ ไม่มีการย้ายถิ่นฐาน รวมถึงการลด- ละ-เลิกสารเคมีที่ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพร่างกายที่ดี เกิดห่วงโซ่อาหารและวงจรชีวิตธรรมชาติที่สมดุลกลับคืนมา" นางศศิธร กล่าว

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลวังใหม่ อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว จึงถือเป็น **"ชุมชนต้นแบบ"** ของการบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งสู่การกินดี อยู่ดี มีสุข และสามารถนำมาเป็นแบบอย่างให้แก่องค์กรสวัสดิการชุมชนอื่นต่อไป

๔.๘ กรณีศึกษาที่ ๘.

กองทุนสามัคคี ตุ้มโฮม (อุดรธานี)

๑. ที่มาและความสำคัญ

บ้านโคกล่าม หมู่ที่ ๓ และบ้านแสงอร่าม หมู่ที่ ๑๑ ตำบลกุดหมากไฟ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่ดำเนินการ "โครงการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนอ่างเก็บน้ำห้วยคล้ายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" ซึ่งดำเนินการโดยมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีและชาวบ้านในพื้นที่ โดยได้เริ่มโครงการเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้โครงการมีเป้าหมายส่งเสริมให้ชุมชนมีการพัฒนากลุ่มองค์กรต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านลดภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็น รวมถึงให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับชาวบ้านที่ต้องการร่วมกันในการแก้ปัญหา พัฒนาหมู่บ้าน เน้นการพึ่งพาตนเอง การสร้างงาน สร้างรายได้ในชุมชน ลดรายจ่าย

ต่อมาเกิดการพัฒนากลุ่ม/กองทุนต่าง ๆ ในพื้นที่ ส่วนใหญ่ก่อเกิดมาจากปัญหาสถานการณ์ หรือประเด็นที่ชุมชนมีความต้องการที่จะแก้ไข จากการวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มด้านการบริหารจัดการ พบว่า จุดแข็ง คือ มีการประชุมนำเสนอติดตามการทำงาน ส่วนใหญ่มีการจัดทำบัญชีอย่างต่อเนื่อง มีทุนเดิมในการสนับสนุนการดำเนินงานกลุ่ม จุดอ่อน คือ คณะกรรมการต้องรับผิดชอบภาระงานหลายอย่าง สมาชิกไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่ม ไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วม ยังไม่มีการบริหารจัดการแบบเชื่อมโยงกันทั้ง ๑๐ กลุ่ม โอกาส คือการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ภาวะคุกคาม ด้านภาวะทางเศรษฐกิจที่ทำให้คนต้องทำงานเพื่อรายได้สูงขึ้น แกนนำชาวบ้านจึงได้สร้างเป้าหมายการพัฒนาด้านคน/องค์กรขึ้นมา

เป้าหมายการบริหารกลุ่มองค์กรในชุมชนอย่างยั่งยืนการช่วยเหลือพึ่งพากันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน โดยสร้างกองทุนรวมชุมชน สู่การช่วยเหลือพึ่งพากันของทุกกลุ่ม เพื่อเป็นศูนย์กลางการช่วยเหลือพึ่งพากันของทุกกลุ่ม มีข้อเสนอแนะให้จัดทำโครงการกองทุนสามัคคีตุ้มโฮม

เพื่อช่วยเหลือพึ่งพากันและกันของกลุ่มกองทุนชุมชน มีการช่วยเหลือกลุ่มกองทุนชุมชนด้านเงินทุนโดยการกู้ยืมปลอดดอกเบี้ย รวมถึงพัฒนาศักยภาพ ติดตามประเมินผล และสร้างเครือข่าย

ทั้งนี้เป้าหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการวิจัยท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน เรื่อง แนวทางการสร้างความเข้มแข็งคนและกลุ่ม/กองทุนในชุมชน เพราะในอดีต ผู้คนมีวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกัน มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม สังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คนมีจิตใจดีงามช่วยเหลือกัน ซึ่งปัจจุบันเป็นสังคมที่สนใจแต่ตนเองมากขึ้นโดยให้ความสำคัญกับชุมชนหรือส่วนรวมน้อยลง การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมชุมชน เช่น จำนวนคนเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนลดลงโดยเฉพาะเยาวชน เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลต่อการขับเคลื่อนงานในชุมชน รวมถึงความเข้มแข็งของชุมชนด้วย จึงนำเป้าหมายและวิจัยดังกล่าวบูรณาการร่วมกัน

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานหรือการบริหารจัดการกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น คือ มีการสร้างความเข้าใจบทบาทหน้าที่คณะกรรมการ การประชุมติดตามการดำเนินงาน และการทำระบบบัญชีที่โปร่งใสตรวจสอบได้ มีการพัฒนาศักยภาพผู้นำและคณะกรรมการ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่หลากหลาย อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งกลุ่ม/องค์กรชุมชน การหนุนเสริมกันระหว่างกลุ่มโดยกลุ่มเข้มแข็งช่วยเหลือกลุ่มอ่อนแอ นอกจากนี้ยังได้เสนอให้มีการขยายผลกิจกรรมให้กับกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ในชุมชน เช่น คนจน คนยากลำบาก รวมถึงจัดสวัสดิการในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และการมีระบบพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือ สนับสนุนการดำเนินงาน เพราะชาวบ้านยังคงต้องการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก

จากผลการศึกษาดังกล่าวในด้านการขยายผลกิจกรรมสู่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนจนยากลำบาก ให้สามารถมีส่วนร่วมกับชุมชน เกิดการพัฒนางาน สร้างรายได้เสริมในชีวิต พัฒนาตนเองไปสู่การพึ่งตนเองตามวิถีพอเพียงได้ จึงเกิดการจัดตั้ง “กลุ่มกองทุนตุ้มโฮมสามัคคี” เพื่อผู้ยากลำบากและเด็ก เยาวชนในชุมชน

๒.วัตถุประสงค์

๑) เพื่อสนับสนุนทุนในการประกอบอาชีพแก่คนที่ยากลำบาก มีความขยัน และมีความรับผิดชอบ

๒) เพื่อสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่ยากลำบาก มีความขยัน และรับผิดชอบ และส่งเสริมการสร้างรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

๓.วิธีการ/กระบวนการดำเนินงาน

๑) การสร้างการรับรู้ในชุมชน จัดทำตัวชี้วัด และค้นหากลุ่มเป้าหมายโดยประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายในชุมชน หรือการบอกต่อ/เล่าสู่กันฟัง

๒) คณะกรรมการค้นหากลุ่มเป้าหมายตามตัวชี้วัด อย่างน้อย ๑ คน โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ พร้อมทั้งถ่ายรูปบ้านมาประกอบ เพื่อนำมาคัดเลือกร่วมกันในการประชุมครั้งต่อไป

๓) คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายและจัดทำแผนกิจกรรมส่งเสริมอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตรแบบพอเพียง เช่น การปลูกผัก เลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงปลา เลี้ยงจิ้งหรีด เป็นต้น

๔) กลุ่มเป้าหมายดำเนินกิจกรรมตามแผน โดยมีคณะกรรมการติดตามกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง ประชุมสรุปผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และกลุ่มเป้าหมายคืนเงินแก่กองทุนฯ

๔. แนวทางสนับสนุน

๑) เป็นลักษณะการมอบทุนในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้เสริมให้แก่คนยากจน หรือครอบครัวที่ยากลำบาก และเด็กและเยาวชน ที่มีความขยัน มีคุณธรรมจริยธรรม

๒) การสร้างตัวชี้วัดผู้ยากลำบากในชุมชน โดยคณะกรรมการกองทุนฯ ที่มีส่วนร่วมจากชุมชน โรงเรียน รพ.สต. เทศบาลฯ มีการสรุปตัวชี้วัดดังนี้

- ความยากจน (ที่อยู่อาศัย ,รายได้,ที่ทำกิน,ขาดโอกาสต่าง ๆ)
- มีความขยัน (ทำอย่างต่อเนื่อง ,ตั้งใจทำจริง)
- ความซื่อสัตย์ คุณธรรม จริยธรรม
- เน้นกิจกรรมเสริม พออยู่พอกิน ประหยัด (เกษตรพอเพียง ไม่ใช้สารเคมี)
- ไม่กู้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น (ส่งลูกเรียน,ใช้หนี้ฯ) เน้นมีอาชีพในชุมชน

๓) การมอบทุนแก่คนยากจน หรือครอบครัวที่ยากลำบาก

- จำนวน ๕ คน (ครอบครัว)
- ทุนละไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท รวม ๕๐,๐๐๐ บาท
- คืนทุนภายใน ๑ - ๓ ปี อย่างน้อยปีละ ๓,๐๐๐ หรือเมื่อมีผลผลิต

(ปีแรก ๓,๐๐๐ ,ปีที่สอง ๓,๐๐๐ , ปีที่สาม ๔,๐๐๐)

- ดอกเบี้ยร้อยละ ๒ บาทต่อเงินทั้งหมด (คิดครั้งเดียว, หักทันที)
- ในกรณีที่เป็นคนพิการ หรือมีสุขภาพไม่แข็งแรง ไม่คิดดอกเบี้ย โดยการคืนเงินเช่นเดียวกัน
- กรณีเสียชีวิตระหว่างคืนเงินทุน ครอบครัวของผู้ยากลำบากไม่ต้องชำระเงินทุนคืนกองทุนฯ
- หากเกิดปัญหาการคืนเงินทุนให้คณะกรรมการพิจารณาร่วมกันตามความเหมาะสม

๔) การมอบทุนแก่เด็กและเยาวชน

- จำนวน ๑๐ คน (ครอบครัว)
- ทุนละไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท รวม ๕,๐๐๐๐ บาท
- เป็นทุนลักษณะให้เปล่า
- ให้พ่อแม่/ผู้ปกครองให้การสนับสนุน และทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็ก

๔.๙ กรณีศึกษาที่ ๙.

โครงการ “คู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้จน คนขอนแก่น”

๑) หลักการ

โครงการ “คู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้จน คนขอนแก่น” เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดขอนแก่นอย่างบูรณาการ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวขอนแก่นของครัวเรือนที่ยากจน ให้พ้นความยากจน โดยใช้รูปแบบประชารัฐและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะในอนาคต

๒) เป้าหมาย

เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น จำนวน ๑,๑๗๔ ครัวเรือน ใน ๒๖ อำเภอ ครัวเรือนเหล่านี้มีรายได้เฉลี่ยจำนวน ๓๘,๐๐๐ บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งถือว่าตกเกณฑ์ จปฐ.

๓) การดำเนินงาน

๓.๑) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ จปฐ. จำนวน ๑,๑๗๔ ครัวเรือน จำแนกเป็นครัวเรือนที่สามารถพัฒนาได้ ๖๖๑ ครัวเรือน ครัวเรือนที่ต้องให้การสงเคราะห์ ๕๑๓ ครัวเรือน

๓.๒) มีคำสั่งจังหวัดขอนแก่นที่ ๓๐๙๑/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๒ เรื่อง คณะทำงานขับเคลื่อนโครงการ “คู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้จน คนขอนแก่น” ประกอบด้วยคณะทำงาน ๒ คณะ คือ

๓.๒.๑) คณะทำงานการขับเคลื่อนโครงการ โดยมีรองผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานคณะทำงาน มีปลัดจังหวัดเป็นรองประธานฯ

คณะทำงาน จะประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการทั้งหมดในจังหวัด หัวหน้าสถานศึกษา ได้แก่ อธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น รวม ๓๔ หน่วยงาน โดยมีพัฒนาการจังหวัดเป็นคณะทำงานและเลขานุการ

มีหน้าที่ในการดำเนินงานตามโครงการ ๑ และประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยพร้อมสรุปรายงานผลการดำเนินงาน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคให้กับ “ศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบท” ทราบทุกราย

๓.๒.๒ คณะทำงานสนับสนุนและกำกับติดตามการดำเนินงานมี ๖ คณะย่อย คือ

๓.๒.๒.๑) ด้านการพัฒนาอาชีพและรายได้ ประกอบด้วยหน่วยงานหลัก ๆ คือ เกษตรจังหวัด พัฒนาการจังหวัด ประถมศึกษาจังหวัด ปฏิรูปที่ดินจังหวัด โดยมีเกษตรกรเป็นหัวหน้าคณะทำงาน และมีนักวิชาการเกษตรที่ได้รับมอบหมายเป็นคณะทำงานและเลขานุการ มีหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือด้านการพัฒนาอาชีพ รายได้และการจ้างงานให้แก่ครัวเรือนที่ยากจน

๓.๒.๒.๒) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ประกอบด้วยพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด (พมจ.) นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด นายก อบจ. ท้องถิ่นจังหวัด โดยมี พมจ. เป็นประธานคณะทำงาน และมีนักพัฒนาสังคมที่ได้รับมอบหมายเป็นคณะทำงานและเลขานุการ โดยมีหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ในครัวเรือน คนยากจนทั้งด้านสุขภาพอนามัย สวัสดิการการดูแลช่วยเหลือ

๓.๒.๒.๓) ด้านการแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือน และเงินทุนประกอบอาชีพ ประกอบด้วย ปลัดจังหวัดขอนแก่น เป็นประธานคณะทำงาน

คณะทำงานประกอบด้วย หัวหน้าสำนักงานจังหวัด คลังจังหวัด ผู้อำนวยการออมสินภาค ๑๑ ผู้จัดการ ธกส. โดยมีเจ้าพนักงานปกครองที่ได้รับมอบหมายเป็นคณะทำงานและเลขานุการ

คณะทำงานมีหน้าที่แก้ไขปัญหา และบรรเทาความเดือดร้อนหนี้นอกระบบการบริหารจัดการหนี้ครัวเรือนสนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพ ดอกเบี้ยต่ำและการออม

๓.๒.๒.๔) ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการตลาด มีประธานหอการค้าจังหวัดขอนแก่น เป็นหัวหน้าคณะทำงาน, ประธานสภาอุตสาหกรรมเป็นคณะทำงาน มีเจ้าหน้าที่หอการค้าเป็นเลขานุการ

คณะทำงานมีหน้าที่ให้การสนับสนุนในการทำงาน ข้าราชการคู่เสี่ยวและครัวเรือนยากจนด้านการตลาด การเป็นแหล่งรับซื้อและกระจายผลผลิตครัวเรือน การจ้างงาน การรับงานไปทำที่บ้าน

๓.๒.๒.๕) ด้านการประชาสัมพันธ์โดยมีประชาสัมพันธ์จังหวัดเป็นหัวหน้าคณะทำงานมีหน้าที่ในการสร้างการรับรู้ เผยแพร่ข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ

๓.๒.๒.๖) ด้านที่ปรึกษาวิชาการ มีอธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นประธานคณะทำงานมีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำช่วยเหลือการแก้ไขปัญหาความยาก จนแก่ข้าราชการคู่เสี่ยว

๓.๓) มีคำสั่งให้ข้าราชการจากทุกหน่วยงานในแต่ละอำเภอจับคู่โดยข้าราชการ ๑ คน ดูแล ๒ ครัวเรือนในการดำเนินงานให้เน้นการบูรณาการ ๔ กระบวนงานคือ

๑. ชี้เป้าชีวิต

๒. จัดทำเข็มทิศชีวิต

๓. บริหารจัดการชีวิต

๔. ดูแลชีวิต

๓.๔) มีการจัดประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานและศึกษาวิธีการแก้ปัญหาความยากจนจากประเทศจีนโดยศึกษาวิธีการจากเขตปกครองตนเอง กว่าง ซี จ้วง และวางแผนการขับเคลื่อนงานโดยมีพัฒนาการจังหวัดเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน

๔) ผลการดำเนินงาน

โครงการฯ เริ่มดำเนินงานเมื่อ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๒ ปัจจุบันยังคงดำเนินการอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดขอนแก่น เช่น ที่อำเภอเขาสวนกวางมีข้าราชการคู่เสี่ยว ๓๙ คนดูแลครัวเรือนยากจน ๗๒ คนโดยข้าราชการมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำส่งเสริมการพัฒนาและดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนแก่ครัวเรือนเป้าหมายที่ตนเองรับผิดชอบ รวมทั้งประสานสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาเป็นรายครัวเรือน

บทที่ ๕
วิเคราะห์ สรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ วิเคราะห์เปรียบเทียบ ๙ กรณีศึกษา

ตารางที่ ๖ สรุปเปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษา ๙ กรณี

กรณีศึกษา	ผู้ริเริ่ม/ผู้สนับสนุน	พื้นที่ดำเนินการ	แนวคิด-แนวทางสำคัญ	ผลสำเร็จ/บทเรียนรู้	หมายเหตุ
๑. หมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อสังคม	สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (NIA)	- ชุมชนจะรัง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี - ชุมชนเฉลิม อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส - ชุมชนแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	- กระบวนการมีส่วนร่วมบนข้อมูลภูมิปัญญาชุมชนและทุนทางสังคม - ส่งเสริมการแปรรูปการเกษตร - พัฒนารูปแบบการใช้พลังงานทดแทน - พัฒนาองค์ความรู้ - หนุนเสริมงบประมาณ (๑๑๕ โครงการ ๑๑๖ ล้านบาท) - มีนักวิชาการผู้รู้เป็นพี่เลี้ยงแนะนำ	- นวัตกรรม การตลาดสินค้าชุมชน,การเงิน,การจ้างงานและสวัสดิการสังคม - นวัตกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร - นวัตกรรมพลังงานทดแทน - นวัตกรรมแปรรูปกาแฟ/นวัตกรรมการบริหารจัดการน้ำ - นวัตกรรมท่องเที่ยวชุมชน-วัฒนธรรม	

กรณีศึกษา	ผู้ริเริ่ม/ผู้สนับสนุน	พื้นที่ดำเนินการ	แนวคิด-แนวทางสำคัญ	ผลสำเร็จ/บทเรียนรู้	หมายเหตุ
๒. SME แก้จนที่แม่ฮ่องสอน	สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขยาดย่อม (สสว.) ตามข้อสั่งการของ ครม.สัญจร	- เครือข่าย SME / ชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน	- พัฒนาเพิ่มพูนมูลค่าผลิตภัณฑ์การเกษตร : กล้วยตาก กาแฟ กระเทียม (๕ กลุ่มชุมชน) - วิจัย/พัฒนาการปลูก “พืชบุก” - ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร - ส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากพืชอาหารการเกษตรครบวงจร	- ส่งเสริม SME ด้วย R+D ครบวงจร - ยกระดับการผลิตเพิ่มมูลค่า - แปรรูปกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ - แปรรูปผลผลิตงานเกษตร/ไผ่กิมซุง - พัฒนาศักยภาพผู้เลี้ยงไก่/แพะ - พัฒนาช่องทางการตลาด	
๓. ชุมชนพอเพียงสระแก้ว	กรม พช.ส่งเสริม/องค์กรชุมชนดำเนินการ/โครงการหมู่บ้านชายแดนเข้มแข็ง	หมู่บ้านโสนน้อย ตำบลท่าข้าม อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว	- ใช้ปรัชญาเศษรฐกิจพอเพียงแก้ยากจน ยาเสพติดชุมชนมีความสุขเข้มแข็ง (บูรณาการ) - แบ่งโซนใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินมีแหล่งน้ำ/ปลอดภัยแล้ง		
๔. ชุมชนเข้มแข็งบ้านขาม	กรม พช.ส่งเสริม/องค์กรชุมชน “กลุ่มออมทรัยพ์เพิ่มการผลิต” ดำเนินการ	ชุมชนบ้านขาม ตำบลมะขาม จังหวัดชัยภูมิ	- ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ สร้างทุนการเงินในชุมชน - ยืมเงิน ต้องปลูกต้นไม้ (๑ คน ๑ สัญญา) - ลานตากผลผลิตการเกษตร/เป็นตลาดกลางรับซื้อผลผลิต		

กรณีศึกษา	ผู้ริเริ่ม/ผู้สนับสนุน	พื้นที่ดำเนินการ	แนวคิด-แนวทางสำคัญ	ผลสำเร็จ/บทเรียนรู้	หมายเหตุ
๕. ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลเขาซก จังหวัดชลบุรี	ชุมชนริเริ่ม/รัฐสนับสนุน	- ตำบลเขาซก อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี	- ยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง - สร้างโอกาสการมีงานทำแก้ผู้ยากไร้ - ฝึกอาชีพ เพิ่มรายได้-น้ำหมักชีวภาพ, ผลิตของใช้ครัวเรือน, สานตะกร้าพลาสติก - แก้ยากจนและหนี้นอกระบบ		
๖. รัฐบาลชุมชนบ้านดอนศาลเจ้า (สุพรรณบุรี)	ผู้นำชุมชน	บ้านดอนศาลเจ้า ม.๑๓ ตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี	- ตั้งรัฐบาลชุมชน (คณะรัฐมนโท), แบ่งหน้าที่ดูแลแบบกระทรวง ๖ กระทรวง, กลาโหม มหาดไทย สาธารณสุข ศึกษาและสิ่งแวดล้อม -จิตสำนึกพึ่งตนเอง - แผนชุมชน - พัฒนาวิสาหกิจชุมชน PGS / เครือข่ายเกษตรอินทรีย์	- ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิต - จำลองการจัดตั้งรัฐบาล - ดนตรีหรรษา - กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพึ่งตนเอง/กองทุนสหกรณ์ - ระบบชลประทานชุมชน	

กรณีศึกษา	ผู้ริเริ่ม/ผู้สนับสนุน	พื้นที่ดำเนินการ	แนวคิด-แนวทางสำคัญ	ผลสำเร็จ/บทเรียนรู้	หมายเหตุ
๗. กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลวังใหม่ (สระแก้ว)	เครือข่ายผู้นำกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล	ตำบลวังใหม่ อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว	- รณรงค์ปลูกป่าเศรษฐกิจชุมชน (ไผ่กมซุง) ทดแทนไม้มันสัมปะหลัง/๒๐,๐๐๐ ไร่) - กองทุนฯ จัดการขยะชุมชน/ธนาคารขยะ - กองทุนฯ สร้างการเข้าถึงสวัสดิการชุมชน, ไม่ทอดทิ้งกัน	- ชุมชนต้นแบบจัดการสิ่งแวดล้อม	
๘. กองทุนสามัคคีตุ้มโชม (อุดรธานี)	มูลนิธิปิดทองหลังพระ/อบจ./ชาวบ้านในพื้นที่	บ้านโคกล่าม ม.๓, บ้านแสงอร่าม ม.๑๑ ตำบลกุดมะไฟ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี	- R+D ที่องค์กร GSO (มูลนิธิริเริ่ม/อบจ.สนับสนุน) - ส่งเสริมชุมชน พัฒนากลุ่มพึ่งตนเอง ลดรายจ่าย สร้างงาน สร้างรายได้ พึ่งตนเอง ชุมชนเข้มแข็ง - กองทุนสนับสนุนทุนประกอบอาชีพแก่คนยากลำบาก - กองทุนสนับสนุนการศึกษานักเรียนที่ยากจน-ขยัน-รับผิดชอบ		
๙. โครงการ “คู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้จน คนขอนแก่น”	ผู้ว่าราชการจังหวัด	จังหวัดขอนแก่น		- จัดประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานและศึกษาวิธีการแก้ปัญหาความยากจนจาก	

กรณีศึกษา	ผู้ริเริ่ม/ผู้สนับสนุน	พื้นที่ดำเนินการ	แนวคิด-แนวทางสำคัญ	ผลสำเร็จ/บทเรียนรู้	หมายเหตุ
				ประเทศจีนโดยศึกษาวิธีการจากเขตปกครองตนเอง กว่าง ซี จ้วง และวางแผนการขับเคลื่อนงานโดยมีพัฒนาการจังหวัดเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน - โครงการฯ เพิ่งเริ่มดำเนินงานเมื่อ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๒ ปัจจุบันยังคงดำเนินการอยู่ในพื้นที่ต่างๆของจังหวัดขอนแก่น เช่น ที่อำเภอเขาสวนกวางมีข้าราชการคู่เสี่ย ๓๙ คนดูแลครัวเรือนยากจน ๗๒ คนโดยข้าราชการมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำส่งเสริมการพัฒนาและดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนแก่ครัวเรือนเป้าหมายที่ตนเองรับผิดชอบ รวมทั้งประสานสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาเป็นรายครัวเรือน	

๕.๑.๑ ประเด็นวิเคราะห์

- ตัวอย่างแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนในระดับจุลภาค ทั้ง ๙ รูปแบบ เป็นจุดเรียนรู้ความสำเร็จเล็ก ๆ จากการลงมือทำงานในระดับพื้นที่ ซึ่งยังมีตัวอย่างที่ดี ๆ อีกมากมายที่แฝงฝังตัวอยู่ตามชุมชนท้องถิ่นในทุกภูมิภาค แต่ละโมเดลต่างมีจุดแข็งและข้อจำกัดอยู่ในตัว การนำไปใช้ต้องการความเข้าใจในแก่นของแนวคิด วิธีการและบริบทเฉพาะของแต่ละที่อย่างเหมาะสม รวมทั้งการออกแบบใหม่ (Redesign) โดยปรับให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ใหม่
- ในแง่ผู้ริเริ่ม กรณีศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นการริเริ่มโดยหน่วยงานส่วนกลาง จึงมีลักษณะกำหนดจากบนลงล่าง Top Down เช่น สถาบัน NIA สสว. กรม พช. ในกรณีที่ ๑ กรณีที่ ๒ กรณีที่ ๓ และ ๔ หรือเป็นการริเริ่มของ NGO หรือองค์กรภาคประชาสังคมจากภายนอกโดยความร่วมกับท้องถิ่น (อบจ.) ในกรณีที่ ๘ และจากผู้ว่าราชการจังหวัด ในกรณีที่ ๙ อย่างไรก็ตามมีบางกรณีที่ริเริ่มโดยชุมชนและเครือข่ายชุมชนเอง เป็นลักษณะ Bottom Up ได้แก่ กรณีที่ ๕ กรณีที่ ๖ และกรณีที่ ๗
- ในมิติของการกำหนดเป้าหมายการแก้ปัญหาความยากจนอย่างเฉพาะเจาะจง เกือบทั้งหมดล้วนเป็นการแก้ปัญหาในระดับ **"ภาพรวม"** ของกลุ่มและชุมชน ยกเว้นกรณีที่ ๙ โครงการผูกเสี่ยวเกี่ยวก้อยฯ ของจังหวัดขอนแก่นเท่านั้น ที่กำหนดเป้าหมายระดับครัวเรือนที่ยากจนอย่างเฉพาะเจาะจง ซึ่งน่าจะได้รับอิทธิพลจากต้นแบบการแก้ปัญหาแบบมุ่งเป้าหมายของประเทศจีน
- ในมิติของเครื่องมือหลักที่ใช้ในการขับเคลื่อน มักขึ้นกับว่าหน่วยงานพี่เลี้ยงเป็นใครใครเป็นผู้ริเริ่มพัฒนารูปแบบการดำเนินงาน ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก เป็นการริเริ่มจากหน่วยงานและองค์กรภายนอกชุมชน ซึ่งมีสถานะที่เหนือกว่าชุมชนในทุกด้าน เครื่องมือที่ใช้ในการขับเคลื่อนโครงการจึงเป็นเรื่องของเทคโนโลยี องค์ความรู้วิชาการสมัยใหม่ รวมทั้งงบประมาณและเงินทุนต่าง ๆ ได้แก่กรณีที่ ๑ กรณีที่ ๒ กรณีที่ ๓ กรณีที่ ๔ กรณีที่ ๘ และกรณีที่ ๙ ส่วนกรณีศึกษาส่วนที่เหลือเป็นความริเริ่มด้วยตนเองของชุมชน ชาวบ้าน มักจะใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านและฐานทุนของชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน ได้แก่ กรณีที่ ๕ กรณีที่ ๖ และกรณีที่ ๗
- ในมิติของความต่อเนื่อง การขับเคลื่อนที่ครบวงจร และการพึ่งตนเองได้ มักพบว่ากลุ่มที่ชาวบ้านริเริ่มเองจะดำเนินการกันไปแบบช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไป ไม่มีกำหนดเวลามาเป็นตัวเร่ง แต่มักจะยืนระยะได้อย่างยาวนานและมีความต่อเนื่อง ผิดกับกลุ่มที่เกิดจากความปรารถนาดีขององค์กรภายนอก ซึ่งมักจะมาด้วยความมุ่งมั่นที่อยากเห็นผลงานเร็ว ด้วยข้อกำหนดระยะเวลาตามเงื่อนไขโครงการและงบประมาณจากแหล่งทุน กรณีศึกษาในกลุ่มนี้มักบังเกิดผลสำเร็จที่สามารถนำมาประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานของหน่วยงานได้อย่างรวดเร็ว แต่เมื่อพี่เลี้ยงจากไปก็มักกลายเป็นอดีต
- การจับคู่ช่วยแก้ปัญหาความยากจนแบบโมเดลของประเทศจีน ซึ่งในกรณีโครงการคู่เสี่ยวเกี่ยวก้อย แก้จนคนขอนแก่น ได้นำมาปรับประยุกต์ใช้ในบริบทของจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยนับเป็นความริเริ่มที่น่าสนใจ แต่เนื่องจากเป็นระยะที่เพิ่งเริ่มโครงการ จึงยังไม่สามารถบอกได้ว่าจะประสบความสำเร็จหรือมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และจะแก้ไขอย่างไร ส่วนกรณีอื่น ๆ มิได้มี Concept การแก้จนอย่างมุ่งเป้าเฉพาะดังกล่าว

- อย่างไรก็ตามจากตัวอย่างในกรณีที่ ๙ ทำให้ได้เรียนรู้ว่า แท้ที่จริงแล้ว ลักษณะการจับคู่ระหว่างคนแข็งแรงกับผู้อ่อนแอ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนในประเทศไทย อาจมีความเป็นไปได้ในหลายลักษณะ ทั้งแบบปัจเจก (คนแข็งแรง) กับปัจเจก (ผู้อ่อนแอ) ครอบครัวกับครอบครัว กลุ่มกับปัจเจก/ครอบครัว องค์กร/สถาบันกับปัจเจก/ครอบครัว ฯลฯ

๕.๒ ปัจจัยความสำเร็จของการแก้ไข/ลดปัญหาความยากจน

๕.๒.๑ การตื่นรู้ของประชาชน การที่ประชาชนมีความตื่นรู้และกล้ารักษาผลประโยชน์ส่วนรวมนั้น ย่อมทำให้รัฐต้องระมัดระวังในการกำหนดนโยบายที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชน สามารถทำให้ประโยชน์ไปตกอยู่กับประชาชนอย่างทั่วถึง ไม่ใช่ไปตกกับกลุ่มผลประโยชน์ หรือพวกพ้องผู้บริหารท้องถิ่นต่อไป

๕.๒.๒ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และภาคี การมีส่วนร่วมในการวางแผน ในการระบุปัญหา ในการตัดสินใจ ในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมประเมินผล รวมถึงการมีกติกา ข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชน

๕.๒.๓ การมีผู้นำชุมชน แกนนำ กลุ่มแกนนำชุมชนที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทำงานอย่างต่อเนื่อง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานภาคีหลายฝ่ายเข้ามาเสริมหนุนการพัฒนา

๕.๒.๔ การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญ นำมาใช้ได้ผลกับการพัฒนาอาชีพโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเกษตร สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์

๕.๒.๕ การกำหนดนโยบายแบบมีส่วนร่วม นโยบายที่ดี จะต้องเป็นนโยบายที่มีองค์ประกอบเช่น ความจริงใจ โปร่งใส และประชาชนเป็นศูนย์กลาง ความเป็นธรรมทางสังคม และความร่วมมือจากชุมชน

๕.๒.๖ การกระจายทรัพยากร การกระจายรายได้ การกระจายสินทรัพย์ให้เข้าสู่พื้นที่เป้าหมายตามสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่

๕.๒.๗ การใช้ข้อมูลความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักวิชาการจากสถาบันวิชาการ ความรู้ใหม่ ๆ การใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมช่วยพัฒนาต่อยอดการประกอบอาชีพ

๕.๒.๘ การขจัดปัญหาคอรัปชั่น ใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นเครื่องมือในการขจัดปัญหาคอรัปชั่นจะช่วยให้ปัญหาความยากจนได้รับการแก้ไขถึงกลุ่มเป้าหมาย

๕.๓ บทสรุป

จากบริบทความยากจนของประเทศไทย รายภาค/จังหวัด กับแนวนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนในกรณีศึกษาพื้นที่รูปธรรมการแก้ปัญหาความยากจนในระดับชุมชน จะเห็นได้ว่า เรามีองค์ความรู้ ประสบการณ์และภูมิปัญญาที่มีความหลากหลายในรูปแบบและวิธีการ ทั้งแบบที่ชุมชนลุกขึ้นมาจัดการตนเอง เช่นที่บ้านดอนศาลเจ้า หรือแบบที่ได้รับการหนุนเสริมจากสถาบันการเงินหน่วยงานด้านวิชาการ ภาคประชาสังคม หรือจากการหนุนเสริมการฝึกอาชีพโดยหน่วยงานภาครัฐ ทั้งกรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ สำนักส่งเสริมวิสาหกิจสังคมขนาดกลางและขนาดย่อม โดยใช้พื้นที่ระดับชุมชน หมู่บ้าน ในจังหวัดที่มีความยากจนที่สุดในประเทศไทย อย่างแม่ฮ่องสอนและจังหวัดที่ติด ๑ ใน ๑๐ อันดับความยากจนเช่น ที่สระแก้ว ดังกล่าวเป็นพื้นที่ปฏิบัติการ

เมื่อประกอบเข้ากับการที่รัฐบาลมีข้อมูลผู้มีรายได้น้อย คนยากจนที่เข้าโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (TPMap) ถือเป็นการจัดทำฐานข้อมูลคนยากจนที่เป็นข้อมูลจริง สิ่งเหล่านี้ควรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการนำมาทบทวนและพิจารณาแนวทางและนโยบายการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนที่สามารถมุ่งเป้าแบบเฉพาะเจาะจงได้ตรงเป้ามากยิ่งขึ้น

การเลือกใช้รูปแบบและวิธีการดำเนินการที่เหมาะสม จากตัวอย่างความสำเร็จของพื้นที่รูปธรรมระดับหมู่บ้าน ชุมชน ที่มีอยู่จริงในพื้นที่ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบ และปัจจัยความสำเร็จของการแก้ปัญหาความยากจน น่าจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างยั่งยืน

๕.๔ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ประเทศไทยมีความเคลื่อนไหวเรื่องชุมชนเข้มแข็งและเศรษฐกิจพอเพียงมาอย่างยาวนานร่วม ๔ ทศวรรษ จึงมีรูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนในระดับจุลภาคที่สามารถนำใช้เป็นกรณีศึกษาอย่างหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ในทุกภูมิภาคของประเทศ จำนวนนับพันนับหมื่นตัวอย่าง แต่ยังขาดกลไกที่ไปสนับสนุนส่งเสริมด้วยความเข้าใจและตั้งใจมุ่งมั่น คงมีแต่หน่วยงานราชการที่เข้าไปทำงานตามภารกิจขององค์กร ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้มักมีข้อจำกัดด้วยเงื่อนไขของระยะเวลาตามรอบปีงบประมาณ และการกำหนดตัวชี้วัดเป้าหมายมาจากหน่วยเหนือ จึงทำให้ในที่สุดมักเกิดภาวะที่หน่วยราชการเข้าไปทำแบบฉาบฉวย เพียงเพื่อนำผลงานไปใช้ประโยชน์สำหรับรายงานต่อหน่วยงาน ต้องเร่งสร้าง เร่งทำ โดยมิได้เป็นผลงานที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ลองทำหรือลองผิดลองถูกของชุมชน จึงไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ชุมชนไม่เกิดองค์ความรู้จากการปฏิติด้วยตนเอง ในที่สุดจึงมักไม่ยั่งยืน

จึงควรที่รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะได้ทบทวนในเรื่องแนวคิด แนวทาง หลักการทำงานสนับสนุนชุมชนเข้มแข็งกันอย่างจริงจัง

- หน่วยงานรัฐมีจุดแข็งในเรื่องอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ทรัพยากร องค์ความรู้ เทคโนโลยี และงบประมาณ สามารถทำงานในลักษณะวงกว้าง เป็นระบบแบบแผนและในมิติภาพรวม (มหภาค) แต่มีข้อจำกัดในด้านรับผิดชอบปริมาณงานที่มีขอบเขตกว้างมากจนมักมีข้อจำกัดในการดูรายละเอียดในเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะในจุดเล็ก ๆ ที่มีปัญหาความละเอียดอ่อนและเข้าถึงยาก ส่วนองค์กรภาคประชาสังคม หรือองค์กรพัฒนาเอกชนอิสระ (เอ็นจีโอ) มีจุดแข็งในการทำงานเชิงคุณภาพในจุดเล็ก ๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและต้องการเวลา ความอดทนและความละเอียดอ่อน

- ในยุคหลังการระบาดใหญ่ของ COVID-๑๙ มีผู้คาดการณ์ว่าจะมีผู้รับผลกระทบไม่ต่ำกว่า ๓๐ ล้านคนและมีคนจนในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอีก ๑๐ ล้านคน

จึงน่าจะถึงเวลาที่ต้องสร้างกระบวนการทำงานแบบ "พันธมิตรการพัฒนาที่ยั่งยืน" ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความยากจนและผู้รับผลกระทบจากสถานการณ์พิบัติภัยต่าง ๆ

- รูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนในระดับจุลภาค กรณีศึกษาทั้ง ๙ นี้ เป็นตัวอย่างที่ยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า "เราทำได้" "คนไทยทำได้" "ประชาชนทำได้" ขอเพียงรัฐบาลและหน่วยราชการปรับเปลี่ยนมุมมอง เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคประชาสังคมได้แสดงบทบาทอย่างเป็นอิสระและเต็มศักยภาพ ภาครัฐควรเปลี่ยนไปเล่นบทบาทใหม่ แทนที่จะผู้ทำเอง หรือ เป็นคุณพ่อรู้ดี ควรไปเล่นบทเป็นพี่เลี้ยง เป็นครูฝึก และเป็นเพื่อน

นี่คือเจตนารมณ์ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติกำหนดไว้ว่า

"SDG ๑๗ : Partnership for the Goals."

บรรณานุกรม

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๖๐). **ดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี ๒๕๖๐.** บี.ซี.เพรส (บุญชิน) พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ

ชล บุนนาค. (๒๐๒๐). **Sustainable Development Report ๒๐๑๙ : Thai People Map and Analytics Platform TPM*P**, ค้นจาก httpps//www.tpmap.in.th/๒๕๖๒/

ไทยรัฐออนไลน์. (๒๕๖๒). **โครงการต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดแม่ฮ่องสอน.** วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๒, ค้นจาก https://www.thairath.co.th

ธนพล สราญจิตร์. (๒๕๕๘). **ความยากจนกับสังคมไทย ปัญหาและทางออก.** วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘, หน้า ๑๒-๒๐ (EAU Heritage Journal Social Science and Humanity Vol. ๕ No. ๒ May-August ๒๐๑๕)

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี. (๒๕๖๓). ***โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.).*** ค้นเมื่อ ๕ มีนาคม ๒๕๖๓ ค้นจาก https://district.cdd.go.th/chonnabot/45-2/

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี. (๒๕๕๘). **บ้านดอนศาลเจ้า อ.สองพี่น้อง หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ “พออยู่พอกิน” ปี ๒๕๕๕**. วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๘ ค้นจาก https://suphanburi.cdd.go.th

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คำสั่งแต่งตั้ง

คำสั่งคณะกรรมาธิการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ วุฒิสภา
ที่ ๔๕/๒๕๖๓
เรื่อง ปรับปรุงคำสั่งตั้งคณะอนุกรรมาธิการติดตาม เสนอแนะและเร่งรัดการปฏิรูป เพื่อแก้ความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ในคณะกรรมาธิการการแก้ปัญหาความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำ วุฒิสภา

ตามที่คณะกรรมาธิการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ได้มีคำสั่งที่ ๒/๒๕๖๒ เรื่องตั้งคณะอนุกรรมาธิการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปเพื่อแก้ความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ลงวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๒ คำสั่งที่ ๒๙/๒๕๖๓ เรื่องปรับปรุงคำสั่งตั้งคณะอนุกรรมาธิการติดตาม เสนอแนะและเร่งรัดการปฏิรูปเพื่อแก้ความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ และคำสั่งที่ ๓๙/๒๕๖๓ เรื่อง แต่งตั้งบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในคณะอนุกรรมาธิการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปเพื่อแก้ความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ (เพิ่มเติม) นั้น

เนื่องจากนายสมพันธ์ เตชะอธิก อนุกรรมาธิการ ได้ลาออกจากคณะอนุกรรมาธิการ เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๓ จึงอาศัยอำนาจตามความในข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘๙ และระเบียบวุฒิสภาว่าด้วยหลักเกณฑ์การตั้งอนุกรรมาธิการซึ่งมิใช่กรรมาธิการในคณะ พ.ศ. ๒๕๖๒ ให้ปรับปรุงคำสั่งคณะกรรมาธิการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ที่ ๒/๒๕๖๒ คำสั่งที่ ๒๙/๒๕๖๓ และคำสั่งที่ ๓๙/๒๕๖๓ ในส่วนขององค์ประกอบคณะอนุกรรมาธิการ ดังนี้

ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

๑. นายสังศิต พิริยะรังสรรค์	ประธานที่ปรึกษา
๒. นายอำพล จินดาวัฒนะ	ที่ปรึกษา
๓. นายไชยวัฒน์ สุโชดายน	ที่ปรึกษา

คณะอนุกรรมาธิการ

๑. นายพลเดช ปิ่นประทีป	ประธานคณะอนุกรรมาธิการ
๒. พลเอก ธงชัย สาระสุข	อนุกรรมาธิการ
๓. พลเอก สกล ชื่นตระกูล	อนุกรรมาธิการ
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดวงมณี เลาวกุล	อนุกรรมาธิการ
๕. นางวณี ปิ่นประทีป	อนุกรรมาธิการ
๖. นางรัตนา สมบูรณ์วิทย์	อนุกรรมาธิการ
๗. นายรุจชรินทร์ ทองใหญ่	อนุกรรมาธิการ
๘. นายปาลิต วรพงษ์พิบูลย์	อนุกรรมาธิการ

๙. นางสาว...

๙. นางสาวมณฑล์กาญจน์ คำผิว	อนุกรรมาธิการ
๑๐. นางสาวบุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์	อนุกรรมาธิการและเลขานุการ
๑๑. นายเศรณี พงษ์พันธุ์	อนุกรรมาธิการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

(นายสังศิต พิริยะรังสรรค์)
ประธานคณะกรรมาธิการ
การแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ
วุฒิสภา

ภาคผนวก ค

ฝ่ายเลขานุการประจำคณะ

ฝ่ายเลขานุการประจำคณะกรรมาธิการ

จัดทำโดย

เจ้าหน้าที่ประจำกลุ่มงานคณะกรรมาธิการวิสามัญ ๕ โทร ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๒๙ – ๓๐

๑. นายประเสริฐ สีเลิศ	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงาน
๒. นายกวี จันทจิราภา	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๓. นางปิยาภา ชระธีระคุปต์	นิติกรชำนาญการ
๔. ว่าที่ ร.ต.ปฐมภณณ์ แป้นจรัสธีรมี	นิติกรชำนาญการ
๕. นางสาววรนันต์ มงคลนำสุวิทย์	นิติกรชำนาญการ
๖. นายธารณ์ธรรม์ ธรรมวงค์	วิทยากรชำนาญการ
๗. นายเทียนชัย พันธ์เลิศ	วิทยากรปฏิบัติการ
๘. นางสาวสิริลักษณ์ เหมชาติลือชัย	วิทยากรปฏิบัติการ
๙. นางสาวอาดีบะห์ อูบี	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๑๐. นางสาววัลย์ณภัสร์ ยอดแย้ม	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๑๑. นางสาวอังสณา เนตรทอง	เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน

รายงานคณะกรรมาธิการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ วุฒิสภา
เรื่อง แนวทางการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ : กรณีศึกษาการแก้ปัญหาระดับจุลภาคประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบ :

คณะกรรมาธิการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ วุฒิสภา

ปีที่พิมพ์ :

พ.ศ. ๒๕๖๓

เบอร์โทร :

๐ ๒๘๓๑ ๙๒๒๙ – ๓๐

จัดพิมพ์โดย :

กลุ่มงานการพิมพ์ สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๔๖๖

ออกแบบโดย
สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
๐ ๒๘๓๑ ๙๔๓๕, ๐ ๒๘๓๓ ๙๔๗๒, ๐ ๒๘๓๑ ๙๔๗๖

ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพ
ISO 9001:2015
QUALITY MANAGEMENT SYSTEM